

Universitetet
i Stavanger

Ser du meg?

En studie av mobbeoffer-problematikk blant
innvandrerelever i norsk ungdomsskole

Kolbrun Asta Jonsdottir

Masteroppgave i spesialpedagogikk
Universitetet i Stavanger
Vår 2011

Universitetet
i Stavanger

DET HUMANISTISKE FAKULTET

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: Master i spesialpedagogikk	Vårsemesteret, 2011 Åpen
Forfatter: Kolbrún Ásta Jónsdóttir	..... (signatur forfatter)
Veileder: Hildegunn Fandrem	
Tittel på masteroppgaven: Ser du meg? En studie av mobbeoffer-problematikk blant innvandrerelever i norsk ungdomsskole Engelsk tittel: Can you see me? A study of bully victim-problems amongst immigrants in Norwegian secondary school.	
Emneord: Sosialt nettverk Akkulturasjon Mobbing Depresjon	Sidetall: 72 + vedlegg/annet: 10 Stavanger, 20.05.2011

Dedisert til min mann Jósep Torsteinsson Jónsson, som har vært min støtte gjennom min utdanning.

Forord

Fra jeg begynte å lære om sosialt nettverk og tilhørighet på vernepleie studien har jeg vært opptatt av dette. Min interesse økte betraktelig når jeg så effekten og betydningen et sosialt nettverk og tilhørighet kan ha på et individ i praksis. Ved mastergrads studien i spesialpedagogikk ved UiS begynte jeg å brenne for temaer som akkulturasjon og mobbing. Jeg er selv det som kalles første generasjons innvandrere. Det var derfor naturlig for meg å velge disse fagene som tema for min masteroppgave.

Tittelen på oppgaven *Ser du meg?* ble valgt fordi at vi ofte ser og har fokus på de som mobber og tiltak knyttet til å stoppe mobbing. Dette er viktig å se på, men av og til faller mobbeofferet og konsekvensene mobbingen har på offeret i skyggen. Jeg håper at denne oppgaven vil gi de som blir mobbet og konsekvensene som mobbing har for det utsatte individet mer oppmerksomhet. Mobbeofrene er mennesker som ofte kan lide av blant annet depresjon, lav selvtillit, de er ofte mindre populære enn andre og føler seg ensomme som en direkte konsekvens av å bli utsatt for mobbing.

Å skrive en oppgave av denne typen har vært en stor utfordring for meg. Det er uten tvil essensielt å ha en god veileder for å kunne gjennomføre en slik oppgave. Jeg vil takke min veileder for all støtten og de gode veiledningene jeg har fått. Hildegunn Fandrem har gitt meg informasjon og motivasjon til å fortsette med oppgaven. Hun har gitt meg lov til å bruke sine data som ble samlet inn for hennes doktoravhandling. Jeg er henne meget takknemlig for å ha hjulpet meg gjennom denne prosessen.

Takk til familie og venner som har støttet meg gjennom denne lange prosessen. Spesiell takk til min mann Jósep T. Jónsson, min pappa Jón V. Jónsson og mamma Ingunn Gudmundsdóttir som har trodd på meg selv om jeg ikke gjorde det. De har støttet meg gjennom min utdanning, alltid vært til stedet og alltid hatt en støttende kommentarer på lur. Jeg kom meg i mål til slutt, akkurat slik dere sa, selv om jeg tvilte veldig av og til. Jósep, jeg gleder meg til å ”begynne” vårt liv sammen. Det skal bli deilig å få mer tid for oss to!

Stavanger 20. 05. 2011

Kolbrun Asta Jonsdottir

Innholdsfortegnelse

FORORD	IV
SAMMENDRAG	VII
1. INNLEDNING	1
1.1. PRESENTASJON AV TEMA OG AVGRENSNING.....	2
1.2. PROBLEMSTILLING.....	3
1.3. DISPOSISJON.....	3
2. TEORI OG TIDLIGERE FORSKNING	4
2.1. SOSIALT NETTVERK.....	4
2.1.1 Sosialt nettverk og tilhørighet.....	6
2.1.2 Sosialt system.....	7
2.1.3 Roller.....	7
2.1.4 Sosialt nettverk og urbaniseringsgrad.....	8
2.1.5 Sosialt nettverk, ungdomsalderen og kjønn.....	9
2.1.6 Sosiale nettverk og etnisitet.....	10
2.2. AKKULTURASJON.....	11
2.3. MOBBING.....	16
2.3.1 Aggresjon.....	17
2.3.2 Mobberer.....	19
2.3.3 Mobbeofferet.....	21
2.2.4 Mobbing og sosialt nettverk.....	23
2.4. DEPRESJON.....	23
2.4.1 Sammenheng mellom mobbing og depresjon.....	25
3. METODE	26
3.1. KVANTITATIV METODE.....	26
3.2. DATAINNSAMLING.....	27
3.2.1 Fremgangsmåte.....	28
3.2.2 Uvalg.....	28
3.2.3 Spørsmålene.....	29
3.3. ANALYSEMETODE.....	31
3.3.1 Social Cognitiv Mapping.....	31
3.3.2 Configural Frequency Analysis.....	31
3.3.3 Korrelasjonsanalyse.....	32
3.4. RELIABILITET OG VALIDITET.....	33
3.4.1 Studiens reliabilitet.....	33
3.4.2 Studiens validitet.....	34
3.4.3 Feilkilder i spørreundersøkelser.....	35
3.5. FORSKNINGSETIKK.....	36
4. STUDIENS FUNN	37
4.1. SOSIALE NETTVERK.....	37
4.2. GRUPPE FORSKJELLER.....	46
4.2.1 Utvalget.....	47
4.2.2 Utvalget fordelt på grupper.....	47
4.2.3 Utvalget fordelt på grupper 2.....	48
4.3. MOBBOFFER OG DEPRESSIVE SYMPTOMER.....	49
4.3.1 Korrelasjon mellom depressive symptomer og å være et mobbeoffer.....	49
5. DRØFTING AV FUNN	50
5.1. METODOLOGISKE HENSYN OG BEGRENSNINGER.....	50
5.1.1 Kvantitativ metode.....	50
5.1.2 Datainnsamling.....	50

5.1.3 Fremgangsmåte og forskningsetikk.....	51
5.1.4. Utvalg.....	51
5.1.5 Spørsmålene.....	51
5.1.6 Analysemetode.....	52
5.1.7 Reliabilitet og validitet.....	52
5.2. SOSIALT NETTVERK.....	53
5.2.1 Sosiale systemer.....	56
5.2.2. Sosialt nettverk og urbanisering.....	57
5.2.3. Sosialt nettverk, ungdomsalderen og kjønn.....	58
5.2.4. Sosialt nettverk og etnisitet.....	59
5.3. AKKULTURASJON, SOSIALT NETTVERK OG MOBBING.....	61
5.4. MOBBING.....	65
5.5. DEPRESJON, MOBBING, AKKULTURASJON OG SOSIALT NETTVERK.....	67
6. AVSLUTNING.....	69
REFERANSER.....	73

Vedlegg:

Vedlegg 1: Spørreundersøkelse

Sammendrag

Å bli utsatt for mobbing kan oppleves som en traumatisk hendelse for den som må gjennomgå det. Det har i den senere tid vært stort fokus på mobbing og de som mobber. Men dessverre har det vært noe mindre forskning og fokus på de som blir utsatt for mobbingen og konsekvensene dette kan ha på et individ. Denne oppgavens hovedmål er å se hvorvidt det er forskjeller mellom grupper (etnisk norske gutter og jenter og innvandrere gutter og jenter). Oppgaven har også to delmål, det første er å studere mobbeoffers sosiale nettverk på en skole og det andre er å vekke oppmerksomhet rundt konsekvensene av å være utsatt for mobbing, da spesielt for innvandrere.

Problemstillingene er; 1) Hvilke kjennetegn knyttet til kjønn, etnisitet og størrelse er det i nettverkene til mobbeofferne?, 2) er det noen grupper (etnisk norske gutter og jenter og innvandrere gutter og jenter) som er mer utsatt for mobbing enn andre? Eventuelt hvilke? og 3a) er det en sammenheng mellom det å bli mobbet og depresjon? 3b) er sammenhengen sterkere for noen grupper (etnisk norske gutter og jenter og innvandrere gutter og jenter) enn andre?

Analysen gir interessante og noe uventede resultater. Det viste seg også at selv om innvandrergrupper er overrepresenterte som mobbere ser det ut som ingen av gruppene (etnisk norske gutter og jenter og innvandrere gutter og jenter) var mer utsatt for å være mobbeoffer enn andre. Det vil si at det ser ut for at innvandrergrupper ikke bare mobber andre innvandrere men også etnisk norske medelever. Videre viste det seg at innvandrerjenter som også er identifiserte som mobbeoffer er mer utsatt for depressive symptomer enn sine medelever. Med utgangspunkt i teori om sosialt nettverk, akkulturasjon, mobbing og depresjon blir studiens funn drøftet. Drøftingen tar for seg hvordan det å bli utsatt for mobbing kan henge sammen med individets sosiale nettverk, akkulturasjonsprosess og depresjon. Sosialt nettverk gir en ide om hva som kjennetegner mobbeofferets sosiale liv i skolen. Akkulturasjon viser de prosessene en innvandrer gjennomgår og hvordan ulike faktorer kan påvirke innvandrerens trivsel og valg av akkulturasjonsstrategi. Depresjon kan også være resultatet av en akkulturasjonsprosess, slik kan innvandrerelever som er mobbeoffer være dobbelt utsatt for psykiske problemer.

1. Innledning

Jeg flyttet til Norge når jeg var 20 år gammel. Jeg flyttet vekk fra en stor familie og mange venner, sammen med min mann som da var min forlovede. Spenningen i forhold til å bli kjent med nye mennesker, nytt språk og ny kultur var stor. Jeg flyttet fra et stort, stabilt og ikke minst støttende sosialt nettverk, en plass jeg hørte til, til en ny plass, der mitt nettverk var redusert til en dyade . Årene gikk og etter hvert ble mitt sosiale nettverk større. Min drøm var å gå på skole og få en utdanning som spesial pedagog. Når jeg begynte min utdanning tenkte jeg at nå skulle jeg endelig bli kjent med flere folk og få noen nye venner, noe som viste seg å være vanskeligere enn antatt. Jeg fikk noen venner, men jeg fikk også oppleve å bli mobbet fordi at jeg snakket "rart" og skrev en del feil. Jeg opplevde at folk lo av meg og snakket bak ryggen min på grunn av at jeg sa noe feil. Jeg er ikke en hårsår person, jeg tåler å høre at jeg har gjort noe feil, men når det blir lagt fram på en måte som for eksempel "det var jo en typisk Kolla feil det", eller; "Herremann, hva gjør du egentlig på et universitet?" eller; "Dette kommer du aldri til å klare" må jeg innrømme at det stikker. Etter gjentatte ganger med slike kommentarer og en del nederlag kom det til et punkt der jeg ville slutte, jeg orket ikke mer. Til tross for dette kom jeg meg gjennom denne vanskelige tiden, men det var ikke uten hjelp. Med god støtte fra min mann, familie og venner bestemte jeg meg for å fortsette, og her sitter jeg i dag og skriver denne oppgaven. Noe jeg ikke ville ha gjort uten den sosiale støtten jeg fikk. Takk til alle dere som støttet meg og trodde på meg, dere vet hvem dere er.

I spørreskjemaet fra studiens data blir mobbing forklart på følgende måte (se vedlegg side 85): "Vi kaller det mobbing eller plaging når en eller flere elever (sammen) er uvennlig og ubehagelige med en elev, som ikke så lett kan forsvare seg. Dette kan være ved at eleven blir sparket, slått eller dyttet. Det er også mobbing når elever blir mye ertet eller når elever blir utestengt fra de andre". Det å bli mobbet er en negativ opplevelse for alle mennesker og kan utløse psykiske og somatiske lidelser. Det kan være spesielt tøft for individer som samtidig gjennomgår en akkulturasjonsprosess, prøver å finne sin plass i et samfunn og har i tillegg et lite sosialt nettverk. Måten et samfunn tar i mot innvandrere kan påvirke deres akkulturasjonsprosess og videre trivsel i det nye samfunnet (Berry, 1997).

1.1. Presentasjon av tema og avgrensning

Ifølge Statistisk sentralbyrå (2010) er det i dag 552 000 mennesker bosatt i Norge som har innvandrers bakgrunn, noe som utgjør 11,4 % av befolkningen. Innvandrere vil i denne studien være en samlebetegnelse og vil referere til de individer som Statistisk sentralbyrå (2010) kaller for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Ifølge Statistisk sentralbyrå er innvandrere personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre, og som har innvandret til Norge. Norskfødte med innvandrerforeldre er individer som er født i Norge men har to foreldre som i sin tid har innvandret til Norge (Statistisk sentralbyrå, 2010). Med økende og forbedrende global samferdsel er det nå lettere å flytte seg fritt mellom land, dermed kan innvandring muligens øke i årene fremover. Vi bor i en verden der teknologien råder og det er gode transportmidler mellom land. Flere har mulighet til å fly, noe som videre kan medføre økt flytting og innvandring til nye land.

Ifølge Sam (1999) står vi nå overfor utfordringer som for eksempel å holde motsetninger og konflikter mellom forskjellige etniske grupper minimale og tilrettelegge for enkel og tilfredsstillende tilpasning. Et stort ansvar blir flyttet over på skoler som tar i mot innvandrerelever. Det vil i følge norsk lov være skolens ansvar å sørge for at innvandrerelevne trives i skolen, samt å hindre mobbing. Opplæringsloven § 9 a – 3 første ledd krever at ” (...) den enkelte skole aktivt og systematisk skal arbeide for å fremme et godt psykososialt miljø der den enkelte elev kan oppleve trygghet og sosiale tilhørighet” (Regjeringen, 2010). Dette gjelder alle elever, og ikke bare innvandrerelever. For innvandrerelever kan det være viktig å fokusere på elevenes akkulturasjon foruten sosiale nettverk i forbindelse med mobbing, også depressive symptomer kan videre være en konsekvens av opplevelse av lite trygghet og lite sosial tilhørighet, og blir dermed også viktig å studere i denne sammenheng.

Å velge tema og avgrense denne typen forskning er en stor utfordring. Det er mange områder som vekker interesse og mye som trenger mer fokus og forskning. I den siste tiden har mobbing og mobberer vært forsket mye på, Elevundersøkelsen fra 2009 (Utdanningsdirektoratet, 2009) viser at det er langt mer mobbing på skoler med høy andel innvandrere enn ellers. Fandrem et al. (2010) fant i sin studie at innvandrer gutter er overrepresenterte som mobbere. Det har derimot vært mindre fokus og forskning på mobbeofferet og situasjonen rundt det. Videre har ikke sosialt nettverk hatt en stor plass innen forskning på mobbeproblematikken, det vil derfor være av interesse å undersøke om det er

forskjell på de sosiale nettverkene til ulike mobbeofre og hva som kjennetegner disse nettverkene. Det er viktig å merke seg at informasjon om elevenes sosiale nettverk i denne oppgaven er begrenset til elevens nettverk i sin klasse. Å bli utsatt for mobbing kan ha alvorlige konsekvenser for offeret, derfor var det ønskelig å skrive om slike konsekvenser. På grunn av plass og tilgjengelig data ble valget av slike konsekvenser begrenset til depressive symptomer. Det vil med andre ord være et mål i denne oppgaven å vise sammenhengen mellom akkulturasjon, sosialt nettverk, det å være et mobbeoffer og depresjon i denne oppgaven.

1.2. Problemstilling

1) Hvilke kjennetegn knyttet til kjønn, etnisitet og størrelse er det i nettverkene til mobbeofrene?

2) Er det noen grupper (etnisk norske gutter og jenter og innvandrere gutter og jenter) som er mer utsatt for mobbing enn andre? Eventuelt hvilke?

3) Er det en sammenheng mellom det å bli mobbet og depresjon?

3b) Er sammenhengen sterkere for noen grupper (etnisk norske gutter og jenter og innvandrere gutter og jenter) enn andre?

1.3. Disposisjon

Oppgaven består av seks hoveddeler. Første delen presenterer tema, problemstillingen og målet med studien. Det blir også skrevet om definisjoner og avgrensning i denne delen av oppgaven. Del to presenterer relevant empiri og teori i forhold til studien. I del tre blir det metodologiske perspektivet presentert. Dette blir gjort ved å beskrive kvantitativ metode, utvalget, spørreskjemaet, analysemetoder, reliabilitet og validitet, feilkilder i spørreundersøkelsen og forskningsetikk. Del fire fremstiller studiens funn og analyse av dette i form av tekst, figurer og tabeller. Studiens funn blir i del fem av oppgaven drøftet i lys av teorien brukt i del to av oppgaven. I avslutningen, eller del seks, vil det bli sett på hvilken informasjon studien egentlig har gitt, tanker om veien videre vil også bli presentert.

2. Teori og tidligere forskning

2.1. Sosialt nettverk

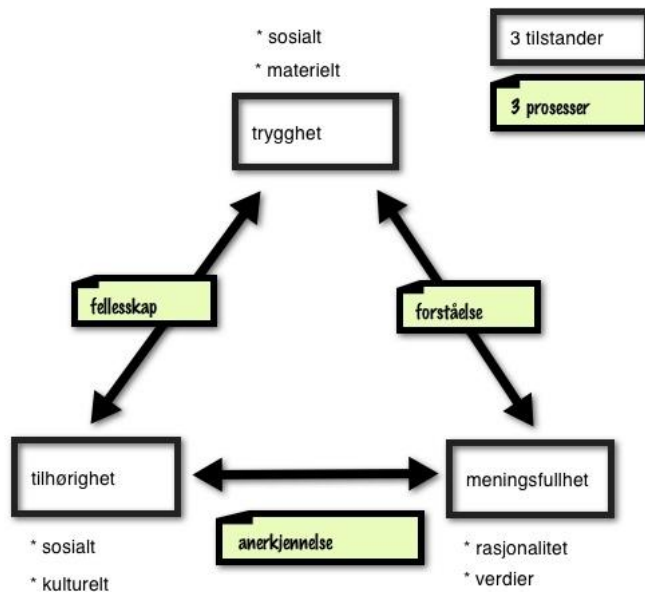
Et sosialt nettverk består av forhold mellom mennesker og samhandling dem i mellom. Nettverket kan bestå av mange individer og institusjoner/organisasjoner som har en form for tilknytning til et enkelt individ. Tilknytning til samfunnet rundt et individ skjer på både godt og vondt, og individet former relasjoner til omgivelsene. Denne mellommenneskelige relasjonen er det som former et sosialt nettverk (Fyrand, 2005). Ifølge Schiefloe (2010) bygger sosiale nettverk på personlige relasjoner og tillit.

Vi kan se for oss et spindelvev, et individ står i midten og har formet sosiale bånd som er knyttet til menneskene og samfunnet rundt. Båndene kan rekke ut til familie, venner, naboer, klassekamerater, skole, arbeid, bysamfunn og så videre (Bø, 2010). Bø (2010) sier at disse båndene som knytter mennesker sammen i det sosiale nettverket er grunnlaget for individets sosiale tilpasning. Videre sier Bø (2010) at det er gjennom disse båndene vi blir formet som mennesker. Påvirkninger fra nettverket rundt oss blir formidlet til oss gjennom disse båndene. Dette påvirker våre sinn, former vår atferd, signaliserer forventninger og påfører oss belastninger og konflikter. Det er også her individet opplever sin første kjærlighet, uttrykker sine meninger og forventninger (Bø, 2010).

Ifølge Bø (2010) begynner danningen av et sosialt nettverk i tidlig alder, med tilknytning til familien, naboer og venner. Sammensetningen av sosiale nettverk varierer, den er avhengig av forhold som alder, kjønn, utdanning, bosted, etnisitet og kultur. Videre sier Bø (2010) at størrelsen på et sosialt nettverk også er avhengig av personlighetsegenskaper, motivasjon og livsorientering. Noen mennesker er utadvendte og flinke til å bli kjent med nye mennesker, mens andre er mer tilbaketrukkne og har problemer med å bli kjent med nye mennesker. Derfor vil størrelsen og sammensetningen av sosiale nettverk variere stort fra et individ til et annet (Bø, 2010). Både Bø (2010) og Fyrand (2005) sier at individet blir påvirket av sitt sosiale nettverk, det kan sies at det sosiale nettverket og rollene individet har, spiller en stor rolle i å forme individets identitet.

Schiefloe (2010:314) sier *"Gruppene vi deltar i, er sentrale arenaer for å ivareta sosiale behov og for å konstruere og bekrefte sosial identitet og tilhørighet"*. Individets relasjoner og

sosiale nettverk former grunnlaget for å dekke de behov som er beskrevet i behovstriangelen i figur 1 her nedenfor (Schiefløe, 2010).

Figur 1: Behovstriangel

Kilde: Schiefloe (2010:278)

Triangelen gir forståelse for sosiale behov som styrer samspillet mellom individet, individets relasjoner og sosiale omgivelser. Schiefloe (2010) skiller mellom tre ønskede tilstander, å føle trygghet, å se mening i tilværelsen og å føle tilhørighet. Tilstandene kan være både avhengig og uavhengig av hverandre. For å kunne oppnå disse tre tilstandene må de tre prosessene, fellesskap, forståelse og anerkjennelse, være tilstedet (Schiefløe, 2010). Schiefloe (2010) sier at sosiale relasjoner, tilhørighet og tilknytning er av stor betydning for individets livssituasjon og tilværelse. Videre sier han at integrasjon, trygghet, fellesskap, anerkjennelse og sosial deltagelse er viktige elementer i et godt liv. Mangel på kontakt og sosial involvering kan ofte føre til mistrivsel og tilpasningsproblemer (Schiefløe, 2010). Videre sier Schiefloe (2010) at det er lettere for et menneske å klare seg gjennom vanskeligheter i livet dersom mennesket har noen å dele dem med eller å søke hjelp hos.

Liu & Chen (2003) sier at barn som tilhører et sosialt nettverk er forskjellige fra barn som tilhører dyader (dyader er når det er to sammen), og de som er helt isolert, når det gjelder sosiale emosjoner og skoletilpasning. Sammenlignet med dyader med felles venner, har medlemmer av sosiale nettverk bedre sosial kompetanse og skolerresultater. Det har også vist

seg at elevene som tilhører sosiale nettverk rapporterte om mindre lærevansker og mindre ensomhet (Liu & Chen, 2003).

2.1.1 Sosialt nettverk og tilhørighet

Fyrand (2005) sier at ethvert menneske har basale behov som kjærighet, verdsetting, identitet, trygghet og tilhørighet. Videre sier Fyrand (2005) at de basale behovene kan møtes med sosial støtte. Med sosial støtte menes det følelser, for eksempel kjærighet og sympati, eller praktisk hjelp som for eksempel råd. Denne sosiale støtten kan individet få fra sitt sosiale nettverk (Fyrand, 2005). Ifølge Fyrand (2005) eksisterer det forskning som viser at barn kan dø eller bli svært syke dersom de ikke får stabil og nok kontakt over tid med nære omsorgspersoner. Videre sier Fyrand (2005) at behovet for nærkontakt bærer vi med oss gjennom hele livet. Fyrand (2005) sier at tilhørighet til negative sosiale nettverk utvikler seg ofte når det er mangel på følelsen av tilhørighet til andre, mer positive nettverk. En tilknytning til et negativt nettverk vil være bedre enn ingen tilhørighet i det hele tatt (Fyrand, 2005). Fandrem et al. (2009:B) finner i sin studie at mobbingen blant innvandrergutter henger sammen med tilhørighet, det vil si at de som mobber sammen føler tilhørighet til hverandre.

Fandrem et al. (2010) sier at mobberne søker altså ikke bare sammen fordi at de har lik atferd, men også på grunn av at felles fiende skaper sterke bånd dem i mellom. Mobbere er likevel ikke segregerte fra sine ikke aggressive jevnaldrede (Rodkin & Hodges, 2003). Det har også vist seg at mobbere tilhører ikke kun upopulære aggressive grupper (Estell et al., 2007). Tilhørighet til en gruppe blir ofte brukt som forklaring på gruppemedlemmenes, atferd og holdninger (Fyrand, 2005). Videre sier Fyrand (2005) at gruppens sanksjoner kan bli styrende for handlinger og oppfatninger hos gruppens medlemmer.

Ifølge Fyrand (2005) har det vist seg at det ikke lar seg gjøre å endre relasjoner eller deler av et sosialt nettverk uten og samtidig bygge opp positive relasjoner. Videre sier Fyrand (2005) at deler av nettverket må utvides og/eller utdypes samtidig som negative relasjoner blir forandret. Når tilhørighet skal bygges opp innen et sosialt nettverk kan dette gjøres på to måter, det kan gjøres raskt og brutalt der individet får hjelp som tilbyr alternative kontakter, eller det kan foretas gradvis og over tid, der alternativ tilhørighet og positiv kontakt blir bygget opp (Fyrand, 2005).

2.1.2. Sosialt system

”Utgangspunktet for utviklingen av nettverksbegrepet er forståelsen av hvordan sosialt liv og fellesskap er organisert” (Fyrand 2005:39). Fyrand (2005) og Bø (2010) bruker begrepet sosialt system i sin teori. Systemteori vil gi en forståelse av den samhandlingen som foregår innad i systemet. Et sosialt system er ifølge Fyrand (2005) en knippe av relasjoner som henger sammen med større eller mindre grupper av mennesker. Systemet dannes ut fra menneskets trang for samhørighet og fellesskap, felles interesse, varige problemer eller oppgaver. Sosiale systemer kan for eksempel være en eller to venner, et individs sosiale nettverk, en skole og en by (Fyrand, 2005 og Bø 2010).

Bø (2010) deler sosiale systemer opp i hel- og delsystemer, videre sier han at sosiale systemer kan være isolerte eller knyttet sammen. Vi kan for eksempel se på en skole som et helsystem, noe som gjør skoleklasser til delsystemer. Delsystemene kan også ha subsystem, for eksempel kan to elever som leker sammen være en del av et subsystem. Videre deler Bø (2010) systemene inn i åpne og lukkede systemer. Et lukket system vil ikke ønske nye medlemmer og være isolerende, mens et åpent system vil være inkluderende. En kan være uheldig å være en del av et lukket system, isolasjon hindrer påvirkning, motforestillinger og informasjon. Dess åpnere et system er dess større er mulighetene for informasjon, kunnskap og påvirkninger utenfra (Bø, 2010).

2.1.3. Roller

Rollen et individ har, har sammenheng med posisjonen individet har innen et sosialt system (Fyrand, 2005). Bø (2010:28) definerer begrepet rolle slik; *”Begrepet refererer til det system av normer og forventninger som rettes mot en person i en bestemt posisjon som del av et sosialt system (dvs. gruppe eller samfunn)”*. Roller kan være forskjellige og et individ kan ha mange roller. For eksempel kan en være mor eller far, elev, arbeidstager, venn og søster eller bror. Bø (2010) sier at roller kan forandre seg over tid, for eksempel fra å være barn til å være voksen, og de kan også være vedvarende som mann, kvinne og nordmann. Videre sier han at rollene kan være tilskrevne, for eksempel kjønn og offer eller de kan være ervervet som for eksempel sykepleier eller mobber. Gjennom livet går individet gjennom flere roller, det kan begynne som et barn for å gå til å være elev, idrettsutøver, skuespiller og så videre. Når individet går gjennom disse rollene tilegner det seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger, dette former individets personlighet (Bø, 2010). Fyrand (2005) sier at utformingen av roller er

et resultat av samspill mellom hvordan andre ønsker og forventer at vi skal fungere i den sosiale rollen, og hvordan vi selv vil, ønsker og har mulighet til å fylle denne rollen. Videre sier Fyrand (2005) at rollene er skapt ut fra normer og forventninger, som for eksempel normer og forventninger i klassen. Rollen som mobbeoffer kan være et resultat av dette.

2.1.4. Sosialt nettverk og urbaniseringsgrad

Bø (2010) skriver om sammenheng mellom samfunnskvaliteter, sosiale relasjoner, trivsel og helse. Ifølge Bø (2010) har det lenge vært diskutert om det er bedre å bo i et bygdesamfunn eller et bysamfunn, der samfunnstypene har vært stilt opp mot hverandre. Ofte har dette vært på bysamfunnets bekostning. Videre sier han at i dag finnes det overveldende empirisk dokumentasjon på at sosial støtte som kommer via sosialt nettverk og nærmiljø, har mye å si for fysisk og mental helse, trivsel og personlig vekst. Men det har også blitt påvist at sosialt nettverk og miljø kan ha negative utfall for individet i form av for eksempel stress, krav og konflikter med uheldige effekter på atferd, vekst og helse (Bø, 2010). Ifølge Bø (2010) finnes det lite empiri av litteratur når det gjelder virkningen av bysamfunnet på barn og ungdom, men det finnes nok dokumentasjon til å kunne si at sosial desintegrering slik vi finner den i urbaniserte bysamfunn, skader barns psykososiale oppvekstkår. For å støtte sin påstand henviser Bø (2010) til forskning av Michael Rutter og Nicola Madges fra 1977. Rutter og Madges sammenlignet barn fra landlige omgivelser av Isle of Wight med barn i indre strøk av London, der resultatene viste mer psykiatrisk sykkelighet blant barn i London (Bø, 2010). Dette kan imidlertid variere med både kjønn og etnisitet. I sin artikkel fra 2010 viser Fandrem til flere studier om urbanisering og depressive symptomer, der noen sier at individer som bor i urbane omgivelser er mer utsatte for depresjon mens andre studier sier det motsatte. Fandrem (2010) har studert hvilken effekt urbanisering har på innvandrere gutter og jenter, sammenlignet med etnisk norske gutter og jenter. Forskningen omhandlet 3431 13 – 15 år gamle innvandrere og etnisk norske elever. Resultatene viste at innvandregutter rapporterte om flere depressive symptomer enn etnisk norske gutter i de store byene. Innvandreguttene var på samme nivå som etnisk norske jenter når det gjelder depressive symptomer, selv om jenter i ungdomsalderen generelt er mer depressive enn gutter. Det viste seg også at ved økende urbaniseringsgrad økte depressive symptomer hos gutter, spesielt for innvandregutter (Fandrem, 2010). Derimot var det en tendens til at jenter som bodde i et urbant område rapporterte om noe mindre depressive symptomer enn jenter som bodde i landlige omgivelser (Fandrem, 2010). Ifølge Berry (1997) er sosial støtte en av de viktigste faktorene som

påvirker akkulturasjon. Muligheten til å ha og opprettholde et forhold til andre mennesker av samme etnisitet vil ifølge Fandrem (2010) være bedre i en by enn i en liten by eller bygd. I storbyene kan det være lettere å være en innvandrer på grunn av at i byene er det mer internasjonalisering enn det er i småbyene (Fandrem, 2010).

2.1.5. Sosialt nettverk, ungdomsalderen og kjønn

Fyrand (2005) sier at etter hvert som mennesker blir eldre blir menneskets sosiale roller forandret, ny fase i livet gir nye oppgaver, forpliktelser, privilegier ansvar og utfordringer. Videre sier Fyrand (2005) at disse endringene påvirker også individets sosiale nettverk. Det er derfor viktig å se på individets alder samtidig som man ser på sentrale karakteristika ved et individs livssituasjon (Fyrand, 2005). Deltakerne i denne studien er i ungdomsalderen det vil derfor bli lagt vekt på denne aldersgruppen og hvordan alderen påvirke ungdommens sosiale nettverk.

Fyrand (2005) sier at ungdommer samhandler med mange mennesker og har i grunn et omfattende og stort nettverk. Byungdommene kjenner flest, men de har mer flyktige kontakter som er mer ensidige og i mer tidsbegrensede roller sammenlignet med ungdommer fra et bygdesamfunn (Fyrand, 2005). Ifølge Fyrand (2005) kan årsaken til det være at byungdommer deltar mer aktivt i organisasjoner og har et mer regulert fritidsmønster. Fyrand (2005) sier at ungdommens kontakter har varierende alder og roller, omtrent 45 % består av jevnaldrende som er en av ungdommenes viktigste relasjoner. Familie, de nærmeste slektningene, lærere og naboer er også, på ulike måter, viktige i ungdommens sosiale nettverk (Fyrand, 2005). Harris (1995) sier at forskning har vist at i barndommen har foreldrene mest innflytelse på barnet mens jevnaldrende har minst innflytelse. Forholdene forandres i ungdomsalderen, vennene får mer innflytelse og foreldrene mindre (Harris, 1995). Videre hevder Harris (1995) at fravær av en jevnaldrende i ungdomsalderen kan ha mer alvorlige langsiktige konsekvenser enn fravær av foreldre.

I ungdomsalderen er det forskjell på ”jentesamværsform” og ”guttensamværsform” (Bø, 2010). Ifølge Bø (2010) liker jenter å være to og to sammen, mens gutter ser ut for å ha kontakt med flere samtidig. Guttenes nettverkskultur er styrt av handlinger og aktiviteter, de er også mer avhengig av gruppen (Fyrand, 2005). Gruppen er mer knyttet til aktiviteter, vennene vil derfor være mer utbyttbare enn i jentegruppen. Det sosiale nettverket til en jente ser ut for å være

mer familieorientert, jentene har også mer kontakt med det motsatte kjønn. Jenter er også flinkere til å inkludere eldre og yngre mennesker i sine nettverk (Bø, 2010 og Fyrand, 2005). Cotterell (2004) sier at sosiale forhold kan være viktigere for jenter enn for gutter.

2.1.6 Sosiale nettverk og etnisitet

Det er for de fleste kjent at ungdomsalderen er en vanskelig alder for alle. Ungdomsalderen er preget av forandringer som for eksempel biologisk vekst og psykologisk modning. Forandringene kan være i form av en generelt vanskelig tid og kriser som ofte er knyttet til identitetsutvikling, noe som er vanlig blant alle ungdommer (Sam, 1997). Sam (1997) sier at innvandrerungdommer, som i denne tiden må møte en ny kultur kan være utsatte for andre vanskeligheter i tillegg til de som er nevnt tidligere. Innvandrere ungdommene må etablere nye sosiale nettverk, og tilpasse seg til nye verdier og normer (Sam, 1997). Når en innvandrer møter en ny kultur kan han/hun oppleve stress som en følge av akkulturasjon (Berry, 1997). Et sosialt nettverk kan fungere som en modererende faktor på akkulturatv stress (Fandrem, 2009). En innvandrer kan ha et sosialt nettverk i majoritetssamfunnet eller/og med andre fra sin egen etniske kultur. Samfunnsengasjement kan indikere hvilken akkulturasjonsstrategi individet har. Innvandrere utvider vanligvis kontakten med majoriteten over tid, selv om kontakten med den etniske kulturen forblir sterk (Fandrem, 2009). Ifølge Fandrem (2009) er det flere studier som foreslår at individer søker kontakt med andre av samme etnisitet, særlig når det gjelder mindre minoritetsgrupper. Det kan se ut som kontakt med andre av samme etnisitet er nødvendig for å beholde og ivareta sin egen etniske identitet (Fandrem, 2009). I Fandrem et al. (2010) sin studie var det 34 elever som rapporterte at de mobbet sammen med andre, av disse var 18 innvandrere og 16 etnisk norske. Av disse 34 rapporterte 24 elever at de mobbet sammen med både innvandrere og etnisk norske elever. Selv om to tredjedeler av elevene i nesten alle klassene var etnisk norske elever, ble innvandrerelevne identifiserte som med-mobbere i samme grad som etnisk norske elever.

”For det enkelte menneske representerer kulturen et sett av intellektuelle ferdigheter som er nødvendig for at kunne tilpasse seg og å leve i et samfunn” (Schiefloe, 2010:133). Videre sier Schiefloe (2010), for å bli akseptert som et fullverdig samfunnsmedlem er det nødvendig for mennesket å tilegne seg hovedtrekkene i kulturen. Schiefloe (2010) sier at sett fra et mikroperspektiv kan det sies at kulturen handler om alt et menneske må vite eller tro for å kunne fungere på en måte som medlemmene i samfunnet kan akseptere. Videre sier han at det

kan hevdes at elementer i kulturen vil være obligatoriske. Dersom mennesket ikke vil eller kan tilegne seg disse elementene, vil mennesket heller ikke bli godtatt som et fullverdig medlem av fellesskapet (Schiefløe, 2010). Schiefløe (2010) sier at mange innvandrere opplever dette. Tilegnelsen av kulturen i det nye samfunnet kan være både inkluderende og ekskluderende samtidig (Schiefløe, 2010).

Hallinan & Williams (1989), Hamm (2000) og Schofield & Whitley (1983), sine studier viser at mennesker velger å være sammen med andre av samme etnisitet framfor mennesker av en annen etnisk opprinnelse. Fandrem (2009) sier at etnisk tilknytning er vanligvis sterk, men over tid vil innvandrere vanligvis ta opp kontakt med den etniske majoriteten. Schiefløe (2010) sier at det er enkelt for mennesket å kommunisere og bli enig med noen som er lik kulturelt, utdanningsmessig og sosioøkonomisk. Videre sier han at når den kulturelle avstanden er liten, snakker menneskene samme språk og er på samme bølgelengde når det vedrører livsstil, holdninger, normer og verdier. Når mennesket treffer noen som er lik en selv får mennesket bekreftet riktigheten og fornuften i sine egne synspunkter og preferanser (Schiefløe, 2010). Allan (1979) sier at både forskning og erfaringer viser at mennesker søker mot andre mennesker som har egenskaper og trekk som likner på sine egne. Baerveldt, Van Duijn, Vermeij & Van hemert (2004) sier at tilgjengelighet (hvor mange andre av samme etnisitet som finnes i klassen) har betydning for hvem man kan velge å være sammen med.

2.2. Akkulturasjon

Når mange mennesker med forskjellig kulturell bakgrunn bor sammen blir samfunnet flerkulturelt (Berry, 1997). I dagens samfunn er migrasjon et kjent fenomen. Ifølge Statistisk sentralbyrå (2010) er det over 522.000 innvandrere i Norge i dag. Noe som utgjør 11,4 % av Norges befolkning. Innvandring til Norge har økt de siste 50 årene, de største nasjonale gruppene er Polen, Sverige, Tyskland og Irak (statistisk sentralbyrå 2010). Det vil derfor kunne hevdes at Norge er et flerkulturelt samfunn. Det kan være mange forskjellige kulturer i et flerkulturelt samfunn, ifølge Berry (1997) vil variasjonen av gruppene være avhengig av frivillighet, mobilitet og varighet. Noen har kommet til et nytt land frivillige, andre har sett seg tvunget til å flytte (Berry, 1997). Berry (1997) sier at noen grupper er i kontakt med hverandre fordi de har flyttet til et nytt sted, mens andre har fått den nye kulturen brakt til seg. Blant de som har migrert til et nytt land har noen kommet langt i prosessen, mens for andre kan situasjonen være midlertidig. Til tross for at det er ulike grunner for migrasjon ser det ut

for at den grunnleggende prosessen for tilpasning er den samme. Prosessen vil derimot variere i vanskelighetsgrad, forløp og i noen grad også når det gjelder det endelige utfallet av akkulturasjon (Berry, 1997). Når mange mennesker fra forskjellige kulturer kommer sammen påvirkes de og forandres de (Sam, 1997). Disse forandringene kalles, ifølge Sam (1997) akkulturasjon.

Berry (1997:7) definerer akkulturasjon på følgende måte: ”*acculturation comprehends those phenomena which result when groups and individuals having different cultures come into continuous first hand contact with subsequent changes in the original culture patterns of either or both groups*”. Det vil si at akkulturasjon omfatter fenomenene som oppstår når grupper av individer med forskjellige kulturer møtes, noe som senere fører til kulturelle endringer i den ene eller begge gruppene. Berry (1997) sier at vanligvis fører akkulturasjonen til større forandringer i den ene gruppen enn den andre. Det er viktig å skille mellom akkulturasjon som et fenomen på gruppenivå og psykologisk akkulturasjon. Ved akkulturasjon på gruppenivå er det endringer som skjer i gruppens kultur, men psykologisk akkulturasjon er forandringer i psykologien til individet (Berry, 1997).

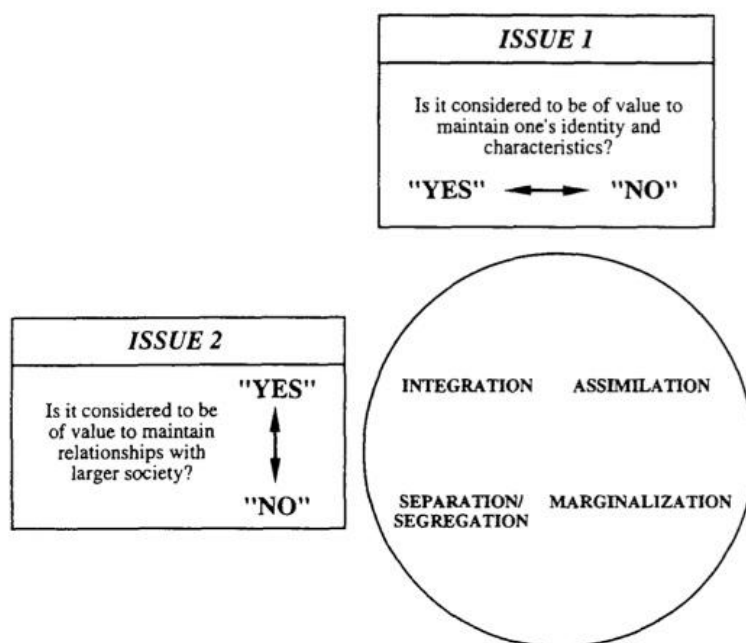

Figure 2: Akkulturasjons strategier

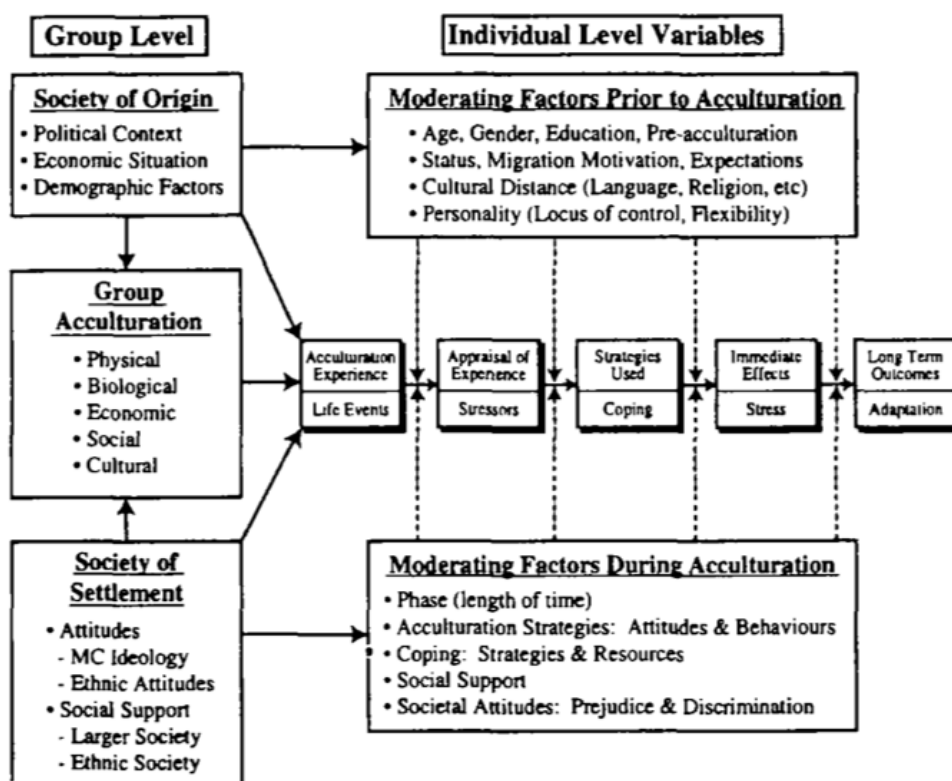
Kilde: Berry 1997:10

I et flerkulturelt samfunn må kulturelle grupper og individer bestemme hvordan de vil akkulturere seg (Berry, 1997). Berry (1997) tar fram to forhold knyttet til denne avgjørelsen.

Forhold 1 er kulturelt vedlikehold, det vil si hvor viktig er det å vedlikeholde kulturell identitet og kjennetegn. Forhold 2 er kontakt og deltagelse, det vil si i hvilken grad bør individet involvere seg i andre kulturelle grupper. Videre presenterer Berry (1997) fire akkulturasjonsstrategier, assimilasjon, separasjon, integrering og marginalisering. Assimilasjon er når individet ikke ønsker å beholde sin kulturelle identitet og søker daglig interaksjon med andre kulturer. Når individet blir presset til å assimilere seg kan dette føre til mye press på individet, Berry (1997) referer til det som "Pressure Cooker". Separasjon er når individet holder seg til sin opprinnelige kultur og ønsker samtidig å unngå kontakt med andre kulturer. Når det er påkrevd av det dominerende samfunnet blir separasjon til segregering. Integrering er når individet er interessert i å forholde seg til både sin opprinnelige kultur og den nye kulturen samtidig. Det er ifølge Berry (1997) flere forhold som er nødvendig for at integrering skal være vellykket. Integrering krever forståelse fra begge parter kulturelle identitet og kjennetegn for å kunne møte alles behov. Integrasjon kan kun gjennomføres i samfunn som er flerkulturelle (Berry, 1997). Videre sier Berry (1997) at samfunnet må være preget av forståelse og godta et flerkulturelt samfunn, det er karakterisert av minimal rasisme og diskriminering, positivitet mot andre kulturer og uttrykker tilknytning til, eller identifisering med et større flerkulturelt samfunn. Integrasjon og separasjon kan kun gjennomføres når andre medlemmer av individets etniske gruppe ønsker å vedlikeholde gruppens kulturelle arv (Berry, 1997). Marginalisering er når det er liten mulighet eller interesse for kulturelt vedlikehold, og liten interesse i å ha forbindelser med andre kulturer. Denne akkulturasjonsstrategien blir sjelden valgt, individet blir derimot ofte marginalisert som et resultat av forsøk på tvungen assimilasjon. Hvilken strategi som blir valgt avhenger av individets og/eller gruppens holdninger mot de forskjellige strategiene (Berry, 1997). Det er ifølge Berry (1997) spesielt tre forhold som kan påvirke hvilken akkulturasjonsstrategi som blir valgt. Det er vanligvis en samlet helhetlig preferanse for en strategi, men den kan variere og blir påvirket av hvor individet befinner seg til enhver tid. Det andre forholdet er at den brede nasjonale sammenhengen kan påvirke akkulturasjonsstrategiene. For eksempel i et flerkulturelt samfunn kan individet bli påvirket til å velge integrasjon som strategi, derimot hvis samfunnet er preget av assimilering vil individet bli påvirket til å velge den samme strategien for seg selv. Det tredje og siste forholdet er at individet vurderer og ser på flere strategier under akkulturasjonsprosessen og velger til slutt den som passer dem best (Berry, 1997).

Ifølge (Berry, 1997) har akkulturasjonsstrategier har sammenheng med positiv innstilling. Den mest suksessfulle strategien har sies å være integrering, deretter er assimilasjon og separasjon, mens marginalisering er den minst suksessfulle strategien. Hva som ligger bak disse resultatene er ikke kjent (Berry, 1997). Sam (1997) fant i sin studie at barn og ungdom som velger integrering som sin akkulturasjonsstrategi vurderer seg selv som blant annet sunnere og lykkeligere og har mindre depressive symptomer enn deres jevnaldrende som har valgt marginalisering som akkulturasjonsstrategi. Videre fant Sam (1997) at separasjon viste et signifikant negativt forhold med et par psykologiske tilpasningsmål. Det viste seg ikke å være signifikante sammenhenger mellom assimilasjon og de forskjellige tilpasningsmålene i denne studien.

Berry (1997) har presentert et akkulturasjon rammeverk som viser sentrale faktorer som kan ha innvirkning på individets tilpasning i det nye samfunnet. Figur 3 her nedenfor viser dette rammeverket.

Figur 3: Rammeverk for forskning på akkulturasjon.

Kilde: Berry, 1997 side 15

Figuren viser den sosiokulturelle og psykologiske tilpasningen som et resultat av faktorer på både individ- og gruppenivå (Berry, 1997).

Til venstre i figuren presenteres faktorer på gruppenivå som påvirker akkulturasjonsprosessen. Ved akkulturasjon endrer gruppene seg vanligvis vesentlig som følge av å leve med to forskjellige kulturer. Endringene omfatter psykiske tilstander, biologiske tilstander, samt sosiale, økonomiske og kulturelle endringer. ”*Society of Origin*” forteller oss om politiske, økonomiske og demografiske tilstander i individets opprinnelige kultur noe som kan fortelle om individets frivillighet til migrasjon (Berry, 1997). ”*Group Acculturation*” forteller om prosessene som gruppen gjennomgår ved akkulturasjon, det vil si psykiske, fysiske, økonomiske, sosiale og kulturelle. ”*Society of Settlement*”: viser faktorer som er viktige ved bosetnings samfunnet. Først og fremst er det samfunnets beboere og deres holdninger til innvandring og flerkulturelt samfunn. Hvordan samfunnet tar i mot innvandrere påvirker hvilken akkulturasjonsstrategi innvandreren velger (Berry, 1997). Linjen i midten av figur 3 presenterer fem viktige fenomener, disse er; erfaring, mening, takling, stress og tilpasning. Fenomenene er en del av den psykologiske akkulturasjonsprosessen, den begynner med gruppe og individuell akkulturasjonsopplevelse og ender med langsiktig tilpasning. Prosessen kan være veldig variert av to årsaker. Den første årsaken er ”moderating factors” eller modererende faktorer. De modererende faktorene kan en se i modellen i figur 3 øverst og nederst til høyre. Berry (1997) skiller mellom modererende faktorer før og under akkulturasjonsprosessen. Disse faktorene gjelder både for individer og grupper, men er på individ nivå. Faktorene kan bli sett på som både risikofaktorer og beskyttende faktorer avhengig av graden eller nivået (Berry, 1997). Jeg vil kort gå inn på de faktorer som er relevant for oppgavens problemstilling.

Det er altså ifølge Berry (1997) noen faktorer som påvirker prosessen før akkulturasjonen begynner, blant disse er alder, kjønn og kultur. Når akkulturasjonen begynner i barnets tidlige alder, det vil si før barneskole går prosessen vanligvis uten problemer. Hvorfor det er slik er ikke sikkert, men det kan være på grunn av at barnet ikke har blitt godt kjent med foreldrenes kultur. Det kan også være på grunn av at barnet klarer å tilpasse seg den nye situasjonen fort. Eldre barn og ungdom kan derimot ha en del større problemer med denne tilpasningen. Det kan muligens være på grunn av konflikt mellom forventninger fra foreldre og venner. Prosessen kan også være påvirket av endringene som skjer i individets liv i denne alderen, det vil si overgangen fra å være et barn til et voksent individ. Vanskene med å tilpasse seg ny kultur øker med alderen (Berry, 1997). Ifølge Berry (1997) er det bevis for at jenter er mer utsatt for problemer i akkulturasjonsprosessen enn det gutter er. Han mener at dette kan skyldes forskjellene i de to kulturene. Store kulturforskjeller kan føre til at tilpasningen til en

ny kultur blir utfordrende (Berry, 1997). Fandrem et al. (2009:A) fant i sin studie at innvandrer gutter ser ut til å være i større fare for å oppleve problemer i forbindelse med akkulturasjonsprosessen enn jenter. Sam (1997) sine studier tyder på at innvandrere som er 13 år eller eldre har generelt større psykiske problemer enn sine norske jevnaldrende.

2.3. Mobbing

Det finnes forskjellige definisjoner på begrepet mobbing. Begrepet blir ofte beskrevet i sammenheng med aggresjon. Roland & Idsøe (2001) definerer for eksempel mobbing som en bestemt type aggressiv atferd som over tid blir utført av en eller flere individer mot et offer, mobbing er atferd som skader noen. I alle definisjoner av mobbing finnes det imidlertid tre sentrale elementer. Det er først og fremst en form for aggressiv atferd rettet mot et offer. Mobbing er videre en systematisk utnyttelse av ujevnt styrkeforhold mellom individene, der mobberen har mer makt enn offeret. Det tredje elementet er at mobbing er vold som foregår over tid (Roland & Idsøe, 2001).

Det er viktig å skille mellom mobbing og konflikter. Aggressiv atferd kan innebære konflikt mellom individer, der styrkeforholdet mellom partene er jevnt, mens mobbing innebærer alltid vold mot et individ som ikke er i stand til å forsvare seg selv (Roland & Idsøe, 2001).

Forskning på omfang når det gjelder mobbing varierer noe. I Vest Europa er det allikevel akseptert at minst 5 % av elever blir mobbet, hver uke eller oftere (Roland & Idsøe, 2001). Craig & Harel (2004) finner at aggresjon i skoler er et problem i mange land i verden. De skriver om resultater fra forskning i 35 land i Europa og Nord Amerika (Craig & Harel, 2004). I alle de 35 landene og på tvers av alder rapporterer gutter oftere at de mobber enn jenter. Det kan se ut som at rapportert mobbing øker mellom 11 og 13 år (Craig & Harel, 2004). Ifølge både Craig & Harel (2004) og Roland & Idsøe (2001) minsker sannsynligheten for å bli mobbet med økende alder. Craig & Harel (2004) viser videre at i 11 års alderen rapporterte 43.5 % av deltagende norske gutter at de ble mobbet minst en gang de to månedene før studien ble gjennomført. Tallene for jentene var noe høyere på 45.6 %. I 13 års alderen sank tallene ned til 26.3 % for gutter og 36.3 % for jenter. Ved 15 års alderen var tallene nede i 20.0 % for gutter og 22.2 % for jenter. 17.1 % av deltagende 11 år gamle gutter rapporterte at de ble mobbet to til tre ganger eller oftere de forrige månedene, mens 16.5 % jenter rapporterte om det samme. I 13 års alderen gikk tallene ned til 7.1 % for gutter og 11.5

% for jenter. Tallene fortsetter å synke i 15 års alderen til 5.9 % for gutter og 7.7 % for jenter. Derimot ser det ut som tallene holder seg noe stabile når det gjelder å mobbe andre (Craig & Harel, 2004). Craig & Harel (2004) sier at barn som mobber, enten om de er tilhengere eller observatører, kan oppleve negative konsekvenser som følge av sine aksjoner. Ifølge Craig & Harel (2004) er det altså ikke kun mobbeofrene som er mer utsatt for å oppleve negative konsekvenser av mobbingen som for eksempel depresjon, men også de som mobber.

Elevundersøkelsen fra 2009 viser at på skoler der under 10 % av elevene er innvandrere sier 6,9 % av elevene ved skolen at de blir mobbet. Når andel innvandrere på skolen øker til 15 % øker andel elever som sier at de blir mobbet til 10,4 %. Det vil si at dess flere innvandrerelever det er i skolen dess mer mobbing vil det være (Utdanningsdirektoratet, 2009). Denne undersøkelsen sier allikevel ikke noe om det er innvandrere som mobber eller bli mobbet. Fandrem et al. (2009:B) finner at innvandregutter er overrepresenterte som mobbere. Videre finner Fandrem et al. (2009:B) at det ser ut som innvandregutter ofte mobber for å kjenne tilhørighet, motsatt av etnisk norske gutter som ser ut til å mobbe for å kjenne følelsen av makt.

2.3.1. Aggresjon

Forskning viser at mobbing er knyttet til aggresjon. Roland & Idsøe (2001) og Dodge (1991) skiller mellom to typer aggresjon, reaktiv og proaktiv aggresjon. Det finnes to mål for proaktiv aggresjon, disse er makt og tilhørighet. Hovedforskjellen på reaktiv og proaktiv aggresjon, er hvorvidt det er en sosial hendelse som framkaller atferden, og emosjonene som er involvert i aggressoren (Roland & Idsøe, 2001).

Ifølge Dodge (1991) er reaktiv aggresjon preget av forhold som intensiv mønstret autonom aktivering, ekstrem sinne eller frykt respons, ville og truende angrep og defensiv positur som respons ved trussel. Etter den aggressive hendelsen opplever individet følelser som frikjenning, lettelse og en følelse av utmattelse. Denne fiendtlige aggresjonen er rettet mot en person der målet er å skade personen. (Dodge, 1991). Roland & Idsøe (2001) sier at for at reaktiv aggresjon skal forekomme må det være en trigger som utløser aggresjonen. Hendelsen eller triggeren må forekomme relativt kort tid før den aggressive atferden viser seg. Denne hendelsen eller triggeren fører til frustrasjon som deretter fører til negative emosjoner (for

eksempel sinne). Følelsen av frustrasjon og sinne fører igjen til aggressiv atferd (Roland & Idsøe 2001). Et eksempel på reaktiv aggresjon vil bli presentert nedenfor:

En ung mann står i kø på et kjøpesenter, han har stått der i rundt 5 minutter og køen går relativt sakte framover. En eldre mann kommer løpende og kutter i køen. Den unge mannen som har ventet tålmodig på sin tur blir frustrert og sint (negative emosjoner) på den eldre mannen, og roper og slår etter ham.

Eksemplet viser hvordan en hverdags hendelse fremkaller negative emosjoner hos et individ. Det er viktig å merke seg at selv om en hendelse eller trigger utløser frustrasjon, betyr det ikke nødvendigvis at den fører til aggresjon. For at aggresjon skal forekomme må frustrasjonen føre til en negativ emosjon kalt sinne. Følelsen av sinne blir derfor ansett som en nødvendig følelse for at aggresjon skal forekomme, selv om slik atferd ikke trenger å bli etterfulgt av overgrep på noen (Roland og Idsøe, 2001).

Proaktiv aggresjon blir ofte kalt instrumentell aggresjon, siden atferden blir ansett som et instrument for å oppnå ønsket effekt (Roland, 2007). Denne formen for aggresjon preges av lite autonom aktivering, irritabilitet og grådighet og er svært organisert. Målet er å oppnå noe som for eksempel en gjenstand eller en følelse av tilhørighet, men den har negative konsekvenser for offeret (Dodge, 1991). Roland & Idsøe (2001) sier at et individ som er proaktivt aggressivt har ikke nødvendigvis som mål å skade offeret, men det kan være nødvendig for å oppnå den ønskede effekten. Videre sier Roland & Idsøe (2001) at proaktiv aggresjon er preget av emosjoner som nytelse og/eller stimulering og mobberen opplever glede av å ydmyke offeret, samt gleden av å utøve negativ eller egosentrisk makt. Offerets respons på overgrepene fungerer som positiv stimulus på overgriperen. Slike positive emosjoner kan være tilstedeværende når en overgriper ydmyker sitt offer, eller når to eller flere overgripere angriper et offer. I tilfeller der det er flere overgripere vil disse være enige om at offeret har negative egenskaper som for eksempel at de lukter annerledes, snakker annerledes eller kler seg annerledes. I slike tilfeller vil følelsen av tilhørighet øke i gruppen av overgripere. Derfor kan følelser som økt tilhørighet og følelse av makt være til stedet under kollektive overgrep av et offer (Roland & Idsøe, 2001).

Et eksempel på proaktiv aggresjon der målet er å kjenne tilhørighet er når en innvandrelev mobber en annen elev for å høre til en gruppe elever. Ved å mobbe en annen elev sammen med andre oppnår innvandreren den ønskede effekten som er å kjenne tilhørighet.

Eksemplet viser hvordan mobbing (negativ hendelse) fører til en positiv opplevelse for mobberen (tilhørighet). Noe som fører til aggressor- aggressor forhold (Fandrem et al., 2009:B). Det er viktig å merke seg at det er forskjell på mobbing der tilhørighet er et mål og mobbing der makt er et mål. Nedenfor er derfor et eksempel på mobbing som har makt som mål.

Stian går bort til sin klassekamerat, Rune, i friminuttene og dytter han ned i grøfta. Stian ser ned på Rune og kaller ham stygge navn.

Hendelsen her ovenfor viser hvordan Stian overfaller Rune med opplevelse av makt som et mål. Når et offer blir ydmyket og dominert på denne måten får mobberen utbytte i form av makt (Roland & Idsøe, 2001). Det er viktig å merke seg at den positive opplevelsen overgriperen opplever er en nødvendig komponent av proaktiv aggresjon, samt at makt og eventuelt tilhørighet (som forutsetter at mobbingen skjer sammen med noen) er sentrale positive emosjoner (Roland & Idsøe, 2001).

Dodge (1991) hevder at generell aggressiv atferd er negativt korrelert med sosial preferanse av jevnaldrende, og at det er den mest omtalte grunnen til å mislike medelever. Videre sier han at det har vist seg at medelever misliker gutter som er reaktive aggressive, men de mislikte ikke nødvendigvis gutter som er proaktiv aggressive (Dodge, 1991).

3.2.2. Mobberen

Ifølge Roland (2007) har det vist seg at nivået av proaktiv aggressivitet er sterkt korrelert med mobbing av medelever, mens reaktiv aggressivitet har liten sammenheng med mobbing. Videre sier Roland (2007) at reaktiv aggresjon tilsynelatende kan forklare en liten andel av mobbing hos de minste elevene, men denne sammenhengen oppstår på grunn av at yngre mobbere også er offer. I 9 klasse forklares mobbingen av proaktiv aggresjon (Roland, 2007). I sin studie fra 2001 fant Roland & Idsøe ut at tilhørighetsfaktoren var sterk blant mobbere av begge kjønn og at maktfølelsen var sterkere blant gutter enn jenter når det gjaldt å mobbe

andre elever. Fandrem et al. (2009:B) fant at norske gutter og jenter mobber oftest med makt som mål. Innvandregutter mobber mer enn norske gutter, og ulikt med norske gutter i denne studien er målet å kjenne tilhørighet (Fandrem et al., 2009:B). Fandrem et al. (2010) ville videre finne ut om mobberne mobbet alene eller sammen med andre. Utvalget besto av 156 ungdomselever, 89 jenter og 67 gutter. 59 av elevene var innvandrere derav var 34 jenter og 25 gutter. Studien viste at 58 elever av 156 ble funnet å mobbe andre av og til eller oftere. Innvandregutter ble oftere identifisert som mobbere enn forventet ved en tilfeldighet, mens innvandrerjenter ble sjeldnere identifisert som mobbere enn forventet ved tilfeldighet. Videre viste det seg at innvandregutter var overrepresenterte når det gjelder å mobbe sammen med andre, mens norske jenter var overrepresenterte når det gjelder å mobbe alene. Det viste seg også at innvandregutter var overrepresenterte i mobbegrupper mens innvandrerjenter var overrepresenterte i ikke mobbegrupper (Fandrem et al., 2010).

Roland & Idsøe (2001) sier at flere gutter enn jenter preges av reaktiv aggressivitet. Roland (2007) sier at hovedforklaringen for mobbing er at det gir bestemte gevinster, disse er makt over offeret og tilhørighet ved en felles front mot offeret. Videre sier Roland (2007) at en hovedtendens i forskningsresultatene er at mobberne skårer gjennomsnittlig på de fleste områdene, med et klart unntak når det gjelder aggressivitet, der mobberne har vesentlig høyere skår enn gjennomsnittet.

Gutter som mobber er ifølge Roland (2007) litt fysisk sterkere enn ofrene. De har derimot svakere skolepresentasjon enn gjennomsnittet og skolepresentasjonen svekkes med alderen. Når det gjelder jenter som mobber er de like flinke på skolen som gjennomsnittet, noen skårer også over gjennomsnittet (Roland, 2007). Videre sier Roland (2007) at mobberne har hovedsakelig et selvbilde som er likt gjennomsnittet, de har også gjennomsnittlig skår på frykt og angst. De har imidlertid mer depressive symptomer og selvmordstanker enn andre. Når det gjelder popularitet skårer mobberne ifølge Roland (2007) litt under gjennomsnittet, populariteten synker med økende alder. Det er også viktig å merke seg at det har vist seg at mobberne kommer fra familier med mer interne problemer enn gjennomsnittet (Roland, 2007).

3.2.3. Mobbeofferet

Elevundersøkelsen blir tatt hvert vårsemester av omtrent 300 elever på 7. trinn, 10. trinn og Vg 1. Året 2010 rapporterte nesten 8,5 % av elevene at de ble mobbet minst to eller tre ganger i måneden (Utdanningsdirektoratet, 2010).

Olweus & Roland (1983) beskriver et mobbeoffer som mer engstelig og usikker enn andre elever. Videre sier de at offeret er gjerne følsomt, forsiktig og beskjeden og reagerer med gråt og tilbaketrekning på overgrep (i hvert fall de minste elevene). Mobbeofrene føler seg ensomme og forlatt på skolen, de er lite populære og har sjelden en god venn i klassen og har negativ vurdering av seg selv og føler seg gjerne dumme, mislykket, lite attraktive og skamfulle (Olweus & Roland, 1983). Olweus & Roland (1983) sier også at det passive mobbeofferet (det typiske mobbeofferet) er ikke aggressivt eller ertende, mobbingen kan derfor ikke forklares med at offeret selv er provoserende. Videre sier de at det provoserende mobbeofferet kommer ofte i konflikt med andre og er ofte provoserende mot andre. De kan være urolige og ukonsentrerte og det oppstår lett spenning og irritasjon rundt dem (Olweus & Roland, 1983).

Ifølge Roland (2007) har mobbeofrene ikke høyere skår på proaktiv aggressivitet enn gjennomsnittet, ofrene skårer faktisk omtrent på gjennomsnittet. Videre sier han at det er viktig å merke seg at blant yngre elever skårer mobbeofrene litt høyere enn gjennomsnittet på reaktiv aggressivitet, men dette er nesten ikke merkbart i eldre elever. Mobbeofrene skårer under gjennomsnittet på mange andre forhold som fysisk styrke, skolepresentasjon og selvbilde (Roland, 2007). Roland (2007) sier at det er uvisst om disse forholdene er en årsak til å bli mobbet eller konsekvens av mobbingen.

Roland (2007) mener at annerledes utseende og kleskode ikke kan være en årsak for mobbing. Videre hevder Roland (2007) at avvik fra det som blir ansett som ”normal” kleskode vil riktignok kunne føre til visse sanksjoner i motefikserte miljøer, men det er nok allikevel ikke en årsak til klassisk mobbing. En annerledes dialekt eller utseende vil heller ikke øke risikoen for å bli mobbet betydelig (Roland, 2007). Roland (2007) sier at barn og unge som har blitt utsatt for mobbing er besatt av mer frykt og angst enn andre. Videre sier han at frykten og angsten kan være knyttet til mobberne, men den kan også spre seg over til andre sosiale situasjoner og individer. Roland (2007) sier også at reaksjoner som frykt og angst utgjør en stor risiko for å bli offer for mobbing. Mobbeofrene opplever depressive

symptomer og alvorlige selvmordstanker langt oftere enn andre elever og er mer utsatt for muskel- og skjelettplager (Roland, 2007). Videre sier Roland (2007) at ofrene er i følge flere studier mindre populære enn gjennomsnittet. Hawker & Boulton (2000) gjennomførte en omfattende meta-analyse av forskning om mobbing og konsekvensene av å være et offer fra årene 1978 – 1998. De fant at forskning har vist at barn som blir mobbet er mer utsatt for depresjon og har oftere selvmordstanker enn andre. Videre sier de at det har vist seg at ofrene er generelt mindre lykkelig og at ensomhet er positivt assosiert med å være et mobbeoffer, mobbeofrene er oftere plaget av angst og har lavere selvtillit enn andre. De har også tendens til å ha negativt syn på seg selv i det sosiale domenet.

Bakken (2003) har funnet at en betydelig høyere andel innvandrererelever gruer seg til å gå på skolen. Videre legger Bakken (2003) fram forslag til forklaringer på dette. Han sier at det kan blant annet være på grunn av at innvandrere blir utsatt for sosial utestengning fra andre elever og at mobbing kan gi seg utslag i denne typen utestenging (Bakken, 2003). Cook et al. (2010) sin studie viste at status blant medelever og sosial kompetanse hadde størst sammenheng med å bli mobbet. Det vil si at de elevene som hadde dårligere status blant sine medelever enn andre og de med dårlig sosial kompetanse var mer utsatt for å bli mobbet enn andre. Faktorer som alder og akademisk presentasjon har også sammenheng med å bli mobbet men i mindre grad enn status og sosial kompetanse (Cook et al., 2010). Bakken & Nordahl (2003) sier at elever som har to utenlandsfødte foreldre er mer utsatt for plaging fra medelever på skolen enn andre. Sjursjø (2010) fant isin forskning ved en innføringsinstitusjon i Norge at ”hvite” innvandrere mobbet innvandrere som var mørke i huden. Strohmeier et al. (2008) fant i sin studie i Østerrike at selv om innvandrere ikke ble mobbet mer enn etnisk østerrikske elever, var tyrkiske gutter særlig utsatte for å være mobbeofre. Stroheimer et al. (2010) fant i en studie i Finland at innvandrere i Finland var mer utsatte for å bli mobbet enn etnisk finske elever. Videre fant de at første generasjon innvandrere var mer utsatt for å bli mobbet. Stroheimer et al. (2010) sier også at innvandrere skårer høyere enn etnisk finske elever på sosial isolasjon og elendighet. Første generasjons innvandrere var også mer utsatt for å bli avvist av sine medelever og hadde få eller ingen venner (Stroheimer et al., 2010). I en studie utført i Norge fant Fandrem et al. (2009:B) ingen forskjell med hensyn til om noen grupper (etnisk norske elever eller innvandrererelever) var mer utsatt for å bli mobbet, enn andre.

2.2.4 Mobbing og sosialt nettverk

Salmivalli (2010) mener at det å se på fenomenet mobbing sammen med sosialt nettverk kan være til hjelp når det gjelder å få en bedre forståelse av den individuelle motivasjon for å mobbe, manglende støtte gitt til offeret, utholdenhet til å mobbe, og mobbeofferets justering til diverse kontekst. Videre sier Salmivalli (2010) at det kan være til hjelp å se på det sosiale nettverket til å utvikle tiltak mot mobbing. Tove Flack ved Senter for Atferdsforskning har utviklet et slikt tiltak mot mobbing i skolen, som heter Innblikk (Senter for atferdsforskning, 2010). Metoden har som mål å avdekke skjult mobbing og skaffe nok opplysninger slik at de voksne på skolen vet hva som foregår og hvem som er pådriver. Her blir det også anbefalt å bruke Zero, som er et antimobbeprogram fra Senter for Atferdsforskning med det formål å stoppe mobbingen ved skolen (Senter for atferdsforskning, 2010).

Salmivalli (2010) viser til en studie utført av Sainio, Veenstra, Huitsing og Salmivalli (sendt til tidskrift) der det viste seg at offer som hadde en eller flere klassekamerater som forsvarte offeret under overgrepene hadde mindre angst, var mindre deprimerte og hadde mer selvtillit enn offer uten forsvarer.

2.4. Depresjon

Fyrand (2005:64) skriver: *"Er man ung og får problemer, kan det bidra til redusert evne til håndtering av vanskeligheter. Dette gjelder særlig ved psykologiske problemer. Det kan også gå ut over evnen til å opprettholde gjensidige relasjoner. Det går ut over nettverket, som blant annet blir mindre og mer ensartet"*.

Snoek & Engedal (2006) sier at depresjon er en stemningslidelse og at de fleste depressive episoder har en utløsende årsak. Individet blir preget av symptomer som initiativløshet, mestrer ikke dagliglivets gjøremål, har vansker med å glede seg over ting, håpløshet og tanker som dreier seg om selvbepreidelse og skyldfølelse (Snoek & Engedal, 2006). I Norge opplever 18 % (24 % for kvinner og 10 % for menn) av befolkningen depressive symptomer i løpet livet (Fandrem et al., 2009). Rosenhan & Seligman (1995) sier at det er fire typer symptomer i depresjon, emosjonelle, kognitive, motiverende og somatiske. Videre sier de at emosjonelle symptomer er relatert til emosjonell status, det vil si følelsen av glede og sorg. Kognitive symptomer handler om forskjellige tanker rundt et menneskets liv som for eksempel fremtiden og samvittighet og tendensen til å skyld på seg selv (Rosenhan &

Seligman, 1995). Rosenhan & Seligman (1995) sier at motiverende symptomer beskriver menneskets motivasjonsgrad, opplever mennesket for eksempel alt som vanskelig? Videre sier de at somatiske symptomer er relaterte til menneskets fysiske lidelser, som for eksempel søvnproblemer. Et menneske trenger ikke å lide av alle disse fire typer symptomer, men dess flere symptomer mennesket opplever, og dess sterkere symptomene er, dess større sannsynlighet for at mennesket kan lide av depresjon (Rosenhan & Seligman, 1995).

Ifølge Evenshaug & Hallen (2006) øker depressive symptomer under puberteten. Videre sier de at i tenårene er følelser av nedtrykthet, sorg, mindreverd og framtidspessimisme ganske vanlige. Evenshaug & Hallen (2006) skiller mellom to former for depressive forstyrrelser i ungdomsalderen. Den første kan ligne på sorg og viser seg i form av følelessvikt og tomhetsfølelse. Mennesket har ikke klart å finne en voksen identitet, og sørger over tapet av sin barndoms identitet. Den andre formen for depresjon er mer problematisk og har sitt grunnlag i gjentatte opplevelser av nederlag (Evenshaug & Hallen, 2006). Evenshaug & Hallen (2006) hevder at mennesket da gjentatte ganger har prøvd å realisere og oppnå sine mål og å løse sine problemer uten å lykkes. Videre sier Evenshaug & Hallen (2006) at mange selvmordsforsøk forekommer på grunn av den senere formen for depresjon.

Fandrem (2010) forsket på mental helse til 3431 ungdommer i alderen 13 – 15 år. Målet med studien var å finne ut hvordan innvandrer status, kjønn, alder og urbanisering påvirker depressive symptomer. Det viste seg at jenter, både innvandrere og etnisk norske, rapporterte oftere om depressive symptomer enn innvandregutter og etnisk norske gutter (Fandrem, 2010). Videre sier Fandrem (2010) at innvandrerjenter ser ut for å være mest utsatt for depressive symptomer. Det viste seg også at det er mindre kjønnsforskjell hos innvandrere enn etnisk norske elever når det gjelder depressive symptomer (Fandrem, 2010). Når det gjaldt depressive symptomer og alder viste det seg at symptomene øker betraktelig med alderen, det gjaldt for både etnisk norske og innvandrere (Fandrem, 2010). For etnisk norske gutter var det signifikant forskjell (økning) fra 8. klasse til 10. klasse, mens for etnisk norske jenter var det signifikante forskjeller (økning) i alle tre klassene. Det var ikke signifikant forskjell på undergruppene for innvandrere. Videre fant Fandrem (2010) at ved sammenligning av innvandrer status, kjønn og urbanisering øker depressive symptomer hos innvandregutter øker betraktelig hvis de bor i en by. Dette var omvendt hos innvandrerjenter, der depressive symptomer ser ut for å minske ved økt urbanisering (Fandrem, 2010). Type minoritetsstatus individet har kan også ha noe å si når det gjelder depressive tendenser

(Fandrem et al., 2009:A). Lavik (1999) sier for eksempel at innvandrere som har flyktet til et annet land har mer depressive symptomer enn innvandrere som har kommet til det nye landet frivillig.

2.4.1. Sammenheng mellom mobbing og depresjon

Perry (2001) hevder at vedvarende redsel og den nervepsykologiske tilpasningen til denne frykten kan forandre utviklingen av barnets hjerne. Dette medfører forandringer i fysiologisk, følelsesmessig, atferdsmessig, kognitiv og sosial funksjon. Videre hevder Perry (2001) at alle studier fram til 2001 tyder på at eksponering for vold forandrer hjernens utvikling. Flere studier viser at det er sammenheng mellom å være et offer for mobbing og depresjon (Fosse, 2006).

I en finsk studie fra 1999 viste det seg at enhver forekomst av det å bli mobbet var signifikant assosiert med forekomst av selvrapporterte symptomer på depresjon og angst (Kaltiala-Heino et al., 1999). Riittakerttu & Fröjd (2011) diskuterer i sin artikkel om depresjon er en konsekvens av å være utsatt for mobbing eller om det er en grunn for at mennesker blir utsatt for mobbing. De hevder at offentlige debatter assosierer det å være et mobbeoffer med depresjon, altså at det å bli utsatt for mobbing kan føre til depresjon. Videre sier Riittakerttu & Fröjd (2011) at det er sannsynlig at offeret for mobbing kan oppleve overgrep, konflikt og frustrasjon. Dette gjelder spesielt i ungdomsalderen, når kontakt med jevnaldrende har mest betydning. En traumatisk opplevelse, i denne alderen, som å bli utsatt for mobbing kan føre til depresjon (Riittakerttu & Fröjd, 2011). Riittakerttu & Fröjd (2011) tar også fram at nedsatt selvtillit som en følge av depresjon kan være en årsak til at en blir utsatt for mobbing. Videre gir de en tredje grunn som innebærer at de med depressive ungdommer har nedsatte sosiale evner, noe som fører til at de blir utsatt for mobbing og at de ikke er i stand til å forsvare seg selv (Riittakerttu & Fröjd, 2011).

Det finnes dessverre lite forskning på mobbeoffer problematikken og de konsekvenser som kan følge av å bli utsatt for mobbing. Noen forskere som for eksempel Roland (2007) hevder at depresjon kan være en konsekvens av å ha opplevd å bli mobbet. Olweus (1994) gjennomførte en longitudinell studie av 87 menn fra de gikk i 9. klasse (noen også i 6. Klasse) til de ble 23 år gamle, alle hadde blitt utsatt for mobbing. Det viste seg at disse mennene hadde lavere selvtillit og led oftere av depresjon enn deres jevnaldrede som ikke ble utsatt for

mobbing (Olweus, 1994). Mens andre som for eksempel Riittakerttu & Fröjd (2011), hevder at depresjon også kan være en årsak til å bli utsatt for mobbing.

3. Metode

”En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder” (Dalland, 2006:81).

Metoden er et verktøy som brukes for å svare på forskningsspørsmål (Ringdal, 2009). Den er også nødvendig som redskap for å kunne gjøre seriøse undersøkelser og forskningsarbeid (Holme & Solvang 1998). Metoder kan deles inn i kvalitative og kvantitative metoder. Den kvalitative metoden tar i stor grad sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle. Den kvantitative metoden tar derimot utgangspunkt i å forme informasjonen om til målbare enheter (Dalland, 2006).

Metoden som blir brukt forteller noe om hvordan en skal gå fram for å skaffe og etterprøve kunnskap (Dalland, 2006). For å kunne svare på denne oppgavens problemstillinger ble kvantitativ metode vurdert som den beste metoden.

3.1. Kvantitativ metode

”En kvantitativ forskningsstrategi bygger på at sosiale fenomener viser en så stor stabilitet at måling og kvantitativ beskrivelse er meningsfylt” (Ringdal, 2009:91).

Ifølge Dalland (2006) gir denne metoden lite antall opplysninger om mange undersøkelsesenheter. Innsamling av data blir foretatt uten direkte kontakt med feltet (Dalland, 2006). Kvantitativ empirisk forskning beskriver, kartlegger, analyserer og forklarer ved å uttrykke problemstillingene med variabler og kvantitative størrelser. Metoden legger vekt på strukturerte, formelle og standardiserte tilnærminger og kjennetegnes blant annet ved bruk av statistiske metoder (Befring, 2010). Den kvantitative metoden er basert på talldata og gir beskrivelser av virkeligheten i tall og tabeller (Ringdal, 2009). Ifølge Ringdal (2009) krever denne metoden relativt stort antall enheter. Forskeren er gjerne fjernet fra det som studeres siden spørreundersøkelser og et stort utvalg utelukker nærhet til det som studeres

(Ringdal, 2009). Data blir presentert i form av tall som blir analysert ved hjelp av statistiske analyseteknikker (Ringdal, 2009). Forskeren ser fenomenet utenfra og tilstreber nøytralitet og avstand (Dalland, 2006).

3.2. Datainnsamling

Data som ble brukt i dette masterprosjektet er sekundærdata og kommer fra en tidligere studie utført av Fandrem et. al (2010). Dataen ble samlet inn gjennom en spørreundersøkelse, der spørreskjema for selvutfylling ble brukt. Bruk av spørreundersøkelse er en systematisk metode for å samle inn data fra et utvalg av individer som for eksempel en skole eller bedrift. Metoden gir en statistisk beskrivelse av populasjonen som utvalget blir hentet fra (Ringdal, 2009). Ifølge Ringdal (2009) er spørreskjema høyt strukturerte data. Alle blir stilt de samme spørsmålene, utspørringen er derfor standardisert. Spørreundersøkelse har en lang historisk bakgrunn, folketellinger kan for eksempel ses på som tidlig form for en slik undersøkelse (Ringdal, 2009).

Ifølge Ringdal (2009) er det to hovedperspektiver på spørreundersøkelser, disse er kvalitetsperspektivet og designperspektivet. Kvalitetsperspektivet omhandler feilkilder i spørreundersøkelsen, det skilles mellom feil i måleprosessen og representasjonsfeil. Feil i måleprosessen påvirker dataenes reliabilitet og validitet og representasjonsfeil omfatter alle feilkilder i utvalgsprosessen. Designperspektivet kan, som navnet tilsier, framstilles som en trinnvis prosess, fra utviklingen av spørreskjemaet til gjennomføring av selve undersøkelsen (Ringdal, 2009). Ifølge Ringdal (2009) begynner en spørreundersøkelse med å definere formål og problemstillinger. Fandrem et. al (2010) undersøkte i hvilken grad etnisk norske gutter og jenter og innvandrere gutter og jenter mobbet hverandre og hvilket sosiale nettverk elevene tilhørte når de mobbet andre. Kun deler av dataene fra Fandrem et. al (2010) sin spørreundersøkelse vil bli brukt i denne oppgaven. Grunnen til dette er at ikke alle spørsmålene som ble stilt er relevante til temaet, målet og problemstillingene i denne oppgaven.

Spørreskjemaet har både åpne og lukkede spørsmål. Den har noen åpne spørsmål, det vil si at det ikke finnes faste svaralternativer. Slike spørsmål finner en for eksempel i begynnelsen av spørreundersøkelsen der eleven må svare på spørsmål om sine personalia som for eksempel om deres etnisitet, samt spørsmål om hvem det var de var i gruppe med. Resten av

spørreskjemaet er preget av lukkede spørsmål. Lukkede spørsmål har faste svaralternativer som for eksempel ja eller nei (Ringdal, 2009).

Ifølge Ringdal, (2009) er det særlig viktig å begynne et selvutfyllings skjema med lette, nøytrale og ufarlige spørsmål. En grei og enkel start kan være med å motivere svareren til å fullføre utfyllingen av skjemaet (Ringdal, 2009). Videre sier Ringdal (2009) at det er viktig å tenke over rekkefølgen som spørsmålene blir stilt i. Grunnen for dette er at feilkilder som kommer fra et spørsmål som er stilt tidligere i undersøkelsen kan påvirke svarene på spørsmålene som kommer senere i undersøkelsen (Ringdal, 2009).

3.2.1. Fremgangsmåte

Et skriftlig samtykke fra foreldre og/eller foresatte var et krav for å delta i undersøkelsen. Lærerne ble bedt om å dele ut spørreskjemaet til klassen, medfølgende var informasjon til lærerne. Lærerne skulle gjennomføre undersøkelsen samtidig og lese spørsmålene høyt for klassen. Spørreskjemaet ble delt ut i de aktuelle klassene til de elevene som på forhånd hadde fått skriftlig samtykke til å delta. På side 2 i spørreskjemaet står det informasjon til elevene. Her blir hensikten med undersøkelsen forklart, samt generell informasjon om undersøkelsen. Elevenes svar ble behandlet konfidensielt, dette ble blant annet gjort ved at alle elevene fikk et nummer som de skulle bruke istedenfor sitt navn. Elevene fikk også et skjema hvor hvert navn og var koblet til et nummer. Deretter ble elevene instruert til å bruke disse numrene i stedet for elevenes navn når de svarte på spørsmålene i spørreskjemaet hvor enkeltelever skulle identifiseres. Spørreskjemaene ble samlet inn ved slutten av timen, lagt i en konvolutt som ble limt igjen, deretter leverte læreren konvolutten til rektor eller administrasjonen. Besvarelsene ble deretter sendt til Senter for atferdsforskning. På denne måten fikk ikke elevene sett hverandres besvarelse og lærere og personalet ved skolen fikk heller ikke sett svarene til elevene.

3.2.2. Utvalg

Utvalget er det utsnittet av populasjonen som blir undersøkt (Befring, 2010). Størrelsen på utvalget er avhengig av målet. Hvis målet er statistisk generalisering kan nødvendig utvalgstørrelse regnes ut fra betraktninger om hvor stor presisjon som kreves (Ringdal, 2009). Hovedmålet med denne studien er å se hvorvidt det er forskjeller mellom grupper (gutter, jenter, etnisk norske og innvandrere). Det var også et delmål å studere sosiale nettverk til

elevene på en skole. På grunn av at utvalgsstørrelsen kan en generalisere på forskjell mellom grupper men ikke på omfang.

En ungdomsskole i urbane deler av en storby i Norge ble valgt for studien. Skolen ble valgt på grunn av antall innvandrerelever ved skolen. Det ble søkt i denne byen etter skoler med mange innvandrerelever men der innvandrerelever likevel var en minoritetsgruppe i skolen.

Til sammen var det 262 elever ved skolen som ble invitert til å delta i studien. Deltagelse i undersøkelsen forutsatt at elevene hadde en skriftlig samtykke fra foreldre/foresatte. 60 % av elevene ved skolen deltok i undersøkelsen, 38 % av deltagerne hadde innvandrerbakgrunn. Noe som utgjør et representativt utvalg med tanke på at 40 % av elevene ved skolen var innvandrere. Utvalget besto av 156 ungdommer, derav var 89 jenter og 67 gutter. Til sammen var det 59 innvandrere som deltok, derav 34 jenter og 25 gutter. Til sammen var det 10 klasser som deltok i undersøkelsen. I ni av klassene var innvandrere i mindretall av elevene, mens i en klasse var innvandrere i flertall. Klassene som deltok i undersøkelsen var på 8., 9., og 10. klasse trinn, det vil si at elevene var i alderen 13 til 15 år.

3.2.3. Spørsmålene

I Fandrem et. al (2010) sin forskning ble det brukt et spørreskjema som inneholdt spørsmål knyttet til eleven, mobbing av andre, å være et mobbeoffer, depressive symptomer og tilhørighet til gruppe. Dataene som blir brukt i denne studien består av følgende:

Generell informasjon om elever: Her ble elevene stilt noen generelle og åpne spørsmål om seg selv. Videre ble eleven bedt om å svare på spørsmål om kjønn, klassen eleven går i, hvilket land eleven kom fra og hvor foreldrene kommer.

Depressive symptomer: Elevene ble spurt om de i løpet av de siste to ukene ikke hadde vært plaget i det hele tatt, litt plaget, ganske mye plaget eller veldig mye plaget av symptomene beskrevet her nedenfor:

- 1) Lett for å klandre deg selv
- 2) Følt at alt er et slit
- 3) Hatt søvnproblemer
- 4) Følt deg ulykkelig, trist eller deprimert

- 5) Følt håpløshet med tanke på framtida
- 6) Bekymret deg for mye om ting

Denne skalaen vil gi informasjon i hvilken grad elevene har depressive symptomer.

Gruppetilhørighet:

Elever ble bedt om å tenke på klassen sin og spurt om det er grupper av elever som er mye sammen. Eleven ble deretter instruert til å bruke klasselisten (inneholder nummer og navn til elevene) og skrive nummeret på de elevene som er mye sammen. Elevene ble bedt om å bruke en linje for hver gruppe. I resultatdelen av oppgaven kalles derfor disse gruppene for nettverk. Spørsmålet vil gi informasjon om hvilket sosiale nettverk elevene tilhører.

Mobbing: Det ble først gitt en definisjon på hva som ble lagt i begrepet mobbing. Dette er et spørsmål om elevens atferd. Hensikten med dette spørsmålet er å identifisere både elevene som mobber og elevene som blir utsatt for mobbing. Skalaen består av to deler 1. Mobbe/ plage andre og 2. Bli mobbet/ plaget. Svaralternativene til alle spørsmålene er aldri, av og til, omtrent hver uke, omtrent hver dag. Skalaen vil gi mulighet til å identifisere mobbeofrene.

Del 1 inneholdt spørsmål om å mobbe/ plage andre men er ellers like spørsmålene i del 2. Svarene forteller oss hvem det er som mobber.

Del 2 inneholder spørsmål om å bli mobbet/ plaget. Svarene gir mulighet til å identifisere de elevene som blir mobbet, samt hvem det er som mobber. Elevene ble spurt hvor ofte de dette skoleåret hadde blitt:

- a) Mobbet/plaget på skolen.
- b) Mobbet/plaget ved at de hadde blitt ertet.
- c) Mobbet/plaget andre elever på skolen ved å bli isolert/utestengt fra de andre elevene.
- d) Mobbet/plaget på skolen ved å bli slått, sparket eller dyttet.

Elevene ble videre bedt om å fylle ut nummeret som var gitt til de elevene som plaget dem hvis de hadde svart av og til, omtrent hver uke, eller omtrent hver dag på spørsmålene her ovenfor.

3.3. Analysemetode

Tre forskjellige statistiske analysemetoder ble brukt: ”Social Cognitiv Mapping” (SCM), ”Configural Frequency Analysis” (CFA) og korrelasjonsanalyse ble brukt.

3.3.1. Social Cognitiv Mapping

Data ble analysert ved bruk av *Social Cognitiv Mapping* gjennom dataprogrammet SCM 4.0. Programmet ble brukt for å konstruere tre matriser. Først blir en matrise skapt for å liste alle gruppene som ble identifisert og oppgitt av elevene. Deretter blir en matrise skapt ved å liste hvor ofte hver gruppe elever ble nevnt sammen. Dette gir en profil av det sosiale nettverket til hver enkelt elev. Til slutt blir en korrelasjons matrise laget, dette blir gjort på grunnlag av forutsetningen om at enkelt personer, som er medlemmer av samme gruppe, vil ha lignende tilhørighets mønster (Leung, 1996). Individuer som korrelerer minst 50 % med gruppen blir ansett å høre til den aktuelle gruppen (Fandrem, 2010). SCM ga mulighet til å identifisere de sosiale nettverkene i klassen til hver enkelt elev, noe som ga muligheten til å se på om mobbeofrene tilhører en stor eller liten gruppe eller om de er isolerte fra de andre i klassen. SCM ga også informasjon om offeret var etnisk norsk eller innvandrere, samt om offeret var en gutt eller ei jente. Dette ga mulighet til å svare på problemstilling nr 1: *Hvilke kjennetegn knyttet til kjønn, etnisitet og størrelse er det i nettverkene til mobbeofrene?* Resultatene fra SCM viser sammensetning av grupper (sosiale nettverk) i klassene.

3.3.2. Configural Frequency Analysis

Configural Frequency analysis (CFA) ble brukt for å se om det finnes assosiasjoner mellom forskjellige variabler (kjønn, det å være innvandrere eller ikke og det å være mobbeoffer eller ikke). Dette er en multivariat metode for typologisk analyse, basert på kategoriske data (von Eye, 2000). Multivariat metode vil si at mer enn en variabel kan evalueres om gangen. CFA kan brukes i både utforskende og bekreftende forskning (von Eye, 2000). Målet for en konfigurasjon frekvensanalyse er å oppdage mønstre i data som oppstår vesentlig oftere eller signifikant sjeldnere enn forventet ved en tilfeldighet (von Eye, 2000). CFA fokuserer på antall individer med bestemte samvariasjons mønstre, som blir kalt profiler, derav navnet person-(profil) orientert tilnærming. I CFA betegnes profiler som konfigurasjoner, de mest brukte CFA modellene er ”first order” CFA og ”two sample” CFA (Fandrem, 2009).

”First order” CFA svarer spørsmål knyttet til typiske og atypiske samvariasjon mønster. Samvariasjonsmønster som forekommer betydelig ofte, relative til noen forventninger, kalles ”type” mens mindre hyppige variable mønster kalles ”antitype”. For eksempel blir en observert celle frekvens, x , sammenlignet med den forventede frekvensen, y , anslått under en ”chance model”. En slik modell blir motsagt dersom et forhold som blir antatt som ikke eksisterende, faktisk eksisterer (Fandrem, 2009). First order Leamacher test ble brukt for å se om det var noen samvariasjons mønster som forekommer hyppigere enn andre.

Et ”two sample” CFA modell gjør det mulig å undersøke om det er signifikante forskjeller i konfigurasjonen mellom to undergrupper, som for eksempel gutter og jenter. Disse forskjellene er identifisert som diskriminerende typer. Begge modellene antar uavhengighet av variabler (Fandrem, 2009). Two sample chi test ble brukt for å se om det var signifikante forskjeller mellom undergruppene. Det vil si at det ble sett på om noen av gruppene (innvandrer gutter, innvandrer jenter, etnisk norske gutter og etnisk norske jenter) var mer utsatt for mobbing enn andre. Dette gav svaret på problem stilling nr 2: *Er det noen grupper (etnisk norske gutter og jenter og innvandrer gutter og jenter) som er mer utsatt for mobbing enn andre? Eventuelt hvilke?*

Elever som svarte at de ble mobbet eller plaget av og til eller oftere ble inkludert i analysen. Det ble altså brukt et relativt vidt syn på identifisering av mobbeofre, ofte brukes ”ukentlig eller oftere”. Roland & Idsøe (2001) sier ikke noe eksakt om hvor ofte mobbingen må forekomme til å kunne kalles mobbing. Derfor ble det valgt å se på mobbing som mobbing selv om den forekommer kun av og til. Det ble også valgt å prøve å sette inn kun de elevene som svarte at de ble mobbet en gang i uken eller oftere i CFA for å se om det var noen forskjeller i undergruppene, noe som viste seg å ikke være tilfelle. Dermed blir ikke resultatet annerledes når det gjelder CFA analysen om vi bruker et inkluderende perspektiv på mobbing.

3.3.3. Korrelasjonsanalyse

SPSS er en form for database som gjør det mulig for brukeren å holde styr på data. Ifølge Ringdal (2009) er SPSS det mest brukte dataprogrammet innen samfunnsvitenskap. Når dataen har blitt lagt inn i SPSS er det mulig å gjennomføre forskjellige analyser av dataen. I denne studien ble krysstabell og korrelasjon analyser brukt.

Den avhengige variabelen representerer fenomenet som skal forklares (Ringdal, 2009). I dette tilfellet er den avhengige variabelen mobbeoffer (de som svarte at de ble mobbet av og til eller oftere). Aktuelle uavhengige variabler er her kjønn og etnisitet (etnisk norsk eller innvandrer).

Krysstabel ble i denne oppgaven brukt som en innledende analyse for å kunne utføre CFA analysen.

Ifølge Ringdal (2009) er korrelasjonsstatistikk sammenheng mellom to variabler. Videre sier han at korrelasjon gir en tallmessig uttrykk for styrken i sammenhengen. Korrelasjon ble brukt for å se om noen av gruppene (etnisk norske gutter og jenter og innvandrer gutter og jenter) rapporterte om flere depressive symptomer enn andre. Noe som svarte på problemstilling nr 33) *Er det en sammenheng mellom det å bli mobbet og depresjon?*

3b) Er sammenhengen sterkere for noen grupper (etnisk norske gutter og jenter og innvandrer gutter og jenter) enn andre?

Likt som i CFA analysen ble et inkluderende perspektiv av det å bli mobbet valgt. Derfor ble elever som svarte at de ble mobbet eller plaget av og til eller oftere inkludert i denne analysen.

3.4. Reliabilitet og validitet

Reliabilitet (pålitelighet) går på at gjentatte målinger med samme måleinstrumentet gir det samme resultatet. Validitet (gyldighet) går på at det som skal måles er det som faktisk måles (Ringdal, 2009). Ifølge Ringdal (2009) er validitet det mest generelle av disse begrepene. Videre sier han at høy reliabilitet en forutsetning for høy validitet.

”Reliabilitet påvirkes av tilfeldige målefeil, mens systematiske målefeil går direkte ut over dataenes validitet” (Ringdal, 2009:86).

3.4.1. Studiens reliabilitet

Lærerne ved skolen fikk instruksjoner om å utføre undersøkelsen samtidig, på denne måten fikk elevene ikke snakket om sine svar før alle hadde svart på undersøkelsen.

Cronbach’s alpha ble brukt for å estimere intern konsistens av skalaene. Den interne konsistensen var ganske god. Alle skalaene hadde en Cronbach’s alpha fra 0.72 til 0.92. Ifølge

Ringdal (2009) har en indeks en tilfredsstillende reliabilitet hvis Cronbach's alpha har en høy verdi, den skal helst være over 0.7. Noe som indikerer at denne studie er reliabel. Videre sier Ringdal (2009) at dess sterkere sammenhengen er mellom indikatorene og dess flere de er, jo bedre blir reliabiliteten målt med Cronbachs alpha.

Mål som har høy reliabilitet, har som følge små tilfeldige målefeil, allikevel vil målefeil alltid være til stede (Ringdal, 2009). Læreren leste spørsmålene opp høyt for elevene. Elevene kan ha misforstått spørsmålene og svart feil og det kan oppstå feil ved registrering av dataen.

3.4.2. Studiens validitet

Ordet validitet kommer fra det latinske ordet *validitas* og betyr sannhet, troverdighet, gyldighet og styrke. Formålet med validitet er å undersøke, om en hypotese er riktig eller gal (Kruuse, 2007).

Begreps validitet er et uttrykk for studiens mulighet for å måle det den skal måle. Det hevdes at begrepsvaliditeten er det mest sentrale i hele validitetsprosessen, siden alle former for validitet har sammenheng med begrepsvaliditet (Kruuse, 2007). Videre sier Kruuse (2007) at når det skal tas stilling til studiens begrepsvaliditet, er det nødvendig å vurdere om studien måler det den skal måle. Når det gjelder denne studiens begrepsvaliditet må denne vurderes som god, siden studien bruker allerede eksisterende og tester spørsmål i spørreundersøkelsen. For spørsmål som omhandler depressive symptomer ble "items" fra Hopkins Symptom Checklist (Rosenhen & Seligman, 1995) brukt, denne skalaen er allerede utforsket (Fandrem, 2009:A). Forskjellige spørsmål om fenomenet mobbing som ble brukt i denne studien har også tidligere blitt validitert (Roland & Idsøe, 2001 og Fandrem, 2009:B).

Når det gjelder spørreundersøkelser er det særlig to problemer relatert til innholdsvaliditet (Kruuse, 2007). Det første er om spørsmålene er relevante i forhold til den valgte problemstillingen og det andre er om spørsmålene er dekkende for temaet som skal undersøkes. Hvis spørsmålene ikke dekker temaet fullstendig, har spørreskjemaet en lav innholdsvaliditet (Kruuse, 2007). For depressive symptomer, er innholdets gyldighet sikret ved hjelp av elementer som er teoretisk forankret i teori om depresjon, det vil si at elementer fra alle fire undertyper av symptomer på depresjon har vært brukt. Elementer som vedrører å være et mobbeoffer er også forankret i teori.

Statistisk konklusjons validitet handler om de slutninger som blir trukket fra den statistiske testen av betydning. Ifølge Cook & Campbell (1979) må tre diskusjoner om samvariasjon gjennomføres. For det første må det undersøkes om studien er bra nok for å komme fram til rimelige antagelser om samvariasjon. Hvis den er det må en deretter vurdere om det er rimelige bevis som antyder at den antatte årsak og virkning samvarierer. Til slutt må det vurderes hvor sterk de to variablene samvarierer (Cook & Campbell, 1979). Statistisk konklusjon validitet ble målt ved bruk av F-test og chi-square test, dette ga resultater mellom 0,5 og 0,1 som er kriteria for konklusjon mellom forskjellige grupper.

Intern validitet handler om bekymringer om samvariasjon mellom variablene som er et resultat av årsakssammenhengen, hvis det er slik må det avgjøres om retningen av årsakssammenheng er fra det målte eller manipulert A til målt B, eller omvendt (Cook & Campbell, 1979). Det vil si at intern validitet handler om årsaksforhold, og forutsetter enten eksperimentelt eller et longitudinelt design, noe som ikke er tilfellet i denne studien. Studien bruker korrelasjon analyse for å se om det er sammenheng mellom det å være et mobbeoffer og depresjon. Men om det er depresjon som fører til at et individ blir mobbet eller omvendt, kan det egentlig ikke sies noe om, det kan derfor ikke konkluderes noe om årsakssammenhenger i denne studien.

Ekstern validitet handler om å generalisere bestemte personer, settinger og tid, samt generalisering på tvers av personer, settinger og tid (Cook & Campbell, 1979). Generalisering av utvalget er ikke å anbefale i denne studien siden utvalget er heller lite. Det har også blitt brukt en inkluderende kriterium for å identifisere mobbeofferne sammenlignet med andre studier. Når det gjelder å se på forskjeller mellom gruppene (innvandrere, etnisk norske og kjønn) kan generalisering og sammenligning med andre studier foretas.

3.4.3. Feilkilder i spørreundersøkelser

Ifølge Ringdal (2009) er spørreundersøkelser basert på to typer slutninger. *”Fra svar på spørsmål som stilles til verdier på teoretiske variabler (måleprosessen) og generaliseringen fra statistiske størrelser som gjennomsnittet i et utvalg til gjennomsnittet i populasjonen (representasjonsprosessen)”* (Ringdal, 2009:196). Forskerens oppgave er å minimalisere alle slike feil (Ringdal, 2009). Det er derfor viktig å være klar over hvilken målefeil som kan

oppstå under prosessen. Begreper, spørsmål, svar og redigerte svar er faktorer som kan påvirke måleprosessen. Forskeren må være oppmerksom på om spørsmålene måler det de faktisk skal måle, målefeil som er knyttet til svarprosessen og tekniske feil som kan gjøres i redigering av dataen (Ringdal, 2009).

Populasjonen, utvalgsrammen, bruttoutvalg, nettoutvalg og vekting kan påvirke representasjonsprosessen. Forskeren må være oppmerksom på dekningsfeil, eksempel på dekningsfeil er hvis en skal måle gjennomsnitts inntekt i Norge. Utvalget vil for eksempel ikke dekke inntekten til de som jobber svart, noe som påvirker resultatene (Ringdal, 2009). Dekningsfeil har ikke vært av bekymring i denne undersøkelsen, til tross for 40 % frafall var antall innvandrere i utvalget etter frafall proporsjonelt med antall innvandrere i utvalget før frafall. Utvalgsfeil kan oppstå når det foretas målinger i utvalget og ikke i hele populasjonen (Ringdal, 2009). Utvalgsfeil kan være et aktuelt tema for denne oppgaven hvis generalisering av resultatene hadde vært et mål. Ved økt frafall øker tilfeldige utvalgsfeil (Ringdal, 2009). Ifølge Ringdal (2009) øker tilfeldige utvalgsfeil når utvalget blir mindre. Videre sier han at hvis utfallet er tilfeldig, vil utvalgets representativitet ikke bli påvirket. Utvalget besto av elever ved en ungdomsskole der 60 % av elevene var etnisk norske og 40 % var innvandrere. Selv etter frafallet på 40 % besto nettoutvalget av 60 % etnisk norske elever og 40 % av innvandrere. Noe som minsker sannsynligheten på tilfeldige utvalgsfeil, i alle fall det som er knyttet til forhold som har med etnisk opprinnelse å gjøre.

3.5. Forskningsetikk

Etikk er læren om hva som er rett og galt og moral. Ringdal (2009:424) sier at *"forskningsetikk er de grunnleggende moralnormene for vitenskapelig praksis"*. Etisk og moralsk standard gir uttrykk for hva som er akseptabelt og uforsvarlig, hva som er verdig og uverdigg og rett og galt (Befring, 2010).

Ringdal (2009) skriver om syv viktige punkter angående beskyttelse av personer i forskning. For det første har forskeren ansvar for at de som utforskes unngår skade eller alvorlige belastninger. Videre sier han at forskeren skal informere de som skal utforskes, informantene skal få all informasjon som er rimelig for å danne seg forståelse for forskningen (Ringdal, 2009). Informasjon om denne studien ble sendt ut til elevenes foreldre. De fikk også informasjon om at de kunne trekke seg når som helst. Informert og fritt samtykke for

deltagelse er et krav (Ringdal, 2009). Samtykke ble sendt ut til elevenes foreldre, elevene som ikke fikk skriftlig samtykke fra sine foreldre kunne ikke delta i undersøkelsen. Det er videre stilt krav til at all forskning og studentprosjekter som innebærer personopplysninger skal meldes til NSD (Norwegian Social Science Data Services) (Ringdal, 2009). Denne oppgaven bruker som før sagt sekundærdata, søknad ble sendt inn til NSD før Fandrem, et. al (2010) begynte innsamling av data. Oppgavens forfatter fikk ikke personlig informasjon om elevene som kan føre til gjenkjenning av elevene, kun informasjon fra spørreundersøkelsen. Det vil si at elevenes navn ikke er tilgjengelige for forfatteren. Det skal også vises hensyn til tredjepart, som i dette tilfellet er foreldrene og lærerne. Videre skal forskeren vise individets privatliv respekt, individet har krav på å kontrollere hvorvidt sensitiv informasjon om dem skal være tilgjengelig for andre (Ringdal, 2009). Personlig sensitiv informasjon som blir brukt i denne oppgaven vil ikke på noen måte kunne gjøre det mulig å identifisere informanten. Til slutt stilles det krav til konfidensialitet (Ringdal, 2009). Forskningsmaterialet er anonymisert, oppgavens forfatter har ikke tilgang til elevens navn eller andre opplysninger som kan gjøre det mulig å identifisere enkeltpersoner. Oppgavens forfatter har valgt å ikke ta fram navnet på hverken skolen eller storbyen undersøkelsen ble gjort i, siden denne informasjonen verken er relevant eller nødvendig for denne forskningen.

4. Studiens funn

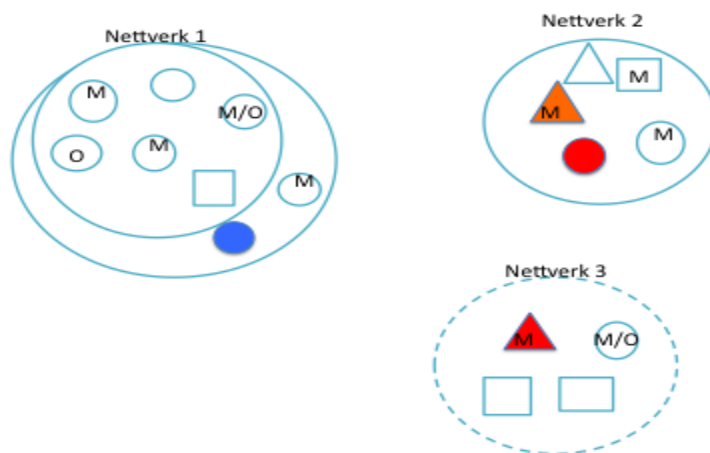
4.1. Sosiale nettverk

Ved hjelp av SCM programmet kunne en se hvilke sosiale nettverk mobbeofrene tilhørte i sin klasse. I tillegg gav analysen mulighet til å se på hvilket nettverk de ulike mobbeofrene tilhørte, gruppemedlemmenes etnisitet, kjønn og om det var mobbere eller flere mobbeofre som også var del av det samme nettverket. Til sammen ble førtito sosiale nettverk identifisert i til sammen ti klasser. Av disse førtito nettverkene var det femten nettverk som hadde en eller flere medlemmer som ikke hadde oppgitt sitt kjønn, fjorten jentenettverk, seks var guttenettverk og fire nettverk var blandede med både jenter og gutter. Av alle nettverkene var det tjuefem som besto av både etnisk norske og innvandrerelever, ti nettverk hadde kun etnisk norske elever og fem nettverk hadde kun innvandrerelever. Størrelse på nettverkene varierte fra to til ti elever. Kun en elev tilhørte ikke et nettverk, denne eleven var en etnisk norsk gutt som var identifisert som både mobber og mobbeoffer. Noen få av elevene ser ut for å tilhøre mer enn et nettverk (nettverkene overlapper), slike nettverk finner vi i tre av klassene, det

finnes identifiserte mobbeofre i to av disse nettverkene. I disse nettverkene er det tre identifiserte mobbeofre, to innvandrer gutter og en etnisk norsk gutt.

Nettverkene blir vist her nedenfor, de store sirklene markert med ”sosialt nettverk 1” og så videre står for det sosiale nettverket i klassen. De små sirklene står for jenter, trekantene for gutter og firkanter er elever av ukjent kjønn. Blanke symboler betyr at elevene er etnisk norske, mens fargede symboler betyr at elevene er innvandrere. Fargene varierer etter etnisitet, dette for å vise den flerkulturelle klassen. De største innvandrergruppene er: Pakistan (grønn), Afrika (rød) og Arabisktalende land (blå). Det blir ikke gjort rede for de andre fargene siden det er så få elever som kommer fra de andre landene. Symbol markert med M betyr mobber, O betyr mobbeoffer og M/O er elever som er identifiserte som både mobbere og mobbeoffer. Stiplet linje rundt elevene betyr at mindre enn 50 % av elevene rapporterte om dette som et nettverk.

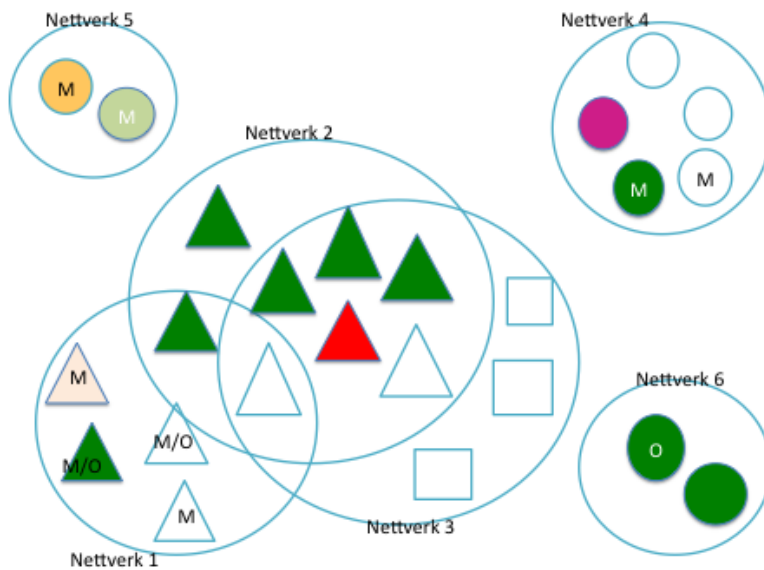
Klasse 8A

Klasse 8A består av 17 elever som er fordelt på 3 sosiale nettverk. Alle nettverkene består av 4-8 elever. Det er til sammen tre identifiserte mobbeofre i denne klassen. Alle mobbeofrene er etnisk norske jenter og tilhører nettverk som også inkluderer elever som er identifisert som mobbere. To av jentene som er identifiserte som mobbeoffer er også identifiserte som mobbere. Videre viser analysen at ofrene tilhører alle et sosialt nettverk som også inkluderer mobbere. Ofrene tilhører nettverk nr. 1 og 3. Nettverk 1 består av syv jenter og en elev av ukjent kjønn. Fem av jentene og en elev av ukjent kjønn kan sies å utgjøre et subnettverk i dette nettverket. To av jentene i subnettverket er identifiserte ofre, det ene offeret er også

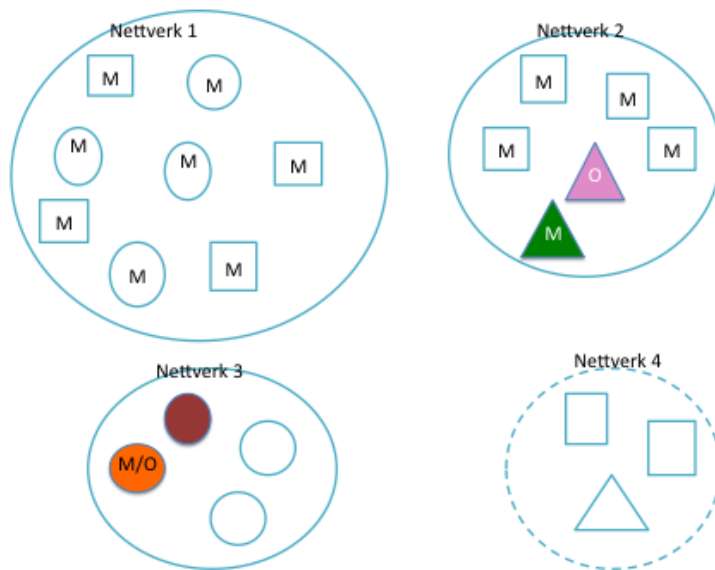
identifisert som mobber i tillegg er to andre identifisert som mobbere. Det er kun en innvandrerjente i det utvidede nettverket, hun er verken mobber eller offer, den andre jenta i det utvida nettverket er mobber. Nettverk 3 består av fire elever, en gutt, ei jente og to elever av ukjent kjønn. Gutten i dette nettverket er identifisert som mobber, og også den eneste som er innvandrer i nettverket.

Klasse 8B

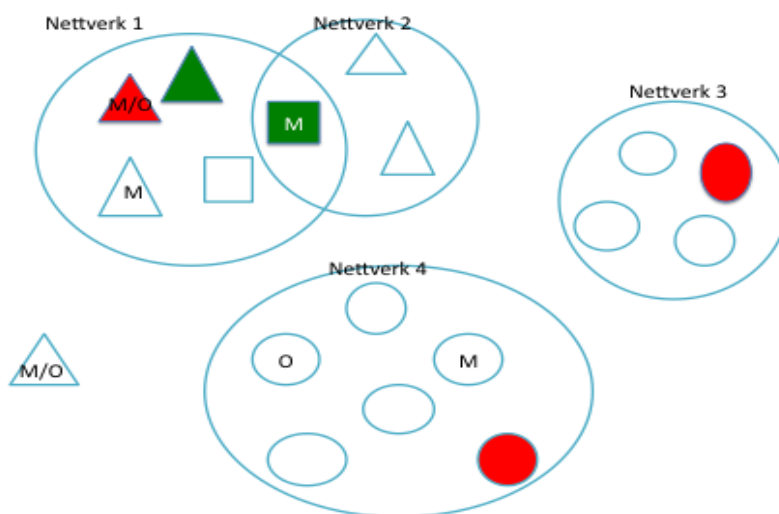
Klassen består av 24 elever fordelt på seks sosiale nettverk. Nettverkene varierer i størrelse fra 2 – 9 elever. Tre av nettverkene, nettverk 1, 2 og 3 ser ut for å overlape hverandre. I denne klassen er det tre identifiserte mobbeofre, en etnisk norsk gutt, en innvandregutt og en innvandrerjente, To av ofrene, begge gutter, blir også identifisert som mobbere. Guttene tilhører begge nettverk 1, som er et rent guttenettverk, men etnisk blandet nettverk. Nettverket inkluderer også to andre elever som er identifiserte som mobbere. Jenta som blir mobbet i denne klassen tilhører en dyade som består av to jenter (nettverk nr. 6), begge er innvandrere og er av samme etniske opprinnelse. Bildet viser at over halvparten av elevene i klassen er innvandrere. I denne klassen viser det seg at mobbeofrene tilhører de mindre sosiale nettverkene.

Klasse 8C

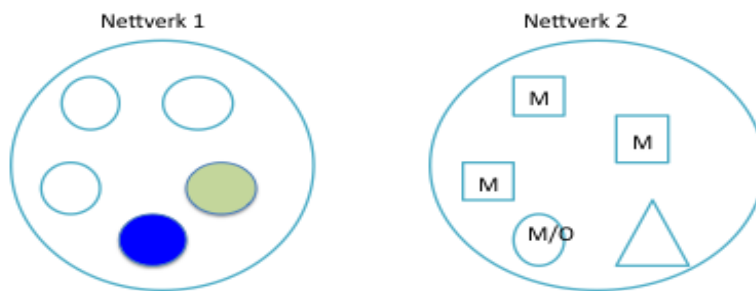
Klassen består av tjue en elever fordelt på fire sosiale nettverk, størrelsen varierer fra tre til åtte medlemmer. Det er to identifiserte mobbeofre i klassen, en innvandregutt som tilhører nettverk nr. 2, det andre er ei innvandrerjente som tilhører nettverk nr. 3. Nettverk 2 er et etnisk blandet nettverk. Det består av seks elever, alle medlemmene er identifiserte mobbere unntatt det ene mobbeofferet i nettverket. Kjønn i nettverket er delvis kjent, om ikke alle, så er i hvert fall majoriteten gutter. Nettverk 3 er et rent jentenettverk, men med blandet etnisitet, det er ingen andre elever i dette nettverket som er identifisert som mobber eller mobbeoffer. I denne klassen er mobbeofrene ikke en del av det største nettverket i klassen.

Klasse 9A

Denne klassen består av sytten elever fordelt på fire sosiale nettverk, størrelsene på nettverkene varierer fra en til seks. En av guttene i klassen er isolert fra de sosiale nettverkene i klassen, han er etnisk norsk og er identifisert som både et mobbeoffer og en mobber. I tillegg er det to andre mobbeoffer i klassen; ei etnisk norsk jente og en innvandrer gutt, begge tilhører et nettverk som også inkluderer elever som er identifiserte som mobbere. Innvandrer gutten tilhører nettverk nr 1, han er også identifisert som mobber. I nettverk 1 er det til sammen fem elever, tre gutter og to elever av ukjent kjønn, nettverket er etnisk blandet. Jenten som er identifisert som mobbeoffer tilhører nettverk 4, hun er etnisk norsk, det er til sammen seks jenter i dette nettverket, alle unntatt en er etnisk norske. Ingen andre av jentene i nettverket er identifisert som mobbeoffer. I denne klassen tilhører flertallet av mobbeofrene to av de største sosiale nettverkene i klassen.

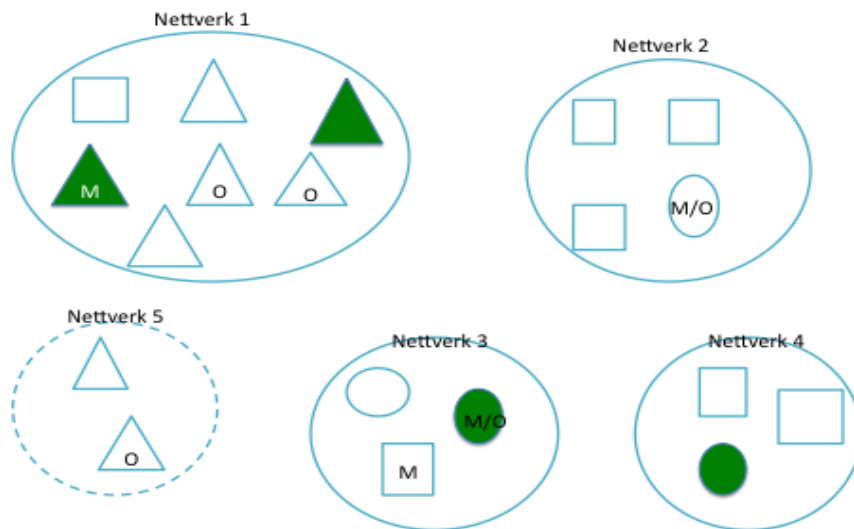
Klasse 9B

Klasse 9B består av ti elever fordelt på to like store sosiale nettverk. Nettverk 1, et etnisk blandet jentenettverk, har ingen identifiserte mobbere eller mobbeoffer. I nettverk nr. 2 er ei etnisk norsk jente som er identifisert som både mobbeoffer og en mobber, dette nettverket inkluderer også tre etnisk norske individer som er identifiserte som mobbere. Nettverket er blandet når det gjelder kjønn, men er rent norsk.

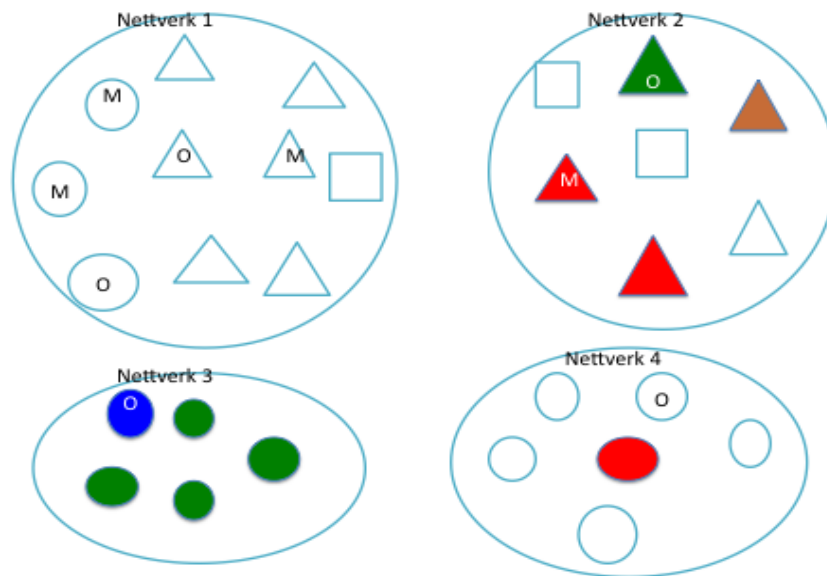

Klasse 9C

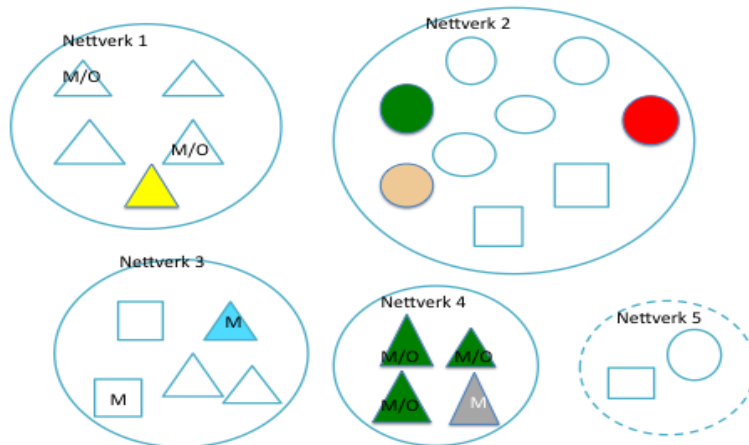
Klasse 9C består av nitten elever fordelt på fem sosiale nettverk som varierer fra to til syv når det gjelder antall medlemmer. Nettverk nr. 5 er et åpent nettverk og består av to elever, begge gutter, en av guttene er identifisert som mobbeoffer. Det er til sammen fem mobbeofre i denne klassen, to av ofrene tilhører nettverk nr. 1 og er begge etnisk norske gutter, i nettverket som de tilhører er det også en innvandrer gutt som er identifisert mobber. Nettverk 1 består ellers av syv elever, seks gutter, derav to innvandrere, og en elev av ukjent kjønn. Ei etnisk norsk jente i nettverk nr 2 er identifisert som mobber og mobbeoffer, nettverk 2 består i tillegg av tre individer av ukjent kjønn, men alle er etnisk norske. Det siste mobbeofferet i klassen er ei innvandrer jente som også er identifisert mobber, hun tilhører et nettverk på tre elever (nettverk nr. 3), en elev med ukjent kjønn er også identifisert som mobber i dette nettverket, begge det to andre er etnisk norske. To av mobbeofrene i denne klassen tilhører det største sosiale nettverket i klassen.

Klasse 9D

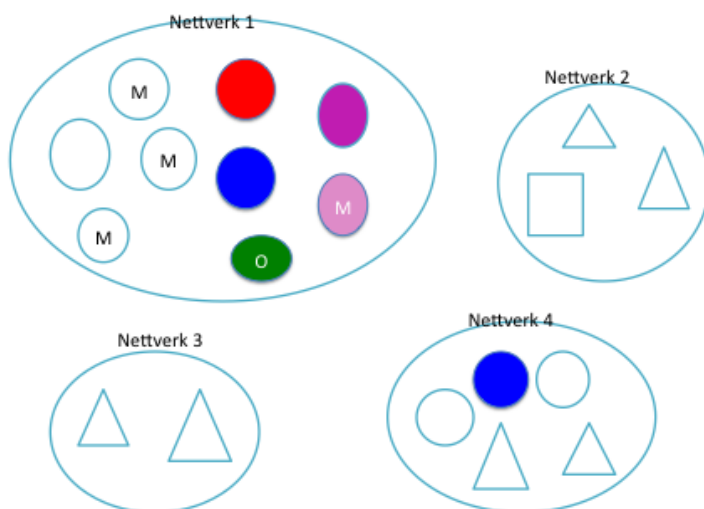
Klassen består av tjuåtte elever som er fordelt på fire relativt store sosiale nettverk, størrelsen varierer fra fem til ti. Til sammen er det fem offer i denne klassen, to etnisk norske jenter, ei innvandrerjente, en innvandregutt og en etnisk norsk gutt. Ei etnisk norsk jente og en etnisk norsk gutt tilhører nettverk nr. 1, dette er en stor gruppe som også inkluderer mobbere, gruppen er blandet når det gjelder kjønn, men består kun av etnisk norske elever. Innvandregutten som blir mobbet tilhører nettverk nr 2, nettverket er etnisk blandet av fem elever, to av elevene i dette nettverket har ukjent kjønn. Innvandrerjenta som er identifisert som mobbeoffer tilhører et innvandrer nettverk (gruppe 3), mobbeofferet kommer fra et annet land enn resten av gruppen, dette er en ren jentegruppe. Ei norsk jente som er identifisert som mobbeoffer tilhører nettverk nr. 4, nettverket inkluderer ikke mobbere. Nettverk nr. 4 består av seks jenter, fem etnisk norske jenter og ei innvandrerjente.

Klasse 10A

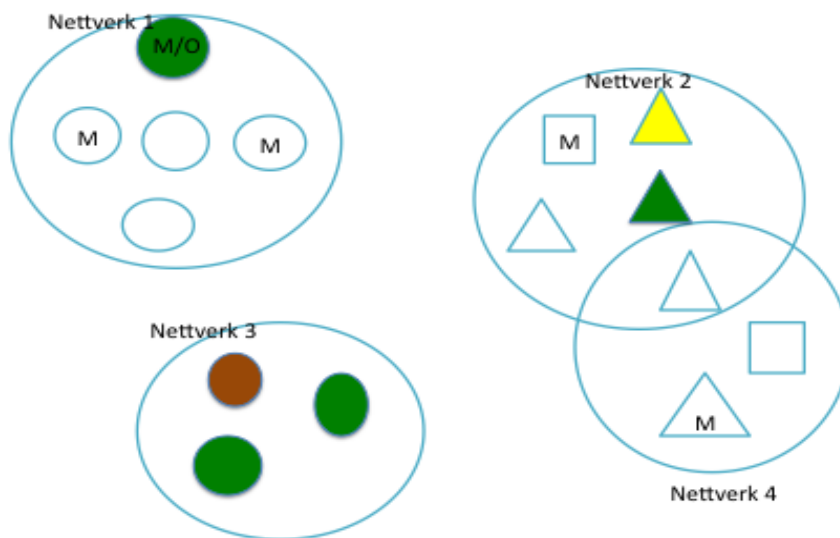
Klassen består av tjudefem elever fordelt på fem sosiale nettverk, av ulik størrelse, det minste nettverket er en dyade og det største nettverket består av ni elever. I denne klassen er det fem elever som blir utsatt for mobbing. To av mobbeofrene er etnisk norske gutter og tilhører nettverk nr. 1, begge er også identifiserte som mobbere, dette er et gutte nettverk, der majoriteten er etnisk norske elever. Tre av mobbeofrene tilhører et innvandrer nettverk som består av fire gutter, tre av de kommer fra Pakistan og den ene gutten er av en annen etnisitet enn resten av gruppen. Alle guttene i dette nettverket er også identifiserte som mobbere. Mobbeofrene i dette nettverket er også alle identifiserte som mobbere.

Klasse 10 B

Klassen består av nitten elever som er fordelt på fire sosiale nettverk, av svært ulik størrelse. Det største nettverket inkluderer ni elever mens det minste nettverket er en dyade. Det er kun et mobbeoffer i denne klassen. Offeret er ei innvandrerjente som tilhører nettverk nr. 1, denne gruppen inkluderer også fire identifiserte mobbere. Nettverk nr. 1 er det største nettverket i klassen og består av ti jenter, av ulik etnisk opprinnelse.

Klasse 10C

Klassen består av femten elever, fordelt på fire sosiale nettverk. I denne klassen er det kun et mobbeoffer, det er ei innvandrerjente. Mobbeofferet tilhører sosialt nettverk nr. 1, som består av totalt fem jenter, de andre jentene er etnisk norske jenter. To av de etnisk norske jentene er identifiserte som mobbere.

Til sammen ble tjue ni mobbeofre identifisert, i gjennomsnittet var det 2,7 elever som ble mobbet i 8. klasse, 3,5 elever i 9. klasse og 2,3 i 10. klasse. Rundt 2/3 deler av mobbeofrene tilhørte et sosialt nettverk som inkluderte elever som er identifisert som mobbere. I syv av de ti klassene tilhørte noen av mobbeofrene det største nettverkene i klassen. Mobbeofrene tilhørte også kun halvparten av de minste nettverkene i klassene. Når det gjelder dyadene tilhørte mobbeofrene to av fem av disse. Gjennomsnittets størrelse av mobbeofferets nettverk fordelt på kjønn ble beregnet deskriptivt og vises i tabellen her nedenfor.

Videre viser analysen at fire mobbeofre tilhører blandede sosiale nettverk, når det gjelder kjønn, gjuefem mobbeoffer tilhørte altså nettverk som ser ut får å kunne være rene gutte- eller jentenettverk. Når det gjelder etnisitet ser det ut til at flertallet av mobbeofrene tilhører etnisk blandede nettverk, men mange tilhører også rene norske eller rene innvandre rnettverk.

Tabell 1: Størrelse på mobbeofferets sosiale nettverk

	Innvandregutter	Innvandrerjenter	Etnisk norske gutter	Etnisk norske jenter
	6	2	6	8
	6	4	1	8
	5	3	7	4
	7	5	7	6
	4	9	2	5
	4	5	10	4
	4		5	10
			5	6
Gjennomsnitt	5.14	4.67	5.38	6.38

Antall elever i nettverket som mobbeofferet tilhører ble delt på antall nettverk, dette viser gjennomsnittsstørrelse av nettverket til mobbeofrene.

Det viser seg at gruppene til innvandrerjenter som blir mobbet er minst med gjennomsnitt på 4.67 elever, deretter kommer innvandreguttene med gjennomsnitt på 5.14 elever. Etnisk norske gutter har de nest største gruppene med gjennomsnitt på 5.38, mens etnisk norske jenter tilhører de største gruppene med 6.38 elever i gjennomsnitt. Når det gjelder kjønnsforskjeller er denne større hos de etnisk norske elevene enn hos innvandre relevene. Det viser seg også at gjennomsnittsstørrelsen på de sosiale nettverkene til gutter er 5.26, mens gjennomsnittsstørrelsen på sosiale nettverket til jentene er 5.64.

4.2. Gruppe forskjeller.

”Configural Frequency Analysis” ble brukt for å se om noen grupper (innvandrere gutter og jenter og etnisk norske gutter og jenter) skilte seg fra andre grupper når det gjaldt å være mobbeoffer. Både ”First Order” og ”Two Sample” analyse ble brukt til dette formålet.

4.2.1. Utvalget

Tabellen nedenfor er en enkel krysstabell som viser utvalget sortert etter kjønn, etnisitet og om de var identifiserte som ikke mobbeoffer eller mobbeoffer. Denne analysen inkluderer også elever som rapporterte at de ble mobbet eller plaget av og til. Hensikten med bruk av krysstabell var å hente informasjon som skulle brukes i CFA analysen som blir vist i tabell 3 og 4.

Tabell 2: Utvalget

	Ikke mobbeoffer	Mobbeoffer	Total
Etnisk norske Gutter	29 (18.6 %)	13 (8.3 %)	42
Etnisk norske Jenter	39 (25 %)	16 (10.3 %)	55
Total	68 (43.6 %)	29 (18.6 %)	97
Innvandregutter	14 (9 %)	11 (7 %)	25
Innvandrerjenter	21 (13.5 %)	13 (8.3 %)	34
Total	35 (22.4 %)	24 (15.4 %)	59

Prosenttallene er beregnet fra hele utvalget, det vil for eksempel si at 18.6 % av utvalget er etnisk norske gutter som er ikke identifiserte som mobbeoffer.

Krysstabellen forteller oss at tretten av førtito etnisk norske gutter og seksten av femtifem etnisk norske jenter ble identifisert som mobbeoffer. Videre viser det seg at elleve av tjuefem innvandregutter ved skolen og tretten av trettifire innvandrerjenter blir identifisert som mobbeoffer. Til sammen var 15.4 % av elevene identifiserte som mobbeoffer ved skolen.

4.2.2. Utvalget fordelt på grupper.

Målet med bruk av "First order" CFA analyse var å finne ut om noen av gruppene som vises i tabell 3 skilte seg fra andre grupper i forhold til å være mobbeoffer.

Tabell 3: "First order" CFA med 3 kategoriske variabler, kjønn, etnisitet og identifikasjon som mobbeoffer, "Bonferroni" justert $\alpha = .0125$.

Konfigurasjon	fo	fe	Statistikk	p
111	13	14.154	- 0.410	0.34095394
112	29	27.506	0.454	0.32493006
121	11	8.609	0.991	0.16087659
122	14	16.731	- 0.925	0.17758393
211	16	18.801	- 0.929	0.17644638
212	39	36.538	0.711	0.23859892
221	13	11.436	0.592	0.27706562
222	21	22.224	-0.389	0.34851713

Kjønn (K): 1 = gutter, 2 = jenter; Etnisitet (E): 1 = etnisk norsk, 2 = innvandrere; Identifisert som mobber (I): 1 = Nei, 2 = Ja. fo viser observert frekvens mens fe viser forventet frekvens ut fra forventninger. P må være 0.05 eller mindre for å være signifikant.

Tabellen viser at P er større enn 0.05 for alle gruppene, ingen av gruppene skiller seg ut når det gjelder å være mobbeoffer. Det vil si at det ikke var noen samvariasjons mønster som forekommer hyppigere enn andre.

4.2.3. Utvalget fordelt på grupper 2.

"Two samples" CFA analyse ble gjennomført for å se om denne viste samme resultater som kan ses i tabell 1.

Tabell 4: "Two samples" CFA med tre kategoriske variabler, kjønn, etnisitet og identifisering som mobbeoffer, "Bonferroni" justert $\alpha = .0125$.

Konfigurasjon	Frekvens	Statestikk	p
111	13		
112	29	0.234	0.628585
121	11		
122	14	1.334	0.248096
211	16		
212	39	0.903	0.341941
221	13		
222	21	0.352	0.553053

Kjønn (K): 1 = gutter, 2 = jenter; Etnisitet (E): 1 = etnisk norsk, 2 = innvandrere; Identifisert som mobber (I): 1 = Nei, 2 = Ja. Frekvens står for antall elever. P må være mindre enn 0.05 for å være signifikant.

Målet med denne analysen var også å finne ut om noen av gruppene (etnisk norske gutter og jenter og innvandrere gutter og jenter) var mer utsatt for mobbing enn andre. P er høyere enn 0.05 det vil si at ingen av gruppene er mer utsatt for å bli mobbet enn andre.

Resultatene fra begge analysene gir det samme svaret og underbygger hverandre. Det vil si at ingen av gruppene (etnisk norske gutter og jenter og innvandrere gutter og jenter) er mer utsatt for å bli mobbet enn noen av de andre gruppene .

4.3. Mobbeoffer og depressive symptomer.

4.3.1. Korrelasjon mellom depressive symptomer og å være et mobbeoffer.

Tabell 5 viser korrelasjon mellom depressive symptomer og det å være identifisert som mobbeoffer for fire forskjellige grupper, etnisk norske gutter og jenter og innvandrere gutter og jenter.

Tabell 5: Korrelasjon fordelt på etnisitet og kjønn

	Mobbeoffer			
	Etnisk Norske		Innvandrere	
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter
Depressive Symptomer	0.310	0.318*	0.154	0.578**

*Korrelasjonen er signifikant på 0.05 nivå (2-tailed).

** Korrelasjonen er signifikant på 0.01 nivå (2-tailed).

Det er en signifikant ”overall” korrelasjon på 0.284 når det gjelder om det å være et mobbeoffer har sammenheng med depresjon. Tabell 5 viser at korrelasjonen ikke er den samme, eller like sterk for gruppene. Det ser ikke ut for at depresjon har sammenheng med å være et mobbeoffer hos gutter. Det er en tendens til høyere korrelasjon hos etnisk norske gutter enn innvandrergrutter, men denne er ikke signifikante. Korrelasjonen mellom depresjon og å være identifisert som mobbeoffer er noe høyere hos jentene, spesielt hos innvandrerjenter. Innvandrerjenter som er mobbeoffer ser altså ut for å være mer utsatt for depresjon enn de andre gruppene (etnisk norske gutter og jenter og innvandrergrutter). Resultatene for etnisk norske jenter er signifikant på 0.05 nivå, det er svakere korrelasjon enn

hos innvandrere, men viser likevel at det er en sammenheng mellom å være mobbeoffer og det å være utsatt for depresjon.

Videre ble en formel for brukt for å se om det var signifikant forskjell i korrelasjonen mellom gruppene. Verdien som forekommer må være større enn 1.96 for å være signifikant. Verdiene lå mellom -0.46 og -1.5. Ingen av forskjellene viste seg altså å være signifikante. Dette har sannsynligvis å gjøre med størrelsen på utvalget.

5. Drøfting av funn

Først i dette kapitlet av oppgaven vil metodologiske hensyn og begrensninger bli drøftet, deretter presenteres drøftingen tematisk.

5.1. Metodologiske hensyn og begrensninger.

5.1.1 Kvantitativ metode

Ved bruk av kvantitativ metode støter en på noen begrensninger. Metoden viser kun overflaten og gir ikke mulighet til å gå i dybden på temaet, den gir ikke mulighet til umiddelbar forskning og utdypning på eventuelle interessante funn. Ved bruk av kvalitativ metode i denne studien kunne forfatteren ha fått mer utfyllende data om elevenes sosiale nettverk, og ikke vært begrenset til klassen. Forfatteren ville da kunne sett på forskjellene i sosiale nettverkene til elevene i sin helhet og ville ha funnet ut om det var forskjeller i de sosiale nettverkene i klassen sammenlignet med det fullstendige sosiale nettverk. Når det gjelder besvarelsen av problemstilling to og tre ville disse ikke ha kunnet blitt besvart på samme måte ved bruk av kvalitativ metode.

5.1.2 Datainnsamling

Bruk av sekundærdata i studien har vist seg å være utfordrende. Dette på grunn av at forskeren ikke har et "personlig" forhold til dataen, noe som har gjort det vanskelig å se muligheter i dataene. Sekundærdata har også gjort arbeidet noe lettere for forfatteren, forfatteren trengte ikke å lage et spørreskjema selv eller samle inn dataene selv, dette var tidsbesparende.

5.1.3 Fremgangsmåte og forskningsetikk

Forsknings etiske retningslinjer ble fulgt når foreldre og/eller foresette måtte gi sitt samtykke for at elevene kunne delta i undersøkelsen. Under denne fasen av studien ble det også tatt hensyn til elevenes forståelse av begreper og leseferdigheter. Dette ble gjort når det ble gitt en forklaring på hva som ble ment med begrepet mobbing. Lærerne ved skolen ble bedt om å lese opp spørsmålene, dette for å passe på at elevene forsto hva de svarte på. Elevenes svar ble behandlet konfidensielt og deres person ble vernet. Under kapittel 3.5 Forskningsetikk skrev forfatteren om syv viktige punkter angående beskyttelse av personvern i forskning fra Ringdal (2009). Det kan sies at alle disse syv punktene ble fulgt under prosessen. Det kan derfor sies at studien holdt et godt forskningsetisk nivå.

5.1.4. Utvalg

Skolen hadde 262 elever derav var 40 % innvandrere. Utvalget hadde frafall på 40 %. Utvalget var derfor heller lite og besto av kun 156 ungdommer. 38 % av deltagerne i forskningen var innvandrerelever, noe som er representativt i forhold til alle innvandrerelevne ved skolen. Hvis målet med studien hadde vært å generalisere resultatene ville dette være problematisk og oppgavens reliabilitet vill ha blitt påvirket. Hovedmålet med oppgaven var derimot å sammenligne etnisk norske og innvandrere gutter og jenter.

Antall innvandrere og norske elever og kjønnsfordeling varierer i klassene. I alle klassene unntatt i en var innvandrere i minoritet, antall innvandrere og etnisk norske elever varierte litt mellom klassene. I denne studien ble klassene brukt som enheter for analysen siden elevene kun var i stand til å nominere elevene fra sin egen klasse. Det ble ikke lagt vekt på hvilket land innvandrerne kom fra siden utvalget var for lite til dette med tanke på hvor mange land innvandrerne kom fra. Innvandrernes konkrete etniske opprinnelse har ikke blitt fokusert på, men diskuteres i forbindelse med akkulturasjon. Dette for å kunne gi et korrekt bilde når det gjelder valg av akkulutrasjonsstrategi.

5.1.5 Spørsmålene

Det ble brukt to forskjellige metoder for å identifisere mobbeofrene, selvvurdering og nominasjoner av medelever. En svakhet ved selvvurdering er at mobbeofre ikke alltid

nominerer seg selv som slike, noe som kan føre til undervurdering av antall mobbeofre. De to metodene kan til sammen gi et riktigere resultat sammenlignet med bruk av kun en metode. Dette påvirker oppgaven validitet. Det er alltid fare for at noen av elevene ikke har vært oppriktig i sine svar, men dette er noe som forskeren ikke kan styre. Forfatteren er nødt til å stole på at informantenes svar er oppriktige og ærlige. Et større utvalg ville ha jevnet ut slike feil.

5.1.6 Analysemetode

Bruk av tre forskjellige dataprogrammer som verktøy for analysen var en utfordring. Ekstra arbeid var nødvendig for å sette seg inn i disse programmene, men det viste seg at disse var godt egnet til å svare på problemstillingene og derfor var ekstraarbeidet vel verdt det. Det som kan legges hånd på her er at bruk av forskjellige dataprogrammer førte til forskjellig bruk av dataen. Resultatene når det gjelder hvem som var mobbeoffer i forbindelse med "Social Cognitiv Mapping" viser kun elever som svarte at de blir mobbet omtrent hver uke eller oftere. Det viste seg at nettverkene ble forvirrende og utfordrende å analysere hvis elever som svarte at de ble mobbet av og til ble inkludert. Ved bruk av "CFA" og "SPSS" ble derimot elever som rapporterte om at de ble mobbet av og til eller oftere inkludert. Dette gjorde at en fikk store nok grupper for analysene. Dessuten kan det være hensiktsmessig å ha et inkluderende syn når en skal identifisere mobbeoffer.

5.1.7 Reliabilitet og validitet

Det har tidligere blitt tatt fram at skalaene i studien ble målt ved bruk av Cronbach's alpha. Resultatene på over 0.7 tilsier at studien har en tilfredsstillende reliabilitet.

I sin helhet anses studiens validitet for å være god. Studiens begrepsvaliditet anses for å være bra. Grunnen for dette er at studiens skalaer var allerede eksisterende og testet.

Da individer med asiatisk bakgrunn har en tendens til å somatisere sine psykiske lidelser ble et spørsmål om søvn inkludert i spørsmålene om depressive symptomer. Med dette ble også alle fire elementer ved symptom kategorisering av depresjon forklart av Rosenhan & Seligman's (1995) brukt. De fire elementene er emosjonelle, kognitive, motiverende og somatiske. Dette, i tillegg til instruksjoner til elevene, om for eksempel mobbedefinisjonen, tilsier at studiens innholdsvaliditet anses å være god.

Statistisk konklusjonsvaliditet har som tidligere sagt blitt målt, målingen ga tilfredsstillende resultater, statistisk konklusjonvaliditet anses derfor også å være god. Intern validitet er lite relevant for denne studien siden det ikke kan sies noe om årsaksforhold i målingene.

Hvis studien skal brukes til generalisering av enkeltindivider ville dens eksterne validitet ikke kunne anses som god på grunn av for lite utvalg. Hvis hensikten er å se på forskjellen mellom de ulike gruppene kan studiens eksterne validitet anses som god.

Det er utfordrende å bedømme studiens validitet. Selv om studien forankres i teori, vil ens subjektive meninger påvirke bedømmelsen på validiteten.

5.2. Sosialt nettverk

Et sosialt nettverk kan være stort eller lite, et enkelt individ kan være knyttet til mange individer og organisasjoner. I denne studien har en kun informasjon om elevens egen klasse, noe som er en liten del av individets sosiale nettverk. Til tross for at dette er en liten del av nettverket er klassen en del av nettverket som individet bruker mye tid sammen med. Dette indikerer hvor viktig del av nettverket skolen og klassen er. Målet med å studere de sosiale nettverkene til elevene som blir mobbet ukentlig eller oftere var å finne ut hva det er som kjennetegner mobbeofrenes nettverk ved skolen, og nærmere bestemt klassen. Mobbeofrenes nettverk ble analysert. Det ble spesielt fokusert på kjønn, etnisitet, nettverkets størrelse og om nettverket inkluderte andre som var identifiserte som mobbeofre.

Det viste seg at antall mobbeofre varierer fra en til fem mellom klassene. Størrelsen på sosiale nettverk varierer fra ti elever ned til to (dyader), samt var en av elevene isolert fra nettverkene i sin klasse. Ifølge Bø (2010) er størrelsen på sosiale nettverk avhengig av motivasjon, livsorientering og personlighetsegenskaper. Noen mennesker er tilbaketrukkne og har vansker med å bli kjent med nye mennesker, mens andre er utadvendte og har lett med å bli kjent med nye mennesker (Bø, 2010). Mobbeofrenes nettverk ser ikke ut for å variere noe fra de andre elevenes nettverk. I syv av de ti klassene tilhørte noen av mobbeofrene de største nettverkene i klassen. Mobbeofrene tilhørte også kun halvparten av de minste nettverkene i klassene. Når det gjelder dyadene tilhørte mobbeofrene to av fem av disse. Det kan derfor ikke sies at mobbeofrenes sosiale nettverk i klassen varierte fra de andre elevene når det gjaldt størrelse.

Dette forteller oss at i alle tilfeller, unntatt ett, hører elevene til en dyade eller et sosialt nettverk. Hvis en ser på gjennomsnittsstørrelsen på nettverkene til innvandrere gutter og jenter og etnisk norske gutter og jenter viser det seg at det er marginal forskjell på størrelsen til de ulike gruppene (etnisk norske gutter og jenter og innvandrere gutter og jenter) sosiale nettverket. Forfatteren valgte å gjennomføre en deskriptiv analyse for beregning av gjennomsnittsstørrelsen på nettverkene til innvandrere gutter og jenter og etnisk norske gutter og jenter som viser at innvandrerjenter som blir mobbet ukentlig eller oftere ser ut til å tilhøre litt mindre nettverk enn de andre mobbeofrene. Gjennomsnittsstørrelsen på et nettverk til ei innvandrerjente som også er identifisert som mobbeoffer er 4.67. Deretter kommer innvandrerjenter som er identifiserte som mobbeofre, disse tilhører sosiale nettverk med et gjennomsnitt på 5.14 elever. Etnisk norske gutter som er identifisert som mobbeoffer tilhører et sosialt nettverk med gjennomsnittsstørrelse på 5.38, mens etnisk norske jenter som er identifisert som mobbeoffer tilhører nettverk med gjennomsnittsstørrelse på 6.38. Som nevnt i teorien sier Cotterell (2004) at sosiale forhold kan være viktigere for jenter enn for gutter. Ifølge Schiefloe (2010) er menneskets sosiale nettverk sentrale arenaer for å ivareta sosiale behov, samt for å bekrefte og konstruere sosial identitet og tilhørighet. Figur 1 på side 5 viser Schiefloe sin behovstriangel. Her presenterer Schiefloe (2010) tre prosesser: fellesskap, forståelse og anerkjennelse som må være tilstedet for at et individ skal kunne oppleve trygghet, tilhørighet og meningsfullhet. Det vil si at for å kunne oppleve trygghet, tilhørighet og meningsfullhet må en være en del av et sosialt nettverk. Mangel på kontakt og sosial involvering kan ifølge Schiefloe (2010) føre til mistriivsel og tilpasningsproblemer. Videre sier Schiefloe (2010) at sosial støtte kan gjøre det lettere for et menneske som sliter å klare seg gjennom vanskelige tider i livet dersom mennesket har noen å dele vanskene med, eller noen han/hun kan søke hjelp hos. Et menneske med et lite sosialt nettverk vil ha mindre antall mennesker rundt seg som kan gi denne sosiale støtten og opplevelsen av tilhørighet enn et menneske som har et større sosialt nettverk. Resultatene indikerer at i skolen kan innvandrerjenter, som er identifiserte mobbeofre, ha noe mindre sosial støtte, meningsfullhet, trygghet og følelse av tilhørighet enn andre elever.

Analysen viser at alle elevene, unntatt en, tilhører et fellesskap i sin klasse, men det er ikke alltid at nettverket eleven tilhører kan kalles positive nettverk. Ifølge Schiefloe (2010) er sosial isolasjon et fenomen som ikke forekommer ofte. Studiens data er begrenset til elevens sosiale nettverk i klassen. Når en elev er isolert fra andre i klassen kan dette indikere mangel på kontakt og sosial involvering. Videre sier Schiefloe (2010) at mangel på kontakt og sosial

involvering ofte kan føre til mistriivsel og tilpasningsproblemer. Siden eleven er isolert fra de andre i klassen vil han ikke oppleve tilfredsstillende på sine basale behov eller nærkontakt i klassen. Innledningsvis ble Opplæringsloven § 9 a – 3 første ledd nevnt, som krever at ” (...) den enkelte skole aktivt og systematisk skal arbeide for å fremme et godt psykososialt miljø der den enkelte elev kan oppleve trygghet og sosiale tilhørighet” (Regjeringen, 2006). For å kunne oppleve trygghet og sosiale tilhørighet må en først tilhøre et sosialt nettverk. Innen det sosiale nettverket vil eleven kunne oppleve de tilstander og prosesser som blir vist i figur 1, blant disse er trygghet og tilhørighet. Den etnisk norske gutten som er isolert fra andre i klassen har heller ingen venner som kunne støtte han og forsvart han når han blir utsatt for mobbing i klassen, noe som ifølge Salmivalli (2010) øker sannsynligheten for at denne eleven kan bli deprimert.

Det viser seg også at fem av de sosiale nettverkene i klassene består av dyader, altså kun to elever. Viktigheten av å tilhøre et sosialt nettverk blir også understreket av Liu & Chen (2003), som peker på de positive sidene ved å tilhøre et sosialt nettverk. Disse positive sidene er ikke direkte knyttet til studiens funn, men nevnes her likevel. Blant disse positive sidene er bedre skoleprestasjon, sosial kompetanse, mindre lærevansker og mindre ensomhet (Liu & Chen, 2003). Både eleven som er isolert fra de andre i sin klasse og elevene som er en del av en dyade vil ifølge Liu & Chen, (2003) være mer utsatt for lærevansker og følelse av ensomhet. Dette viser hvor viktig det er å tilhøre et sosialt nettverk i klassen sammenlignet med dyader og isolerte individer.

Ifølge Fyrand (2005) utvikles ofte tilknytninger til negative sosiale nettverk når eleven mangler følelsen av tilhørighet til andre. Analysen av de sosiale nettverkene i klassen viser at femten av tjue en nettverk som mobbeofrene tilhører, inkluderer også mobbere. Ifølge Fyrand (2005) er tilknytning til et negativt nettverk bedre enn ikke å høre til et nettverk i det hele tatt. Videre viser det seg at atferd og holdninger til medlemmene i det sosiale nettverket kan forklares ut i fra nettverket de tilhører (Fyrand, 2005). Det vil si at det kan være fare for at elevene som er mobbeofre, men som allikevel hører til et sosialt nettverk med mobbere kan begynne å mobbe andre. Det er viktig å merke seg at det ikke foreligger informasjon om hvem det er som mobber hvem. Det vil si at det er mulighet for at mobbeofrene ikke blir mobbet av de andre elevene i sitt sosiale nettverk, mobbingen kan forekomme mellom nettverkene i klassen. I noen tilfeller kunne det vært aktuelt å forsøke å få mobbeofrene ut av nettverket som også tilhører mobbere. Det kan gjøres ved å tilby alternativ kontakt, eller

gradvis presentere alternativ tilhørighet og positiv kontakt med andre elever (Fyrand, 2005). Når det gjelder eleven som er isolert fra resten av nettverkene i klassen er det viktig å få presentert denne eleven for positive sosiale nettverk (det vil si de mobbefrie nettverkene) i klassen. Det å føle tilhørighet er et av menneskets basale behov, dette behovet kan dekkes med sosiale støtte (Fyrand, 2005). For at eleven skal kunne oppleve tilhørighet og trygghet på skolen er det en fordel å tilhøre et sosialt nettverk. Hvis denne eleven ikke blir presentert for de positive nettverkene i klassen kan det være lett for dette individet å gå inn i et sosialt nettverk som inkluderer også elever som mobber andre, et nettverk som er negativt og kan ha negativ påvirkning på eleven.

5.2.1 Sosiale systemer

Systemteorien forteller noe om hvorfor nettverkene blir formet slik de er. Elevene som samler seg i et sosialt nettverk deler interesser, varige problemer eller oppgaver. Sosiale nettverkene blir også dannet på grunnlag av elevenes trang for å føle samhørighet og fellesskap til andre elever (Fyrand, 2005 og Bø, 2010).

Bø (2010) deler sosiale systemer opp i helsystemer, delsystemer og subsystemer. I klasse 8A ser vi et godt eksempel på alle disse tre systemene. Klassen er et helsystem, nettverk 1 er et delsystem med åtte elever. Men dette nettverket har et subsystem på seks elever. Dette er den eneste nettverket som viser seg å ha et subsystem. I dette nettverket er det to mobbeoffer, begge er etnisk norske jenter og tilhører subsystemet, den ene jenten er også identifisert som mobber. De to jentene i nettverket, som ikke er med i subsystemet, har sannsynligvis mer innflytelse i forhold til ofrene, enn resten av klassen. At den ene av de to er mobber er ikke bra, men til gjengjeld kan den andre være en støtte for ofrene.

Bø (2010) deler systemene også inn i åpne og lukkede systemer. Det finnes fire nettverk som kan se ut for å være åpne systemer i utvalget, to av disse er dyader. Det er identifiserte mobbeoffer i den ene dyaden (nettverk 5 i klasse 9C) og i det største åpne nettverket (nettverk 3 i klasse 8A). Bø (2010) hevder at åpne systemer (nettverk) er inkluderende og åpne for nye medlemmer. Fordelen med et åpent system er at de er åpne for påvirkninger, informasjon og kunnskap som kommer utenfra. Et lukket system derimot er isolert, noe som hindrer påvirkninger, informasjon og motforestillinger utenfra (Bø, 2010). Det vil si at i teorien vil det være lettere å påvirke disse elevene utenfra og forsøke å hindre mobbing,

spesielt med tanke på jenten i klasse 8A som er identifisert som mobber og mobbeoffer og tilhører et sosialt nettverk med en annen identifisert mobber.

Ifølge Fyrand (2005) er posisjonen en har innen et sosialt system knyttet til den rollen individet har. Vi ser forskjellige roller i de sosiale systemene som kom fram under analysen. Elevene har vedvarende roller som jenter, gutter og etnisk norske. Noen av rollene er tilskrevne som mobbeoffer, andre har ervervet roller som for eksempel mobber. Alle individene i utvalget har rollen som elever og klassekamerat. Når det sies at rollene et individ har i livet former individets personlighet vekkes det spørsmål som er vanskelig å svare på. For eksempel hvilken personlighet har et individ som har rollen som mobber og mobbeoffer? Svaret på dette spørsmålet kan søkes i Roland (2007), Olweus & Roland (1983) og Roland & Idsøe (2001) og vil bli drøftet her nedenfor under kapittelet 5.3 Mobbing. Fyrand (2005) mener at individets roller er et resultat av samspill mellom hvordan menneskene rundt individet ønsker og forventer at individet skal fungere i den sosiale rollen og hvordan individet selv vil, ønsker og har mulighet til å fylle denne rollen. Denne teorien stemmer overens med teorien om mobbere og mobbeoffer. Mobbere som mobber for å kjenne følelsen av makt har en forventning til sine offer om å reagere på en bestemt måte for å oppnå følelsen av makt. Mobbere som mobber for å kjenne følelsen av tilhørighet har forventninger til sine felles mobbere om å være en del av hendelsen. Ifølge Fyrand (2005) er rollene skapt ut fra normer og forventninger fra klassen. Det vil si at i teorien vil det være mulig å unngå roller som mobbere og mobbeoffer hvis normene og forventningene i samfunnet, i dette tilfellet klassen, rundt elevene forandres.

5.2.2. Sosialt nettverk og urbanisering

Dataen som har blitt brukt i denne studien er begrenset til en storby, den kan derfor ikke generaliseres til data fra et bygdesamfunn. Teori om urbaniseringsgrad og sosialt nettverk ble tatt med i oppgaven, siden denne har noen viktige perspektiv med tanke på hvordan et bysamfunn kan påvirke et sosialt nettverk, noe som kan gi en idé om oppbygningen på nettverkene i klassene. Det kan også ha noe å si for elevenes psykiske helse. Det har vist seg at ungdommer som bor i et bygdesamfunn har et mer stødig og trygt sosialt nettverk enn ungdommer som bor i et storbysamfunn (Bø, 2010). Sosialt nettverk og nærmiljø har som før sagt mye å si for helse, trivsel og personlig vekst, men det kan også ha negative konsekvenser som stress, krav, konflikter, vekst og helse (Bø, 2010). Bø (2010) hevder at sosial

desintegrering i bysamfunn skader barnets psykososiale oppvekstkår. Studien av Fandrem (2010) viser at ved økt urbanisering øker depressive symptomer hos innvandrer gutter. Videre var det en tendens til at jenter som bodde i et urbant område rapporterte om noe mindre depressive symptomer enn jenter som bodde i landlige omgivelser. Trekker vi videre inn det å være mobbeoffer viser denne studien at det er høyest og sterkest korrelasjon mellom det å være et mobbeoffer og depressive symptomer hos innvandrerjenter. Spørsmålet er om denne sammenhengen hadde vært sterkere hvis jentene hadde vært fra landsbygda. Tidligere studier indikerer også at et mobbeoffer er mer utsatt for depresjon enn andre. Ofte antas det at depresjon er en konsekvens av å være utsatt for mobbing. Denne studien kan verken bekrefte eller avbekrefte dette. For å kunne finne ut om depresjon er en konsekvens av mobbing eller grunnen for at individet blir mobbet må nok longitudinelle studier til, der elevene blir fulgt over tid, slik den Olweus (1994) gjennomførte.

5.2.3. Sosialt nettverk, ungdomsalderen og kjønn

Med alderen skjer det endringer i individets sosiale roller og nettverk (Fyrand, 2005). Harris (1995) sier at i ungdomsalderen har jevnaldrende mer innflytelse på individet enn foreldrene. Det vil si at i denne alderen har medelever mer innflytelse enn foreldrene. Dette kan forklare hvorfor det er så mange mobbeoffer som er en del av et sosialt nettverk som også inkluderer elever som er identifiserte som mobbeoffer. Harris (1995) legger også til at case-studier har foreslått at barn i ungdomsalderen kan oppleve mer negative konsekvenser av å være isolerte fra sine jevnaldrende enn ved fravær av foreldre. I klasse 9A er det en etnisk norsk gutt som er isolert fra de andre elevene i klassen. Eleven er identifisert som både mobber og mobbeoffer. Hvis denne eleven ikke har noen venner på skolen eller utenfor skolen kan dette ha langvarige alvorlige konsekvenser for denne gutten.

Bø (2010) hevder at i ungdomsalderen er det forskjeller på samværsformene hos jenter og gutter. Jenter liker å være i dyader (to og to sammen) mens gutter ser ut for å kontakte flere samtidig (Bø, 2010). Analysen viser fem dyader fordelt på alle klassene, to av disse er jentedyader, mens en består av ei jente og en elev av ukjent kjønn og den siste består av to gutter. Det er identifiserte mobbeoffer i to av dyadene. Den ene dyaden er i klasse 8B og består av to innvandrerjenter, der den ene jenten er identifisert som mobbeoffer. Den andre dyaden som inkluderer et mobbeoffer er en dyade i klasse 9C. Dyaden består av to etnisk norske gutter, der den ene gutten er identifisert som et mobbeoffer. I følge studiens analyse av sosiale

nettverk kan det ikke bekreftes at jenter, mer enn gutter, liker å være i dyader i klassen. Det er allikevel ikke umulig at jentene liker å være to og to sammen men tilhører også et større sosialt nettverk i klassen. Cotterell (2004) sier at sosiale forhold kan være viktigere for jenter enn gutter. Som nevnt har det også vist seg at elever som tilhører en dyade har dårligere sosial kompetanse, mer lærevansker og er mer ensomme enn sine medelever som tilhører et større sosialt nettverk (Liu & Chen, 2003). Det vil si at i følge teorien er det best å tilhøre større sosiale nettverk. Allikevel må det være bedre å tilhøre en dyade enn å være isolert fra sine medelever. Ved å tilhøre en dyade kan eleven få noen av sine sosiale behov tilfredsstilt, mens dette kan være en utfordring for en elev som er isolert. Utenom dyadene, ser ikke jentenettverkene ut for å være mindre enn guttenettverkene i klasse, deskriptiv analyse viser at etnisk norske jenter som er mobbeofre tilhører de største sosiale nettverkene av etnisk norske gutter og jenter og innvandrere gutter og jenter. Videre viser analysen at det ikke er så stor forskjell på gjennomsnittsstørrelsen på de sosiale nettverkene med tanke på kjønn, guttene tilhører i gjennomsnittet et sosialt nettverk som består av 5.26 elever, mens jentene tilhører sosiale nettverk som har gjennomsnittsstørrelse på 5.64 elever. SCM analysen viser også at når det gjelder sosiale nettverk som inkluderer både jenter og gutter er det kun fire etnisk norske mobbeofre som tilhører et slikt nettverk, en gutt og tre jenter. Bø (2010) og Fyrand (2005) mener at jenter i ungdomsalderen er flinkere enn gutter å ta kontakt med det motsatte kjønn. Denne forskningen gir dessverre ikke svar på dette. Det er derimot av interesse at det er kun etnisk norske mobbeofre som tilhører et nettverk som inkluderer både jenter og gutter, samt at i disse nettverkene er det flere jenter som er identifiserte som mobbeofre enn gutter.

5.2.4. Sosialt nettverk og etnisitet

Teorien viser til en del utfordringer og vanskeligheter som kan oppstå hos innvandrere under ungdomsalderen. Den viser også til at en ungdom som innvandrer i denne perioden er utsatt for andre vanskeligheter i tillegg til de ”vanlige” utfordringene en ungdom har (Sam, 1997). Det viser seg også her hvor viktig et sosialt nettverk er for et individ. I analysen ser det ut for at innvandrere ofte søker kontakt med andre innvandrere, selv om de ikke alltid er av samme etnisitet. Fandrem (2009) sier at det er flere studier som foreslår at individer søker kontakt med andre av samme etnisitet, dette gjelder særlig mindre minoritetsgrupper. Schiefloe (2010) forklarer dette ved at det er enklere for mennesket å kommunisere og bli enig med noen av samme kultur. Videre sier han at når kulturell avstand er liten snakker menneskene samme språk og er på samme bølgelengde når det gjelder livsstil, holdninger, verdier og normer. Det

vil si at grunnen for at noen av innvandrerne søker sammen er at de snakker samme språk og at de har den samme, eller lignende kultur. Ved å holde seg med mennesker som er lik en selv får mennesket bekreftet riktigheten og fornuften i sine egne synspunkter og preferanser (Schiefloer, 2010). Noen av innvandrerne i denne studien tilhører sosiale systemer som inkluderer andre elever fra samme land. Ved bruk av SCM analysen viste det seg at nitten av de sosiale nettverkene inkluderte to eller flere innvandrererelever. I tolv av de nitten systemene var over halvparten av elevene identifiserte som innvandrere. Av de tolv systemene var det åtte som også inkluderte elever som var identifiserte som mobbeoffer. Det er fem innvandrere som er identifiserte som mobbeoffer som tilhører sosiale nettverk som består av kun innvandrere. Flere studier (Hallinan & Williams, 1998; Hamm, 2000, Schofield & Whitney, 1983 og Allan (1979) viser at mennesker velger å være sammen med andre av samme etnisitet framfor mennesker av en annen etnisk opprinnelse. Schiefloe (2010) sier at det er nødvendig for et menneske å tilegne seg hovedtrekkene til kulturen for å bli et fullstendig medlem av samfunnet. Det kan være at grunnen for at noen av mobbeofferne som er innvandrere velger å forholde seg til andre innvandrere er at de ønsker å være sammen med andre som har lik kultur og lik etnisitet. Det kan også være at grunnen er at de blir ekskludert av samfunnet fordi at innvandrerne ikke har tilegnet seg den norske kulturens "hovedtrekk". Tilgjengelighet, det vil si, hvor mange andre av samme etnisitet som fins i klassen har selvfølgelig også betydning for hvem man velger å være sammen med (Baerveldt, Van Duijn, Vermeij & Van hemert, 2004).

Analysen viser at likt med teorien og tidligere forskning ser det ut som at også her søker innvandrere i noen tilfeller sammen med andre innvandrere. Noen ganger er det innvandrere av samme etnisitet, men andre ganger er det andre innvandrere. I følge teorien søker de sammen fordi at de har noe felles, som for eksempel det å være en innvandrere, noen har også felles språk og felles kultur. Den deskriptive analysen viser at de sosiale nettverkene til innvandrererelevne er litt mindre enn nettverkene til de etnisk norske elevene. Sam (1997) sier at innvandrere må tilpasse seg nye verdier og normer og etablere nye sosiale nettverk. Dette kan muligens være utfordrende for mange og er nok avhengig av enkeltindividets personlige egenskaper. Bø (2010) sier at størrelsen på et sosialt nettverk er avhengig av personlighetsegenskaper, motivasjon og livsorientering. Videre sier han at noen mennesker er utadvendt og flinke til å bli kjent med nye mennesker, mens andre er mer tilbaketrukkne og har problemer med å bli kjent med nye mennesker.

5.3. Akkulturasjon, sosialt nettverk og mobbing

Ifølge Statistisk sentralbyrå (2010) består 11.4 % av populasjonen i Norge av innvandrere. Ifølge Berry (1997) består et flerkulturelt samfunn av mange mennesker med forskjellig kulturell bakgrunn. 38 % av utvalget består av innvandrere, samfunnet i skolen kan derfor kalles flerkulturelt. Analysen viser at innvandrerelevne kommer fra minst femten forskjellige land (afrikanske land er ikke differensiert på i oversikten). Videre viser analysen at det er til sammen tjue ni mobbeofre i skolen, av disse er tretten innvandrere. Hvilke grunner der har vært for migrasjonen eller hvor langt innvandrerelevne har kommet i migrasjonsprosessen finnes det ikke informasjon om. Videre sier Berry (1997) at gruppene og individene selv bestemmer sin akkulturasjonsstrategi. Hvem individene velger å være sammen med kan være en indikator på hvilken akkulturasjonsstrategi individet har valgt. Analysen viser at noen av nettverkene i klassene består kun av innvandrere, mobbeofre tilhører tre av disse "rene" innvandrers nettverkene. Noen har altså valgt å være en del av et nettverk med innvandrere av samme etnisitet, andre velger å være i et nettverk med innvandrere av en annen etnisitet, andre velger å være i et nettverk med etnisk norske elever og noen velger å være i blandede nettverk. Alle mobbeofrene (også de etnisk norske) er i nettverk som inkluderer elever av to eller flere etnisiteter, utenom et nettverk, som består av to innvandrersjenter. Medlemmene i dette sosiale nettverkene har valgt å vedlikeholde sin kulturelle identitet ved å holde seg i sosiale nettverk som inkluderer kun elever av samme etnisitet.

Berry (1997) skriver om fire forskjellige akkulturasjonsstrategier, assimilasjon, separasjon, integrering og marginalisering. Som før sagt er innsamlet data begrenset til elevens klasse. Slik er det kun mulig å se på mulige akkulturasjonsstrategier eleven har valgt innen klassen som nettverk. I det nevnte nettverket over som består av to jenter av samme etnisitet, er en av de to identifisert som et mobbeoffer. Disse jentene gir uttrykk for å ha valgt separasjon som akkulturasjonsstrategi, når det gjelder hvem de omgås i klassen. De har altså valgt å holde seg til sin opprinnelige kultur og separerer seg fra de andre. Sosialt nettverk 3 i klasse 9D består av fem jenter, fire av jentene kommer fra samme land, Pakistan, mens ei av jentene som er identifisert som mobbeoffer kommer fra Arabiske land. Det er mulig at disse to kulturene ligner hverandre og at jentene har derfor valgt å være sammen. Hvis det er slik kan det se ut for at også disse jentene gir uttrykk for separasjon som akkulturasjonsstrategi, det samme gjelder for innvandrerguttene i sosialt nettverk 4 i klasse 10A.

De fleste innvandrerelevene som er identifiserte som mobbeofre tilhører i følge analysen sosiale nettverk med blandet etnisitet. Sosialt nettverk 1 i klasse 8B består av en innvandregutt av pakistansk opprinnelse som er identifisert som mobbeoffer, i dette nettverket befinner det seg også en annen elev av samme etnisitet, etnisk norske elever samt en innvandrerelev av en annen etnisitet. Mobbeofferet i denne klassen ser ut for å ha valgt integrering som akkulturasjonsstrategi, eller strategi for å høre til, kanskje kan det også ses på som en mestringsstrategi i forbindelse med at vedkommende blir mobbet. Ifølge Berry (1997) er det flere forhold som må være tilstedet for at integrering skal være vellykket. Samfunnet må være preget av forståelse og godta et flerkulturelt samfunn, det karakteriseres av minimal rasisme og diskriminering. Samfunnets medlemmer må være positive mot andre kulturer og uttrykke tilknytning til, eller identifisering med et større flerkulturelt samfunn. Integrering krever også forståelse fra alle parters kulturelle identitet og kjennetegn for å kunne møte alles behov (Berry, 1997).

SCM analysen viser også at kun to av innvandrerelevene som er identifiserte som mobbeofre tilhører et sosialt nettverk med kun etnisk norske elever. Dette kan indikere at elevene har valgt assimilasjon som akkulturasjonsstrategi, altså at de ikke ønsker å beholde sin kulturelle identitet og søker daglig interaksjon med andre kulturer (Berry, 1997). Videre viste det seg at tre innvandregutter og to innvandrerjenter som er mobbeoffer tilhører nettverk som inkluderer både andre innvandrerelever og etnisk norske elever. Det som derimot er interessant er at mobbeofrene ikke er av samme etnisitet som de andre innvandrerne i det sosiale nettverket. Dette kan indikere at disse elevene også har valgt assimilasjon som akkulturasjonsstrategi. Det vil si at de har valgt å forholde seg til andre kulturer enn sin egne. Hvis de andre innvandrerelevene kommer fra en kultur som er lik eller ligner på mobbeofferets kultur kan det indikere at de har valgt inkludering som akkulturasjonsstrategi. Hvilke forhold som har påvirket elevene til å velge denne akkulturasjonsstrategien kan det ikke sies noe om. Det er mulig at samfunnet i klassen har påvirket elevenes valg av strategi.

Det er vanskelig å bedømme hvilken akkulturasjonsstrategi som blir brukt mest av innvandrerelevene. Analysen indikerer derimot at de fleste innvandrerelevene har valgt assimilasjon som akkulturasjonsstrategi og/eller integrering. En del av innvandrerelevene tilhører sosiale nettverk som også inkluderer innvandrere av en annen etnisitet enn mobbeofferet. Hvis kulturen til innvandrerelevene er lik eller ligner på hverandre kan det

indikere at eleven har valgt integrering, men hvis kulturene derimot ikke ligner på hverandre kan det indikere at eleven har valgt assimilasjon som akkulturasjonsstrategi.

Berry (1997) gir en god oversikt over faktorer som kan påvirke elevenes valg av akkulturasjonsstrategi (Se figur 3 s. 14). Valg av akkulturasjonsstrategi er avhengig av faktorer på både individ- og gruppenivå, som for eksempel hvilket land innvandrerelevne kommer fra, noe som kan påvirke elevens frivillighet til integrering i det nye samfunnet. Det er vanskelig å si noe om hvilke prosesser gruppen har gjennomgått i akkulturasjonen. Analysen viser at det er noen innvandrere som har valgt å holde seg til sosiale nettverk som består av enten kun innvandrere eller med innvandrere i flertall, noe som kan tyde på at innvandrerelevne prøver å beholde sin opprinnelige kultur. Det kan som før sagt hevdes at Norge er et flerkulturelt samfunn. Men hvor villig samfunnet er til å ta imot individer fra ny kultur er ikke visst. Denne villigheten til å ta imot ny kultur er nok avhengig av hvor innvandrerne velger å bosette seg. Er det for eksempel i en by der det er flere innvandrere og samfunnet er vant til andre kulturer, eller er det i en liten bygd på landet der samfunnet ikke er vant til å ta imot nye kulturer? Studien er som før sagt gjennomført i en storby i Norge, noe som ifølge Fandrem (2010) kan være en fordel siden samfunnet kan være vant til andre kulturer og derfor mer åpne for dette. Individets totale psykologiske akkulturasjonsprosess og modererende faktorer er det vanskelig å si noe om siden det ikke finnes data om alt dette. Det vi vet er at elevene er i ungdomsalderen og om de er en gutt eller ei jente. Vi vet at ungdomsalderen kan være en utfordrende periode for individer, men hvis de er i en akkulturasjonsprosess i denne perioden er den noe vanskeligere enn ellers. Berry (1997) mener at jenter er mer utsatte for problemer i akkulturasjonsprosessen enn gutter, noe som kan skyldes forskjellene i jentenes opprinnelige kultur og den nye kulturen (Berry, 1997). Sam (1999) fant at innvandrerjenter i alderen 13 – 14 år var mer utsatt for depressive symptomer enn etnisk norske jenter. Fandrem (2010) fant at innvandrere ungdommer i Norge i alderen 13 – 15 år rapporterer oftere om depressive symptomer enn etnisk norske barn på samme alder, og at innvandrerjenter rapporterer mest depressive symptomer (Fandrem, 2010).

Fyrand (2005) sier at utformingen av roller er et resultat av samspill mellom hvordan andre ønsker og forventer at et menneske skal fungere i sin sosiale rolle, samt hvordan mennesket ønsker og har mulighet til å fylle denne rollen. Når et menneske flytter til et nytt land og kultur får de automatisk en rolle som innvandrer. Denne rollen kan innebære at mennesket kan bli sett på som annerledes, de kan se annerledes ut, snakke annerledes og tenke annerledes.

Hvis normene og verdiene i klassen eller skolen ville blitt forandret er det mulig at det nye mennesket ikke ville blitt sett på som annerledes. Han eller hun ville bli sett på som ny, som et menneske på lik linje med alle andre, men ikke som annerledes.

I analysen ble det gjennomført dataanalyser for å se om noen av gruppene (etnisk norske gutter og jenter og innvandre gutter og jenter) var mer utsatt for å bli mobbet enn andre. Dette var av spesiell interesse siden Fandrem et al. (2010) fant i sin studie at innvandregutter var overrepresenterte som mobbere, samt at Sjursjø (2010) observerte at hvite innvandrere mobbet innvandrere som hadde en mørk hudfarge. Derfor ville en se om det var slik at det også var innvandrerelever som var mest utsatt for å være mobbeofre. Analysen viste ingen signifikant forskjell på at noen av gruppene var mer utsatt for å være et mobbeoffer enn andre. Dette støtter opp om Strohmeier et al. (2008) sin studie fra Østerrike og Fandrem et al. (2009:B) sin studie i Norge, men er motsatt til Bakken (2003) sin studie og Strohmeier et al. (2010). Strohmeier et al. (2010) sin forskning fra Finland viste at innvandrere var mer utsatt for å bli mobbet enn etnisk finske elever. Forskjellen på Strohmeier et al. (2010) sin studie fra Finland og denne studien kan muligens forklares ved hvordan samfunnet tar i mot innvandrere. Berry (1997) sier at akkulturasjonsstrategien som blir valgt av individet eller gruppen er avhengig av samfunnet i den nye kulturen. Samt om samfunnet i den nye kulturen er mottakelig for nye kulturer. ETLA (The research institute of the Finish economy) ga i 2001 ut en artikkel der det blir tatt fram at Finland har færre innvandrere enn andre land i Europa. Det blir også sagt at til tross for at finske mennesker ikke er vant til innvandrere begynner de å være mer positive til innvandring. Det kan være en mulighet for at samfunnet i Finnland ikke er like mottakelige for nye kulturer som nordmenn er. Vi må imidlertid være forsiktige med å konkludere noe her. Det er allikevel fullt mulig at innvandrer politikken kan påvirke samfunnet som igjen gjør det vanskeligere for en person å velge en god akkulturasjonsstrategi og bli en del av det nye samfunnet. Dette viser hvor viktig det er at samfunnet er inkluderende og åpne for nye kulturer.

Det er i følge SCM analysen elleve innvandrerelever som er identifisert som mobbeoffer som tilhører sosiale nettverk som også inkluderer elever som er av en annen etnisitet enn mobbeofferet. Av disse elleve elevene tilhørte åtte av de et sosialt nettverk som også inkluderte etnisk norske elever. Er grunnen for at de blir mobbet den at de tilhører sosiale nettverk med etnisk norske elever og har assimilert, og separert seg fra sin egen kultur på

skolen? Det er dessverre ikke informasjon om dette i denne forskningen. Men det kunne vært et forslag til videre forskning på innvandrerelever som mobbeoffer.

5.4. Mobbing

For at mobbing skal forekomme må tre sentrale elementer være til stede; Aggressiv atferd rettet mot ett eller flere individ, ujevnt styrkeforhold mellom individene og det må foregå over tid. Mobbing er atferd som skader noen og blir utført av et eller flere individer mot et offer. Mobbing er en kjent problematikk i flere land i Europa og Nord Amerika (Craig & Harel, 2004). Selv om studien ikke handler direkte om de som mobber anså studiens forfatter at det var viktig å få fram hva det omtalte begrepet betyr. Det finnes en rekke tiltak for å stoppe og forebygge mobbing som blir brukt aktivt i mange skoler i Norge. Det er derimot noe mindre fokus på om ofrene blir ivare tatt etter å ha blitt utsatt for mobbing. Tidligere forskning har hatt stort fokus på mobberne, men dessverre kan det se ut som mobbeofrene i noen tilfeller har falt i skyggen.

Vi kan se på krysstabellen at det er til sammen 59 identifiserte mobbeofre av 156 elever, noe som utgjør 38 % av elevene ved skolen. Dette er ganske høye tall, spesielt hvis en ser på tallene fra elevundersøkelsen fra 2010 som viser at 8,5 % av elever ved norske skoler rapporterer om at de blir mobbet av og til (Utdanningsdirektoratet, 2010). Men hvorfor er det så enorm stor forskjell på tallene fra dette utvalget og elevundersøkelsen? Ifølge Roland & Idsøe (2001) og Craig & Harel (2004) avtar mobbing noe med alderen. Elevundersøkelsen ble gjennomført på 7. og 10. Trinn og Vg 1. Analysen av denne studien viser at det er i gjennomsnittet noen færre elever som blir identifisert som ofre i 10. klasse enn i 8. klasse, men de fleste mobbeofrene befinner seg i 9. klasse. En annen grunn for så mye mobbing på denne skolen kan være høyt antall innvandrerelever i skolen. Elevundersøkelsen fra 2009 viser at med økende antall innvandrere i skolen øker også andel elever som rapporterer om å bli mobbet (Utdanningsdirektoratet, 2009). Fandrem et al. (2010) fant i sin studie, med det samme utvalget og samme undersøkelse som blir brukt i denne studien, at innvandrer gutter var overrepresentert som mobbere. Det kan derfor være mulig at det er flere som også blir identifiserte som mobbeofre i en skole som har så mange innvandrerelever. I denne forskningen ble det som før sagt valgt å ha et inkluderende perspektiv på mobbeofrene. Det vil si at elevene som svarte at de ble mobbet av og til ble også inkludert i analysen. Noe som også kan ha ført til den store forskjellen mellom undersøkelsene.

Krysstabellen viser at tretten etnisk norske gutter, seksten etnisk norske jenter, elleve innvandrer gutter og tretten innvandrerjenter blir utsatt for mobbing av og til eller oftere. Under teoridelen av oppgaven ble begrepet rolle forklart. Et individ kan ha mange forskjellige roller men den rolle som er av spesiell interesse for denne oppgaven er rollen som et mobbeoffer. En rolle skapes ifølge Fyrand (2005) ut fra samfunnets normer og forventninger. Det vil si at det er noen i klassen som har normer og forventninger som kan føre til at rollen som mobbeoffer blir skapt. Analysen av sosiale nettverkene viser at tjueto av tjueni identifiserte mobbeoffer, tilhørte et nettverk som også inkluderte mobbere. Bø (2010) sier at en rolle gir et individ kunnskap, ferdigheter og holdninger og er med å forme individets personlighet. Ifølge Olweus & Roland (1983) har mobbeoffer blant annet en negativ vurdering av seg selv, de kan føle seg dumme, mislykket, lite attraktive og skamfulle. Disse holdningene kan ha vært formet av rollen som offer i samfunnet. Dette viser at konsekvensene av kun en dimensjon kan være ganske stor. Det å være et mobbeoffer handler ikke kun om eventuelle fysiske egenskaper slik media ofte framstiller dette. Det er en rolle som har flere psykiske konsekvenser for individet, alvorlige konsekvenser som det er fare for at det ikke er nok kunnskap om blant befolkningen.

I oversikten over nettverkene ser vi at femten av mobbeofferne også er identifiserte som mobbere. Det vil si at her finnes individer som har rollen som en mobber i tillegg til rollen som et mobbeoffer. Mobbeofferne som også er identifiserte som mobbere preges ifølge Roland & Idsøe (2001) av aggresjon. Med tanke på elevenes alder preges de mest sannsynlig av proaktiv aggresjon, som ofte blir kalt instrumentell aggresjon (Roland, 2007). Ifølge Dodge (1991) karakteriseres denne formen for aggresjon av lite autonom aktivering, irritabilitet og grådighet. Videre sier han at målet med å utføre aggressiv handling er å oppnå noe, som for eksempel en gjenstand, følelse av makt eller tilhørighet. Rollen som mobber er ifølge Roland & Idsøe (2001) preget av emosjoner som nytelse og/eller stimulering, rolletageren opplever glede av å ydmyke offeret og gleden av å utøve negativ eller egosentrisk makt. Rollene har som før sagt sammenheng med posisjonen individet har innen et sosialt system (Fyrand, 2005). Normer og forventninger rettes mot en person i en bestemt posisjon som del av et nettverk i klassen (Bø, 2010). Det vil si at mobbeofferne og mobberne har en bestemt posisjon innen det sosiale nettverket i klassen. Alle roller i skolen er skapt ut fra normer og forventninger. Det vil si at rollene som mobber og mobbeoffer, er på lik linje med rollen som mobbeoffer, skapt av samfunnet og de sosiale nettverkene i skolen og klassene. En må da

tenke på om det lar seg gjøre å endre normene og verdiene i skolen og klassene som fører til at noen av elevene blir satt i disse rollene. Teorien gir i dette tilfellet en enkel og grei løsning på et så stort problem. Men de fleste vet at selv om det lar seg gjøre i teorien er det ikke alltid slik i praksis.

5.5. Depresjon, mobbing, akkulturasjon og sosialt nettverk.

Gjennom oppgaven kan en se en kjedeeffekt. Mobbing og akkulturasjon kan hver for seg eller sammen føre til depresjon (Roland 2007, Berry 1997). Ifølge Fyrand (2005) kan psykologiske problemer svekke individets sosiale nettverk. I ungdomsalderen øker faren for depressive symptomer. Det er en vanskelig tid for de fleste, og må sies å være vanskeligere for individer som samtidig gjennomgår en akkulturasjonsprosess.

Depresjon er den mest utbredte psykologiske lidelse og forventes å fortsette å være en av de mest utbredte helseproblemer i verden (Børve & Dalgard, 2000). Evenshaug & Hallen (2006) snakker om to former for depresjon i ungdomsalderen, sorg og gjentatt opplevelse av nederlag. Hvis depresjonen som mobbeofrene opplever er en konsekvens av å ha blitt utsatt for mobbing er det uten tvil den siste formen for depressive symptomer elevene opplever. De har flere ganger blitt utsatt for å bli ertet eller slått. Når det gjelder innvandrelevne kan begge former for depresjon være gjeldende. Det å flytte fra en kultur til en annen kan nok medføre at eleven har vansker med å finne en ny identitet og savner sin tidligere kultur. Det kan også være at innvandreleven gjentatte ganger har prøvd å tilpasse seg en akkulturasjonsstrategi eller det nye samfunnet og har opplevd nederlag opp til flere ganger. Det er forfatterens mening at økt tilhørighet og sosial støtte kan gjøre det lettere for et individ å møte motstand i livet. Fandrem (2010) sin studie viste at flere innvandrere ungdommer sliter med depressive symptomer enn etnisk norske ungdommer, da særlig jenter. Videre sier Fandrem (2010) at kjønnsforskjellen i forskningen var mindre hos innvandrelever enn etnisk norske elever. Denne forskningen viser også at det er en tendens til at innvandrere jenter som også er identifisert som mobbeofre rapporterer oftere om depressive symptomer enn innvandrergutter og etnisk norske jenter og gutter. Samtidig som innvandrere jenter som er identifiserte som mobbeofre er mest utsatt for depresjon viser det seg at de også tilhører de minste sosiale nettverkene i klassene. Det er viktig å merke seg at ved bruk av SCM ble kun elever som rapporterte om å bli mobbet ukentlig eller oftere inkludert. I CFA og korrelasjonsanalysen ble det derimot brukt et inkluderende syn på mobbing, elever som

rapporterte om å bli mobbet av og til ble også inkludert. Dette kan ha påvirket resultatene. Om det er mulighet for at det er sammenheng mellom det å være deprimert og tilhøre et mindre sosialt nettverk er vanskelig å vite. Det er derimot mulig at et mindre sosialt nettverk fører til mindre sosial støtte og mindre følelse av tilhørighet. Ut fra Liu & Chen (2003) sin teori er det mulig at en av grunnene for at innvandrerjenter som er identifiserte som mobbeofre kan være mer utsatt for depresjon enn andre er på grunn av at de opplever mindre sosial støtte og tilhørighet siden de tilhører mindre sosiale nettverk.

Det er vanskelig å bedømme om depressive symptomer er årsak til mobbing eller om depressive symptomer er konsekvens av mobbing. Roland (2007) og Olweus (1994) mener at mobbeofre er utsatte for depresjon, mens Heino og Fröjd (2011) argumenterer for at det kan både være årsak for mobbing og konsekvens av mobbing. De innsamlede data i denne studien kan ikke vise til om depresjon er årsak eller konsekvens. Analysen viser at det er størst og sterkest korrelasjon mellom det å være mobbeoffer og depresjon hos innvandrerjenter. Deretter følger etnisk norske jenter, etnisk norske gutter og til slutt er det minst korrelasjon mellom depressive symptomer og å være mobbeoffer hos innvandregutter. Resultatene fra analysen støtter også tidligere brukt teori om at jenter er mest utsatte for depressive symptomer. Hva som kan være grunnen for at innvandrerjenter som er mobbeofre er mest utsatt for depressive symptomer er mange. Det kan skyldes akkulturasjonsprosessen og vil da være i samråd med Berry (1997) om at jenter er mer utsatt for problemer under akkulturasjonsprosessen. Det at innvandrerjenter som er identifiserte som mobbeofre er mer utsatt for depresjon enn andre betyr allikevel ikke at de sliter mer med akkulturasjonsprosessen enn gutter. Det betyr kun at de er mer utsatt for depresjon enn andre identifiserte mobbeofre. Sammenhengen kan også ligge i at innvandrerjenter har mindre sosiale nettverk og dermed færre venner enn de andre elevene i skolen eller at det er en konsekvens av å være utsatt for mobbing. Et mindre sosialt nettverk kan også bety at innvandrerjenter har ingen som er i stand til å forsvare dem. Salmivalli (2010) sier at studier har vist at hvis mobbeofferet har en som forsvarer seg er det mindre sannsynlig at mobbeofferet vil lide av konsekvensene av mobbing, som for eksempel depresjon. Det er også mulig at depresjonen hos innvandrerjentene forårsakes av en blanding av lite sosialt nettverk, akkulturasjonsprosessen og mobbing.

6. Avslutning

Denne studiens hovedmål har vært å se hvorvidt elever der er forskjeller mellom grupper (etnisk norske gutter og jenter og innvandrere gutter og jenter). Det var også et delmål å studere sosiale nettverk på en skole. Dette ble gjort ved å finne ut hva som kjennetegner mobbeofferets sosiale nettverk i skolen. Videre ble det sett på sammenhengen mellom det å være utsatt for mobbing og depresjon. Norske lover som ble skrevet om innledningsvis i oppgaven Opplæringsloven § 9 a – 3 første ledd, sier at ” (...) den enkelte skole aktivt og systematisk skal arbeide for å fremme et godt psykososialt miljø der den enkelte elev kan oppleve trygghet og sosiale tilhørighet” (Regjeringen.no, 2006). Her kan Schiefloe’s (2010) sin behovstriangel (se side 5) forklare viktigheten i Opplæringsloven § 9 a – 3 første ledd for enkeltindividet. Oppgaven har på mange måter hatt fokus på hvor viktig et sosialt nettverk og tilhørighet er for et menneske.

Ved analyse av elevenes sosiale nettverk i skolen så en ikke stor forskjell på mobbeofferens sosiale nettverk sammenlignet med de andre elevenes sosiale nettverk. Det som derimot var oppsiktsvekkende var at identifiserte mobbeoffer tilhørte i nesten alle tilfeller et nettverk som også inkluderte identifiserte mobbere. Et individ som blir utsatt for mobbing føler seg sannsynligvis ikke trygg i sine omgivelser. Det anbefales videre forskning på mobbeofferets sosiale nettverk i skolen. Med et større utvalg kan det være mulig å generalisere resultater som gir informasjon om mobbeofferets sosiale tilhørighet i skolen. Ifølge Roland (2007) har mobbing en del konsekvenser for et offer, han nevner blant annet depresjon og dårlig selvbilde. Fyrand (2005) sier at hvis en opplever vanskeligheter i ung alder kan det føre til redusert evne til håndtering av vanskeligheter. Dette vil også ifølge Fyrand (2005) medføre at det sosiale nettverket blant annet kan bli mindre og mer ensartet. Det er derfor fare for at et individ som har depressive symptomer mister en del av sitt sosiale nettverk. Individet mister også dermed en del sosial støtte og tilhørighet, noe som er to av menneskets basale behov. Vi er alle avhengig av et sosialt nettverk, et nettverk som støtter oss gjennom de vanskene vi måtte møte i livet. Om det skulle være å bli utsatt for mobbing, gjennomgå akkulturasjon eller oppleve depressive symptomer, kan sosialt nettverk i teorien støtte mennesket gjennom disse vanskene. Skolen har som nevnt her ovenfor et ansvar for å jobbe aktivt og systematisk med å fremme et godt psykososialt miljø. Vil ikke dette innebære å hjelpe individene som blir utsatt for mobbing? I dag blir det fokusert mye på hvordan mobbing kan stoppes og forhindres. Dessverre er fokuset ikke like stort på mobbeofferene, som muligens sliter med psykologiske

plager som en følge av mobbingen. Hvis skolene hadde hatt mer fokus på disse individene og å hjelpe de gjennom alvorlige konsekvenser som mobbingen kan ha, er det mulig at mobbeofrene kan overkomme sine utfordringer. Skolen er en viktig del av individets sosiale nettverk, her bruker individet en stor del av sitt liv. Det kan derfor være hensiktsmessig å finne ut hvilken rolle et sosialt nettverk har innen mobbeproblematikken. Har mobbeofrene like sterk følelse av sosial tilhørighet som de andre elevene ved skolen? er blant noen problemstillinger som kan være av interesse å svare på.

Studien viser at innvandrerjenter som blir mobbet ukentlig eller oftere tilhører et mindre sosialt nettverk enn de andre mobbeofrene. Dette er ny informasjon innen feltet og noe som kan være viktig å inkludere i den videre forskning på mobbeproblematikk og akkulturasjon. Ved videre forskning på dette kan det være interessant å kartlegge mobbeofrenes sosiale nettverk ved et større utvalg, se nærmere på forskjellene i de sosiale nettverkene og finne ut hvordan dette kan påvirke mobbeofferets tilværelse.

Tidligere forskning har vist at innvandregutter mobber for å kjenne tilhørighet, det vil si at de mobber for å kunne tilhøre et sosialt nettverk. Denne studien gir informasjon om eventuelt hvilke grupper (etnisk norske gutter og jenter og innvandrer gutter og jenter) det er som er mest utsatt for mobbing av innvandrer gutter og jenter og etnisk norske gutter og jenter. Vi har nå fått underbygget at ingen av disse gruppene er mer utsatt enn andre for å bli mobbet. Det vil si at selv om innvandregutter mobber mest, ser det ut for at de ikke mobber kun andre innvandrere men også etnisk norske elever. Dette er ny kunnskap på feltet. Utvalget i denne studien er nokså lite, tidligere i studien har generalisering av funn når det gjelder omfang blitt frarådet. Generalisering når det gjelder sammenligning av grupper kan derimot være hensiktsmessig. Med et større utvalg er det imidlertid også muligheter til å dele innvandrerelevne ned i grupper ut i fra etnisitet. Noe som kunne ha gitt nærmere informasjon om hvilke kulturelle grupper som kan være mer utsatt enn andre for å være mobbeoffer. Av praktiske implikasjoner kunne det vært hensiktsmessig å se på om tiltak som sosial ferdighetstrening kunne hjulpet innvandreguttene til å bli kjent med andre elever ved skolen, og dermed ført til mindre mobbing.

Akkulturasjon er et viktig tema i dagens samfunn på grunn av økt innvandring til de fleste land. Det kan være av interesse å finne ut om det er forskjell på hvilken akkulturasjonsstrategi et individ velger etter deres etnisitet, samt om valg av akkulturasjonsstrategi har sammenheng

med å være identifisert som en mobber. Studien viser hvordan valgt akkulturasjonsstrategi kan tolkes ut i fra en liten del av elevens sosiale nettverk. Det har vist seg at noen av elevene liker å holde seg i sosiale nettverk sammen med andre elever av samme etniske opprinnelse. Videre forskning innen sosialt nettverk og akkulturasjon kunne vært av interesse for å se om/på hvilken måte et sosialt nettverk påvirker valg av akkulturasjonsstrategi. Kunnskap om innvandrernes nettverk kan gi oss viktig informasjon om dagens inkluderingsprinsipper fungerer slik de er ment i praksis.

Mobbing er et velkjent fenomen i de fleste land. Det har vist seg at tiltak som for eksempel manifest mot mobbing har vist gode resultater. Til tross for at det allerede har blitt gjennomført en del forskning innen området er det tross dette behov for mer forskning. Det finnes mange tiltak som har vist positive resultater som for eksempel Zero. Men ingen av disse tiltakene fokuserer på mobbeofferet. Noen av mobbeofrene gjennomgår vanskelige tider etter å ha blitt utsatt for gjentatte overgrep. Det er skolens ansvar å skape et miljø der et enkelt individ kan føle sosial tilhørighet, dette kan for eksempel gjøres ved bruk av ”Innblikk” (Senter for Atferdsforskning, 2010) som en metode for å kartlegge problemene innen sosiale nettverkene i klassen. Fyrand (2005) sier at tilhørighet til et dårlig sosialt nettverk er bedre enn ingen tilhørighet i det hele tatt. I SCM analysen ser vi at noen få av de sosiale nettverkene er preget av mange mobbere, samt at mobbeofrene ofte tilhører et nettverk som også inkluderer mobbere. Det kan derfor være hensiktsmessig å prøve å bryte opp disse nettverkene for å presentere disse elevene for mer ”positive” sosiale nettverk. Dette kan gi mindre mobbing, samtidig som mobbeofferet også vil føle økt sosial tilhørighet til et sosialt nettverk. Med økt fokus på sosialt nettverk i skolen og sammensetting av disse, kan det være mulig å forebygge mobbing i skolen, samt hjelpe mobbeofrene å bygge opp nye og støttende sosiale nettverk, dette kan for eksempel gjøres ved bruk av ”Innblikk”.

Flere studier har vist at innvandrerjenter er mer utsatt for å oppleve depressive symptomer sammenlignet med innvandrer gutter og etnisk norske gutter og jenter. Denne studien viste at innvandrerjenter som var mobbeofre har en tendens for å være mer utsatt for å oppleve depressive symptomer enn andre. Om depressive symptomene er en årsak eller konsekvens av mobbingen er uvisst. Studier viser at depressive symptomer kan være en utløsende årsak for mobbing, men andre viser det motsatte, altså at depresjon er en konsekvens av å være utsatt for mobbing. Det er mulig at det kan være begge deler, altså både årsak og konsekvens av mobbingen. For å få nærmere informasjon om dette er det behov for en longitudinell

kvantitativ studie av et større utvalg. Det ville også vært hensiktsmessig å skille mellom individenes etnisitet for å se hvilken betydning den har.

Tittelen på oppgaven Ser du meg? viser til forfatterens ønske om å vekke interesse for mobbeofferets situasjon, da spesielt med tanke på innvandrere. Oppgaven har gått gjennom fire viktige temaer, sosialt nettverk, akkulturasjon, mobbing og depresjon. Til tross for at dette er ulike temaer har det vist seg at de henger sammen og kan påvirke hverandre på mange måter. Studien har bidratt med ny informasjon på feltet og forhåpentlig vis gitt inspirasjon til videre forskning innen dette.

Referanser

- Allan, G. A. (1979). *A Sociology of Friendship and Kinship*. London: Allen & Unwin.
- Baerveldt, C., Van Duijan, M. A. J., Vermeij, L., & Van Hemert, D. A. (2004). Ethnic boundaries and personal choice: Assessing the influence of individual inclinations to choose intra-ethnic relationships on pupils' networks. *Social Networks*, 26(1), 55-74.
- Bakken, A. (2003). *Minoritetsspråklig ungdom i skolen*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Oslo: NOVA
- Bakken, A., & Nordahl, T. (2003). *Mobbing og sosial isolasjon i ungdomsmiljøene: Hva viser NOVAS ungdoms- og skoleundersøkelser*. Oslo: NOVA
- Befring, E. (2010). *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Berry, J.W. (1997). Lead Article: Immigration, Acculturation and Adaption. *Applied Psychology: An International Review*, 46, s. 5-29.
- Bø, I. (2010). *Barnet og de andre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Børve, T. A., & Dalgard, O. S. (2000). Depresjoner. *Psykisk helse* (pp. 237-258). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Cook, T.D., & Campbell, D. T. (1979). *Quasi-experimentation: Design & Analysis Issues for Field settings*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Cook, C. R, Williams K. R. & Guerra, N. G. (2010). Predictors of Bullying and Victimization in Childhood and Adolescence: A Meta-analytic Investigation. *American Psychological Association 2010, Vol. 25, No. 2*, 65–83.
- Cotterell, J. (2004). *Social networks and social influences in adolescence*. New York: Routledge.
- Craig W. M., Harel Y. (2004). Bullying, physical fighting and victimization. Cambridge: Cambridge University Press. pp. 251–274
- Dalland, O. (2006). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal norsk forlag AS.
- Dodge, K. (1991). *The structure and function of reactive and proactive aggression*. I Childhood aggression: edited by Pepler, Debra and Rubin, Kenneth. Lawrence Erlbaum Publishers.
- Estell, D. B., Farmer, T. W., & Cairns, B. D. (2007). Bullies and victims in rural African American youth: Behavioural characteristics and social network placement. *Aggressive Behaviour*, 33, 145-159.

- Evenshaug, O. & Hallen, D. (2006). *Barne- og ungdomspsykologi*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fandrem, H. (2009). *Psychological and sociocultural adaptation among adolescents in Norway with immigrant backgrounds. A study of depressive symptoms and bullying*. Stavanger: Universitetet i Stavanger.
- Fandrem, H. (2010). Mental health among native and immigrant adolescents in Norway: The role of gender, age and urbanization. *Advances in Sociology Res.* Vol 7
- Fandrem, H., Ertesvåg, S., Strohmeier, D. & Roland, E. (2010). Bullying and affiliation: A study of peer groups in native and immigrant adolescents in Norway. *European Journal of Developmental Psychology*, 7 (4), 401- 418.
- Fandrem, H., Sam, D. L., Roland, E. (2009:A) Depressive Symptoms Among Native and Immigrant Adolescents in Norway: The Role of Gender and Urbanization. *Social Indicators Research*. Vol 92, Number 1.
- Fandrem, H. Strohmeier, D. Roland, E. (2009:B). Bullying and victimization among Native and Immigrant Adolescents in Norway: The Role of Proactive and Reactive Aggressiveness. *Journal of Early Adolescents*, 29(6), 898-923.
- Fosse, G. K., (2006). *Mental health of psychiatric outpatients bullied in childhood*. Trondheim: NTNU
- Fyrand, L. (2005) *Sosialt nettverk – TEORI OG PRAKSIS*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hallinan, M. T., & Williams, R. A. (1989). Inter-racial friendship choices in secondary schools. *American Sociological Review*, 54, 67-78.
- Hamm, J. V. (2000) Do birds of a feather flock together? The variable bases for African American, Asian American, and European American adolescents' selection of similar friends. *Developmental Psychology* 36(2), 209-219
- Harris, J. R. (1995). Where Is the Child's Environment? A Group Socialization Theory of Development. *Psychological Review* 1995, Vol. 102, No. 3,458-489
- Hawker, D. S. J., Boulton, M. J. (2000). Twenty Years Research on Peer Victimization and Psychosocial Maladjustment: A meta-analytic Review of cross-sectional Studies. *J. Child Psychol. Psychiat.* Vol. 41, No. 4, side 441-455.
- Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1998). *Metodevalg og metodebruk*. Oslo: TANO AS.
- Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Marttunen, M., Rimpelä, A. & Rantanen, P. (1999). *Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: school survey*. *BMJ* 1999; 319 : 348.

- Kruuse, E. (2007). *Kvantitative forskningsmetoder - I psykologi og tilgrænsende fag*. Danmark. Dansk psykologisk Forlag.
- Lavik, N. L. (1999). *Flyktningers psykiske helse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Leung, M. (1996). Social networks and self-enhancement in Chinese children: A comparison of self reports and peer reports of group membership. *Social Development*, 6, 16-157.
- Liu, M. & Chen, X. (2003). Friendship networks and social, school and psychological adjustment in Chinese junior high school students. *Psychology in the schools*. Vol. 40(1).
- Olweus, D. (1994). Bullying at school: Long term outcomes for the victims and an effective school-based intervention program. In R. Huesmann (Ed.) *Aggressive behavior: Current perspectives*. Plenum series in social/clinical psychology. New York: Plenum Press.
- Olweus, D. og Roland, E. (1983). *Mobbing: Bakgrunn og tiltak*. Kirke- og undervisningsdepartementet.
- Perry, B. D. (2001). The neurodevelopmental impact of violence in childhood. In D. Ringdal, K. (2009). *Enhet og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Riittakerttu, K. H. & Fröjd, S. (2011). Correlation between bullying and clinical depression in adolescent patients. *Adolescent Health, Medicine and Therapeutics*. 24 of March 2011.
- Rodkin, P. C., & Hodges, E. V. E. (2003). Bullies and victims in peer ecology: Four questions for psychologists and school professionals. *School Psychology Review*, 32, 38-400.
- Roland, E. (2007) *Mobbingens psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Roland, E. og Idsøe, T. (2001). Aggression and bullying. *Aggressive Behavior*, 27, 446-462.
- Rosenhan, D. L., & Seligman, M. E. P. (1995). *Abnormal psychology*. New York: W. W. Norton & Company, Inc.
- Salmivalli, D. (2010) Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 15, 112-120.
- Sam, D. L. (1997). kap. 7 "Helse og helseatferd blant innvandrerdøms", s. 88- 99. *Ungdom, livsstil og helsefremmendarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Schiefloe, P. M. (2010). *Mennesker og samfunn*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Schofield, J. W. & Whitley, B. E. (1983). Peer nomination vs. Rating scale measurement of children's peer preferences. *Social Psychology Quarterly*, 46(3), 242-251.
- Sjursjø, I. R. (2010). *Lytt til meg*. Stavanger: Universitetet i Stavanger.

- Snoek, J. E. & Engedal, K. (2006). *Psykisatri. Kunnskap. Forståelse. Utfordringer*. Oslo: Akribe.
- Strohmeier, D., Kärnä, A., & Salmivalli, C. (2010). *Intrapersonal and Interpersonal Risk Factors for Peer Victimization in Immigrant Youth in Finland*. Online First publication, November 8, 2010. Doi: 10.1037/a0020785
- Strohmeier, D., Spiel, C. & Gradinger, P. (2008). Social relationship in multicultural schools: *Bullying and victimization*. *European Journal of Developmental Psychology*, 5 (2), 262 – 285.
- Von Eye, A. (2000) *Configural Frequency Analysis – A Program for 32 Bit Windows Operating Systems*. Michigan, USA: Michigan State University.

Internett:

- Regjeringen. (2006). Regjeringen.no. [online]. Tilgjengelig fra: http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/lover_regler/reglement/2006/veileder-til-opplaringsloven-kapitel-9a-/3.html?id=437839 [Lastet ned 20.03.2011]
- Senter for Atferdsforskning (2010). Innblikk [online]. Tilgjengelig fra: http://saf.uis.no/getfile.php/SAF/Bilder/Innblikk_PDFskjerm_mastersikkerhet.pdf [Lastet ned 05.05.2011]
- Statistisk sentralbyrå (2010). Innvandring og innvandrere [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/innvandring/> [Lastet ned 19.11.2010]
- Utdanningsdirektoratet. (2009). Elevundersøkelsen 2009 [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.udir.no/Rapport/Elevundersokelsen-2009--en-undersokelse-av-resultatene/> [Lastet ned 19.12.2010]
- Utdanningsdirektoratet. (2010). Elevundersøkelsen 2010 – analyse av mobbing, uro og diskriminering [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.udir.no/Rapporter/Elevundersokelsen-2010--analyse-av-mobbing-uro-og-diskriminering2/> [Lastet ned 06.02.2011]

The research institute of the Finish economy. (2001). *The research institute of the Finish economy* [online]. Tilgjengelig fra: http://www.etla.fi/files/936_FES_01_2_immigration.pdf
[Lastet ned 19.04.2011]

SPØRRESKJEMA TIL ELEVER

8., 9. og 10. trinn

April 2007

Universitetet
i Stavanger

Humanistisk fakultet
Senter for atferdsforskning

Informasjon til elevene

Skolen du går på er plukket ut til å være med i en undersøkelse om hvordan man har det og hvem som er mye sammen. Det er Senter for atferdsforskning ved Universitetet i Stavanger som gjennomfører undersøkelsen og undersøkelsen er godkjent hos Personvernombudet hos Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste (NSD).

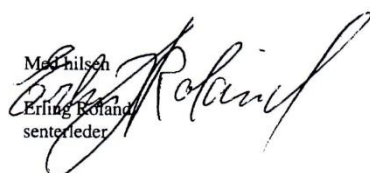
Hensikten med undersøkelsen er å få mer kunnskap om hvem som er sammen med hvem for derigjennom å kunne forstå det som skjer og kunne jobbe for at alle skal ha det bra på skolen.

Vi vil be deg fylle ut spørreskjemaet du nå har foran deg. Det er viktig at du svarer ærlig og nøyaktig på spørsmålene, men du trenger ikke å tenke veldig lenge på hvert spørsmål. Det beste svaret er ofte det som faller deg inn rett etter at du har lest spørsmålet. Der spørsmålet krever at du skal skrive nummer på en eller flere elever, må du bruke listen du har fått utdelt. Sjekk nøye at nummeret du skriver tilhører det navnet på den/de eleven(e) du tenker på når du leser spørsmålene. Du skal også bruke listen når du skriver inn ditt eget nummer i den første store ruten, du skal ikke skrive navnet ditt på spørreskjemaet.

Svarene dine behandles konfidensielt. De ferdigutfylte spørreskjemaene samles inn ved slutten av timen og legges i en konvolutt som limes godt igjen. Læreren leverer så konvolutten til rektor/administrasjon, som sender besvarelsene til Senter for atferdsforskning. Slik vil verken andre elever, lærere eller personale ved skolen få se svarene dine. Det er bare deg selv som vet hva du har svart.

På forhånd takk for at du svarer på spørreskjemaet!

Med hilsen
Erling Koland
senterleder

Elevnummer:

I ruta under her skriver du ditt elevnummer. Det finner du i den lista med navn og nummer som du har fått utdelt.

Ditt nummer:

Kjønn:

Vi ber deg oppgi om du er gutt eller jente

Sett kryss

Gutt

Jente

Hvilken klasse går du i (f. eks 9AB) .....

Hjemland:

Jeg kommer fra..... (skriv navnet på hjemlandet ditt)

Min mor kommer fra.....

Min far kommer fra.....

Mine besteforeldre kommer fra .....

.....(skriv alle land hvis det er flere)

Jeg har bodd i Norge i ..... år

Hvordan har du det?

Nedenfor er det en del påstander om hvordan man kan ha det.
Sett kryss i den ruten som passer best for deg.

Sinne

	Veldig enig	Litt enig	Litt uenig	Veldig uenig
1. Jeg blir fort sint.	☐	☐	☐	☐
2. Noen ganger blir jeg så sint at jeg ikke vet hva jeg gjør.	☐	☐	☐	☐
3. Dersom en lærer kritiserer meg, blir jeg sint.	☐	☐	☐	☐
4. Dersom en lærer har lovet at vi skal gjøre noe morsomt, men ombestemmer seg, protesterer jeg sterkt.	☐	☐	☐	☐
5. Dersom jeg ikke får viljen min, blir jeg sint.	☐	☐	☐	☐
6. Dersom jeg taper i et spill, blir jeg sint.	☐	☐	☐	☐

Følelser og situasjoner

	Veldig enig	Litt enig	Litt uenig	Veldig uenig
1. Jeg liker å få andre til å dumme seg ut.	☐	☐	☐	☐
2. Jeg liker å se at en annen elev er redd meg.	☐	☐	☐	☐
3. Jeg liker å ha makt over andre slik at de er redd meg.	☐	☐	☐	☐
4. Jeg truer andre, for da er det jeg som bestemmer.	☐	☐	☐	☐
5. Jeg går med på ting som er galt, for å være sammen med de andre.	☐	☐	☐	☐
6. Jeg kjenner at vi blir venner når vi fryser ut en annen.	☐	☐	☐	☐
7. Jeg kjenner at vi blir venner når vi erter en annen.	☐	☐	☐	☐
8. Jeg kjenner at vi blir venner når vi gjør noe ulovlig sammen.	☐	☐	☐	☐

Depressive symptomer

Her følger en liste over forskjellige plager og problemer som man kan ha. Har du i løpet av de siste to ukene ikke vært plaget i det hele tatt, litt plaget, ganske mye plaget eller veldig mye plaget av disse problemene. Sett kryss i den ruten som passer best for deg.

	Ikke plaget	Litt plaget	Ganske mye plaget	Veldig mye plaget
1. Lett for å klandre deg selv	☐	☐	☐	☐
2. Følt at alt er et slit	☐	☐	☐	☐
3. Hatt søvnproblemer	☐	☐	☐	☐
4. Følt deg ulykkelig, trist eller deprimert	☐	☐	☐	☐
5. Følt håpløshet med tanke på framtida	☐	☐	☐	☐
6. Bekymret deg for mye om ting	☐	☐	☐	☐

Gruppetilhørighet

A. Tenk på klassen din. Er det grupper av elever som er mye sammen?

Bruk klasselisten du har fått utdelt og skriv nummeret på de elevene som er mye sammen.

Bruk bare en linje for hver gruppe. Du trenger ikke å bruke alle linjene, skriv bare så mange grupper du kommer på. Husk å ta med deg selv og de du er mye sammen med.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

B. Du skal nå på neste side svare på noen spørsmål om hvordan du har det med de du er sammen med. Når det står gruppen, så tenk på **den gruppen du er oftest i**. Sett kryss i den ruten som passer best for deg.

Gruppemedlemskap

	Veldig u enig	Ganske u enig	Litt u enig	Vet ikke	Litt enig	Ganske enig	Veldig enig
1. Jeg er et verdig medlem av gruppen jeg tilhører	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Jeg føler jeg ikke har mye å bidra med til gruppen jeg tilhører	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Jeg er en samarbeidende deltaker i gruppen jeg tilhører	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Jeg føler ofte jeg er et verdiløst medlem av gruppen min	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Min oppfatning

	Veldig u enig	Ganske u enig	Litt u enig	Vet ikke	Litt enig	Ganske enig	Veldig enig
1. Jeg angrer ofte på at jeg hører til den gruppen jeg tilhører	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Generelt er jeg glad for å være medlem av gruppen jeg tilhører	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Jeg synes at gruppen jeg er medlem av ikke er givende	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Jeg synes godt om gruppen jeg tilhører	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Andres oppfatning

	Veldig u enig	Ganske u enig	Litt u enig	Vet ikke	Litt enig	Ganske enig	Veldig enig
1. Samlet blir min gruppe sett på som god av andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. De fleste ser på min gruppe som mer mislykket enn andre grupper	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Generelt blir den gruppen jeg tilhører respektert av andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Generelt synes andre at den gruppen jeg er medlem av er uverdige eller verdiløse	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Identitet

	Veldig u enig	Ganske u enig	Litt u enig	Vet ikke	Litt enig	Ganske enig	Veldig enig
1. Generelt har mitt gruppemedlemskap svært lite å gjøre med hva jeg føler om meg selv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Gruppen jeg tilhører er viktig i forhold til å reflektere hvem jeg er	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Gruppen jeg tilhører er viktig i forhold min oppfatning om hvilken person jeg er	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Generelt er gruppen jeg tilhører en viktig del av mitt selvbilde.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mobbing

Vi kaller det mobbing eller plaging når én eller flere elever (sammen) er uvennlige og ubehagelige med en elev, som ikke så lett kan forsvare seg. Dette kan være ved at eleven blir sparket, slått eller dyttet. Det er også mobbing når elever blir mye ertet eller når elever blir utestengt fra de andre. Her er noen spørsmål om mobbing/plaging, sett kryss i den ruten som passer best for deg.

1. Mobbe/ plage andre

Hvor ofte har du dette skoleåret:	Aldri	Av og til	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
a) Mobbet/plaget andre elever på skolen?	☐	☐	☐	☐
b) Mobbet/plaget andre elever på skolen ved å erte dem?	☐	☐	☐	☐
c) Mobbet/plaget andre elever på skolen ved å isolere /stenge dem ute?	☐	☐	☐	☐
d) Mobbet/plaget andre elever på skolen ved å slå, sparke eller dytte dem?	☐	☐	☐	☐

e) Hvis du har svart Av og til, Omtrent hver uke, eller Omtrent hver dag på spørsmålene ovenfor – hvem er det da du mobber/plager sammen med? (Bruk listen du har fått utdelt og skriv nummer på elevene)

Nr. _____

2. Bli mobbet/ plaget

Hvor ofte har du dette skoleåret blitt:	Aldri	Av og til	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
a) Mobbet/plaget på skolen?	☐	☐	☐	☐
b) Mobbet/plaget ved at du har blitt ertet?	☐	☐	☐	☐
c) Mobbet/plaget andre elever på skolen ved å at du ikke lenger har fått være med de andre, blitt isolert/utestengt fra de andre?	☐	☐	☐	☐
d) Mobbet/plaget på skolen ved at du er blitt slått, sparket eller dyttet?	☐	☐	☐	☐

e) Hvis du har svart Av og til, Omtrent hver uke, eller Omtrent hver dag på spørsmålene ovenfor – hvem er det da som er sammen om å mobbe/plage deg? (Bruk listen du har fått utdelt og skriv nummer på elevene)

Nr. _____

Venner

Her er noen spørsmål om venner og folk på skolen. På alle spørsmålene skal du tenke deg at du er på skolen eller på skolevegen. Sett kryss der det passer best for deg

1. Hvor mange nære venner har du som er

	Ingen	Bare én	Noen få	Noen	Mange
- fra andre land og/eller har foreldre fra andre land?	☐	☐	☐	☐	☐
- norske og har norske foreldre?	☐	☐	☐	☐	☐

2. Hvor ofte er du sammen med noen som er

	Aldri	Sjelden	Noen ganger	Ofte	Nesten alltid
- fra andre land og/eller har foreldre fra andre land?	☐	☐	☐	☐	☐
- norske og har norske foreldre?	☐	☐	☐	☐	☐

3. Hvor ofte mobber du sammen med noen som er

	Aldri	Sjelden	Noen ganger	Ofte	Nesten alltid
venner 5 - fra andre land og/eller som har foreldre fra andre land?	☐	☐	☐	☐	☐
venner 6 - fra Norge og har norske foreldre?	☐	☐	☐	☐	☐

4. Hvor ofte blir du mobba av noen som er

	Aldri	Sjelden	Noen ganger	Ofte	Nesten alltid
- fra andre land og/eller som har foreldre fra andre land?	☐	☐	☐	☐	☐
- fra Norge og som har norske foreldre?	☐	☐	☐	☐	☐

Hvem ville du velge?

1. Tenk deg nå at det skulle dannes nye klasser på skolen, og at du fikk være med og bestemme sammensettingen av den klassen du skulle gå i fra nå av. Hvilke jenter og gutter fra den klassen du nå går i ville du da aller helst hatt med i din klasse? (Bruk listen du har fått utdelt og skriv nummer på elevene)

Nr. _____
_____

2. Hvis du kunne velge en eller flere av elevene i klassen til din(e) aller beste venn(er), hvem ville du da velge? (Bruk listen du har fått utdelt og skriv nummer på elevene)

Nr. _____
_____

Takk for at du hjalp oss med å svare på spørsmålene!